

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2014 – 2016

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Šárka Hammerová

Nová sociální a bezpečnostní rizika ve společnosti 21. století

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Aleš ZOUBEK, Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER'S COMBINED (PART TIME) STUDIES

2014-2016

MASTER'S THESIS

Šárka Hammerová

NEW SOCIAL AND SECURITY RISKS IN THE COMPANY OF THE 21ST CENTURY

Prague 2016

The Magister Thesis Work Supervisor:

PhDr. Aleš ZOUBEK, Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 10. 02. 2016

Šárka Hammerová

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat PhDr. Aleši ZOUBKOVÍ, Ph.D. za jeho podporu a odbornou pomoc při psaní této diplomové práce. Rovněž si vážím podpory ze strany své rodiny.

Anotace

Diplomová práce se zabývá sociálními a bezpečnostními riziky 21. století. Mezi které bezesporu patří terorismus, migrace, uprchlická krize, patologické jevy, zdravotní rizika, hrozby internetu aj. Jedná se o rizika a hrozby, které jsou mnohdy spojovány s globalizací. Diplomová práce pojednává taktéž o vlivu těchto rizik a hrozeb jak na jednotlivce, tak i na společnost jako takovou. Pojednává rovněž o nezaměstnanosti, která bezesporu patří k rizikům a k negativním jevům každé doby, nejen té dnešní a má mnoho společenských, ekonomických a sociálních důsledků. Diplomová práce se taktéž zabývá statistickými údaji, které vypovídají o vývoji společnosti a obyvatelstva a zároveň vypovídají o provázanosti uváděných rizik. Negativní vlivy působí na společnost různými důsledky, jako jsou nízká sňatkovost, vysoká rozvodovost, nízká porodnost, stárnutí populace, patologické jevy aj.

Klíčové pojmy

Sociální rizika, bezpečnostní rizika, migrace, uprchlická krize, nezaměstnanost, psychické dopady, sociální dopady, společnost, zdraví, životní úroveň.

Annotation

The diploma thesis deals the social and security risks of the 21st century. Among which undoubtedly include terrorism, migration, refugee crisis, pathology, health risks, threats and the Internet. These are the risks and threats that are often associated with globalization. The dissertation deals also about the impact of such risks and threats, both on individuals and on society as a whole. It also deals with unemployment, which is undoubtedly one of the risks and negative phenomena every time, not just now, and has many social, economic, and social consequences. This thesis also deals with the statistical data that indicate the development of society and the population and at the same time revealing the interconnectedness cited risks. Negative influences affect society in various consequences, such as low marriages, high divorce rate, low birth rate, an aging population and pathologies.

Keywords

Social risks, security risks, migration, refugee crisis, Islamism, unemployment, psychological impacts, social impacts, society, health risks, standards of living.

OBSAH

1. Úvod	8
2. Teoretická východiska.....	10
2.1 Problematika sociálních a bezpečnostních rizik v literatuře	10
2.2 Sociální a bezpečnostní rizika ve společnosti v historickém kontextu.....	11
2.2.1 Sociální a zdravotní rizika ve společnosti	13
2.2.2 Proměna společnosti po II. světové válce.....	14
2.2.3 Proměna české společnosti po roce 1989	17
3. Sociální a bezpečnostní rizika současné doby	21
3.1 Terorismus.....	22
3.2 Rizika sociálních sítí	23
3.3 Globalizace a její rizika	25
3.4 Životní prostředí.....	26
3.5 Klimatické změny.....	27
3.6 Individualizace a solidarita.....	29
3.7 Migrace a uprchlická krize	30
4. Prostorové rozložení rizik v České republice	32
4.1 Vliv primární a sekundární výchovy na vznik sociálních a bezpečnostních rizik	34
4.2 Výchovná funkce rodiny.....	36
4.3 Patologické jevy ve společnosti	38
4.4 Druhy deviací.....	39
4.5 Harmonizace práce a rodinného života	41
4.6 Genderová segregace na trhu práce	42
4.7 Problematika současné porodnosti v ČR a ve světě	43
4.8 Stárnutí populace v ekonomickém kontextu	46
4.9 Nezaměstnanost jako aktuální sociální problém	47
4.9.1 Ekonomické důsledky nezaměstnanosti	49
4.9.2 Sociální začleňování nezaměstnaných.....	51
4.9.3 Rekvalifikace.....	53
4.9.4 Národní plán sociálního začleňování	54
5. Praktická část	57
5.1 Organizace a cíl šetření	57
5.2 Sestavení dotazníku a provedení průzkumu	57
5.3 Statistické zpracování výsledků průzkumu	58
5.4 Shrnutí výsledků průzkumu	74
6. Závěr.....	77
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	84
SEZNAM POUŽITÝCH INTERNETOVÝCH ZDROJŮ	85
SEZNAM ZKRATEK	87
SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK.....	88
SEZNAM PŘÍLOH.....	90

1. Úvod

Téma pro diplomovou práci si autorka zvolila proto, že ji není lhostejné světové dění, jak ze sociálního tak i z bezpečnostního hlediska. Stoupající agresivita, přírodní výkyvy, nezaměstnanost či otázka uprchlické krize se však týkají celé společnosti a proto by se měli lidé více zajímat, odkud jdeme, kudy a čím procházíme, kam jako společnost směřujeme a kam bychom došli, kdybychom změnili naše chování. Tomuto slouží i terénní průzkum na různých vzorcích respondentů na různých místech a časech.

Diplomová práce se tedy zabývá sociálními a bezpečnostními riziky současné doby a pojednává, jak o rizicích stávajících, tak i o zcela nových, typických pro 21. století. Jedná se např. o rizika spojená s globalizací, kam patří terorismus a nové sociálně patologické jevy ve společnosti, jako jsou různé závislosti, narůstající agresivita u dětí, gamblerství, kyberšikana atd. Zabývá se dále negativními jevy, do kterých patří nezaměstnanost, kriminalita, bezdomovectví, islamismus, uprchlická krize, klimatické změny, nová zdravotní rizika aj. Pod vlivem současných rizik řeší diplomová práce i důsledky na rodinný život a s ním také nový pohled na rodinu, která má nemalý vliv na vysokou rozvodovost, nízkou sňatkovost, nízkou porodnost nebo rozpad tradiční rodiny. V teoretické části diplomové práce jsou uvedena a popsána rizika a hrozby, o kterých pojednává vždy samostatná kapitola a kde jsou uvedeny některé problémy týkající se dané oblasti, a to včetně popisu současného stavu. V diplomové práci budou kladeny otázky typu, zda se lidé obávají budoucnosti, čeho se nejvíce obávají, zda se chovají ekologicky, zda se domnívají, že globalizace je přínosem, nebo jaké mají zkušenosti s nezaměstnaností atd. V praktické části je pak provedena analýza sociálních a bezpečnostních rizik, které nejvíce ovlivňují dnešní českou společnost. Nedílnou součástí jednotlivých problematik jsou statistické údaje, které dokreslují stav současného poznání.

Pro zkoumání bezpečnostních a sociálních rizik použije autorka následující hypotézy. Hypotéza 1: Pro snížení rizika deviací je důležitější primární výchova v rodině než výchova sekundární. Viz. Hubinková a kol., Psychologie a Sociologie ekonomického chování.

Hypotéza 2: Nezaměstnanost zásadně ovlivňuje společnost v negativním slova smyslu, nejvíce však v oblasti psychologicko-sociální. Viz. Buchtová a kol. Nezaměstnanost.

Vzhledem k faktu, že pro diplomovou práci jsou k dispozici pouze soubory dat od respondentů z České republiky, je práce tomuto přizpůsobená ve své struktuře a obsahu.

Informace potřebné pro zpracování diplomové práce jsou hledány postupně při psaní jednotlivých kapitol v odborné literatuře, internetových portálech, odborných člancích apod. Z vědeckých metod budou v práci použity zejména logické metody, abstrakce a konkretizace, analýza a syntéza, indukce a dedukce. Dále z empirických metod průzkum, realizovaný prostřednictvím dotazníkového šetření. Pro zpracování dotazníkových odpovědí pak také metody jednoduchého statistického srovnání.

Cílem diplomové práce je prozkoumat vybraná stávající i nová sociální a bezpečnostní rizika v transformující se společnosti a jejich vliv na sociálně patologické jevy. Taktéž je cílem nalézání vzájemných souvislostí mezi nimi. Hlavními otázkami jsou současná rizika a hrozby, jak se proměňují v čase a v různých souvislostech, jako je např. globalizace či klimatické jevy. Očekávaným přínosem diplomové práce je výše zmiňované zmapování současných hrozeb a rizik a jejich porovnání teoretických poznatků s poznatky zjištěnými prostřednictvím vlastního průzkumu a to z dotazníkového šetření.

2. Teoretická východiska

Současná společnost žije v době velkých transformačních procesů, které nejsou ovlivňovány pouze přechodem k tržně orientovanému hospodářství, ale mají mnohem vážnější příčiny a to v proměně sociální struktury obyvatelstva. Typickým znakem je výrazná diferenciací životních stylů s individualizací společnosti, kdy dochází k poklesu četnosti a intenzity mezilidských vazeb. Rozpad sociálních vazeb a dlouhodobě budovaných společenských struktur, včetně ekonomických změn, má za následek šíření sociálních i bezpečnostních rizik, ve kterých se protíná celá řada zcela zásadních problémů dnešní společnosti. Při těchto socioekonomických proměnách, které způsobují mimo jiné dnes často citované otázky, jako jsou migrační přesuny a rozpad sociálních útvarů (rodin, komunit, sousedství), dochází současně k nárůstu nových rizik. Tato s sebou přináší různé negativní jevy, jako je například bezdomovectví, navýšení počtu marginalizovaných menšin, nárůst kriminality, chudoby, nezaměstnanosti, patologické jevy, terorismus nebo pocit ohrožení. Společnost možná stojí na pokraji možné krize a čelí konečnosti zdrojů či rizikům, která vzbuzují největší starosti. Starost bezesporu přichází jak z oblasti ekonomické, technické, sociální, globální, ale i environmentální s ohledem na vyčerpatelnost zdrojů. Společnost by se v tomto ohledu měla více soustřeďovat na obnovitelné zdroje a vzít si příklad z přírody, neboť v přírodě se vše po smrti mění na zdroj. V našem známém technickém světě pracujeme na principu *neopravovat - vyhodit*, čímž je narušována rovnováha a zdroje tak budou postupně docházet. S nedostatkem zdrojů bude v budoucnosti docházet ke stále častějším konfliktům.

2.1 Problematika sociálních a bezpečnostních rizik v literatuře

S ohledem na dění v současném světě jsou sociální bezpečnostní rizika velice aktuálním problémem. „*Bezpečnost v nejobecnějším rámci znamená stav, v němž neexistují hrozby pro referenční objekt, případně je zásadně eliminována rizikovost těchto hrozeb*“ (Smolík a Šmíd, 2010, s. 9). Na toto téma bylo vydáno již mnoho různých, přínosných knih a publikací a zabývají se jimi akademické obce různých oborů i veřejnost. Ke stávajícím problémům současnosti přibývají stále nová rizika a hrozby, které jsou typické pro 21. století. Ať už jde o otázku takových jevů, jako je gamblerství, nezaměstnanost, terorismus, uprchlická krize, různé závislosti, hrozby sociálních sítí, klimatické změny, narůstající násilí a agrese u mládeže, sociální odcizení a nového pohledu na rodinu. S novým pohledem na rodinu souvisí výchova

děti a jejich následné chování ve společnosti. Giddens (2005, s. 47) uvádí, že pokud dítěti v raném dětství chybějí vazby na blízké, vede to často k trvalým poruchám chování. Je prokázáno, že pro zdravý vývoj jedince je nezbytné, aby v časně fázi vznikla pevná emoční vazba a to nejlépe s matkou (nejdůležitějším obdobím pro dítě je od šesti měsíců do čtyř let věku dítěte). Pro zdravý psychický a sociální vývoj záleží, aby se v kojeneckém věku a v raném věku dětství nepromarnila příležitost vytvořit si stabilně citový blízký vztah alespoň s jedním dalším lidským tvorem. Pokud k tomu nedojde, následky se mohou projevit již v dětství, kdy se dítě může projevovat jistou agresivitou a apatií vůči svému okolí, taktéž dochází k jazykovým a intelektuálním retardacím.

Níže jsou uvedeny základní typologie bezpečnostních a sociálních hrozeb a rizik bezpečnosti je hned několik.

- vojenská,
- ekonomická,
- sociální (kriminální),
- režimní,
- environmentální,
- zdravotní.

Těmito riziky se zabývají další kapitoly diplomové práce, neboť rizik a hrozeb ve společnosti stále přibývá a to nejen s technologickým pokrokem, ale i se změnami klimatu či globalizací společnosti aj. V historickém kontextu sociální a bezpečnostní rizika ve společnosti existovala již od samého počátku existence člověka, kdy se lidé potýkali nejen s hrozbami přírodních vlivů, chorob, ale i se sociálními hrozbami, kdy se sváděly boje o potravu, zdroje, teritorium apod. Mezi nová a zásadní rizika je nutné zařadit změny klimatu, kdy posledními lety pozorujeme stále více dlouhotrvajících such, záplav, zvyšování hladiny moří apod. Tyto hrozby tvoří veliký problém pro celou planetu. Z tohoto důvodu se vedou vášnivé diskuze s pokusem o vysvětlení, zda za příčinami těchto jevů stojí spíše činnosti člověka, nebo zda jde o přirozený vývoj na Zemi. Pokud za těmito změnami klimatu stojí lidský faktor, mělo by být vůlí celého společenství tyto zmírnit či zcela zvrátit.

2.2 Sociální a bezpečnostní rizika ve společnosti v historickém kontextu

Tak jako se stále vyvíjí společnost, vyvíjejí se a přibývají i rizika, která ohrožují naši bezpečnost. Tyto hrozby se dotýkají všech společenských oblastí. Hrozby jsou dle Smolíka a Šmída (2010, s. 11) definovány jako primární, existující fenomén, který

může nebo chce poškodit nějakou konkrétní hodnotu, která je úměrná povaze hodnoty a toho, jak si danou hodnotu ceníme. Hrozby dělíme na neintencionální, které jsou přírodní fyzikálně definované a na intencionální, to jsou hrozby, které jsou páčány s úmyslem a vůlí lidského faktoru. Riziko je reakcí na hrozbu. Níže je uvedena rovnice, používaná při výpočtech rizik u neintencionálních hrozeb:

$$\text{RIZIKO} = \frac{\text{HROZBA} \times \text{ZRANITELNOST} \times \text{HODNOTA}}{\text{PROTIOPATŘENÍ}}$$

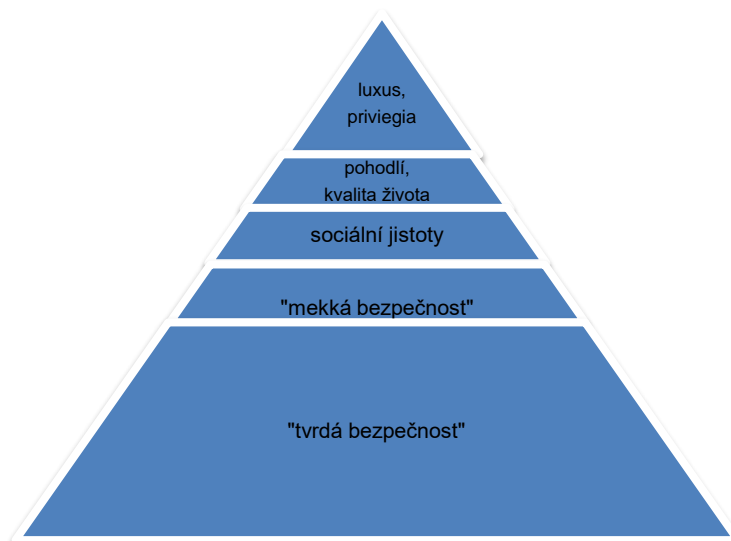
Výše uvedená rovnice znázorňuje, že čím je hrozba závažnější, tím je závažnější zranitelnost a tím i vyšší riziko. V těchto případech platí, že čím je důkladnější protiopatření, tím je riziko nižší. Druhá rovnice, která je znázorněna níže, počítá i s kapabilitou a motivovaností aktérů, které přinášejí pro společnosti rizika. Kapabilita znamená proveditelnou schopnost činů.

$$\text{RIZIKO} = \frac{\text{KAPABILITA aktéra} \times \text{MOTIVOVANOST aktéra} \times \text{ZRANITELNOST} \times \text{HODNOTA}}{\text{PROTIOPATŘENÍ}}$$

U této rovnice platí, že čím vyšší je motivace, kapabilita, zranitelnost a je nám dražší ztráta hodnoty, tím je riziko vyšší. Tímto problémem se zabývají bezpečnostní studie, které mají své počátky po ukončení druhé světové války, kdy v USA a v západní Evropě vznikala první odborná pracoviště zabývající se zejména vztahy mezi Východem a Západem. Poválečné období studené války bylo zaměřeno především na vojenský rozměr bezpečnosti, ale v současné době se tento obor rozšířil na ekonomii, ekologii a sociální bezpečnost.

„Z vědeckého hlediska je fenomén bezpečnosti multidisciplinárním polem, které z různých aspektů zkoumá právní věda, kriminologie, sociologie, sociální psychologie, historie, správní věda i politologie. Na tomto místě lze například uvést původně psychologický koncept „hierarchie bezpečnosti – analogie s Maslowem“ (Smolík, 2014, s. 28). Na základě Maslowovy pyramidy je vytvořena pyramida bezpečnosti, kde na nejspodnějším místě je tzv. tvrdá bezpečnost, která představuje bezpečnost a záchranu lidských životů, poškození zdraví a škod na majetku (garantem má být stát). Na následujícím, vyšším stupni se vyskytuje bezpečnost měkká, která představuje dopravní situace, lokální infekční epidemie (garantem taktéž stát) aj. Nutno dodat, že garanti jsou vždy sporní.

Obrázek 1: Bezpečnostní pyramida

Zdroj: Smolík, Šmíd a kol., 2010, Nové bezpečnostní hrozby a rizika 21. století

Všeobecně platí, že aby bylo možno stavět a pokračovat v pyramidě, musí být "postavena", a tím i uspokojena potřeba nejnižší (základní kámen), poté lze teprve stavět a uspokojovat další potřeby na pozicích vyšších.

2.2.1 Sociální a zdravotní rizika ve společnosti

Hovoříme-li o sociálně bezpečnostních rizicích, můžeme konstatovat, že technologický vývoj, který nám přináší pohodlnější život, přináší taktéž i hrozby, které si mnohdy ani neuvědomujeme či nepřipouštíme. Prostřednictvím internetu, který všem poskytuje informace a možnosti o kterých naši předci ani nesnili, sebou internet přináší i stinnou stránku věci. Tím je fakt, že přichází tzv. cloud computing (v překladu zlo sociálních sítí), které přináší totální ztrátu soukromí. Na internetu se dělíme o různé citlivé informace, kdy zneuživatelé těchto informací vědí o našem chování, zvycích, zálibách, účtech, pohybu apod. Veškeré informace zneužívají i násilníci a teroristické skupiny, které je využívají k uskutečňování svých zločineckých plánů. Mezi nejpoužívanější termín, který vystihuje dnešní společnost je informační společnost. Tento termín dokonale vystihuje současnou společnost, které pracuje s informacemi a využívá technologii za účelem výzkumu, vývoje, vzdělávání, boje s kriminalitou aj. Informatizace znamená dle Jandourka (2007, s. 107) zavádění nových informačních technologií jako jsou multimédia, Internet a počítače do mnoha oblastí společnosti. Důsledkem je ztráta bezprostředního kontaktu s přirozenou realitou. Např. problém je i u současných dětí a mládeže, které většinu svého času tráví na sociálních sítích či

hraním počítačových her. Takové děti nemají dostatek pohybu, nesprávně se stravují a tím často trpí obezitou, která je vyčleňuje z kolektivu, neboť se jim ostatní posmívají. Podle průzkumů je v České republice asi 14 % dětí s nadváhou a zhruba 7 % dětí s obezitou. Navíc za posledních 25 let se počet obézních dětí ztrojnásobil. Nejoblíbenějšími jídly jsou hranolky, pizza, hamburger a další fast foodové pokrmy, které děti nejraději zapíjí Coca Colou. Zejména dívky, které jsou v pubertě velice citlivé na svůj zevnějšek, propadají často různým psychickým onemocněním jako je mentální anorexie (anorexia nervosa) a bulimie. V obou případech jde o závažné psychické onemocnění, které bez včasné odborné pomoci mohou končit vážným poškozením zdraví, či smrtí. Dnešní životní styl přináší mnoho zdravotních rizik pro celou současnou populaci, nejen pro děti a mládež. Nedostatek pohybu a nezdravá jídla zvyšují riziko obezity, cévních a srdečních onemocnění a zvyšuje možnost bujení rakovinových buněk u celé populace. Faktem se stává skutečnost, že se vyskytuje stále více infarktů myokardu u stále mladších lidí, což je velice alarmující. Je známo, že rakovina tlustého střeva a konečníku je druhé nejčastěji vyskytující se onkologické onemocnění na světě a bohužel ČR si již několik let drží velmi smutné prvenství v tomto onemocnění.

K velkým proměnám ve společnosti, jak zdravotním, tak i ekonomickým, došlo zejména po II. světové válce.

2.2.2 Proměna společnosti po II. světové válce

Ohledně I. a II. světové války bylo napsáno mnohé. Stále je pro nás toto téma aktuální, neboť na hrůzy a utrpení nelze snadno zapomenout. Statistiky uvádějí, že v druhé světové válce přišlo o život až 50 milionů lidí. Druhou světovou válku způsobila více méně světová hospodářská krize, která začala v roce 1929 zhroucením burzy v USA. Následně se všechny s tímto spojené negativní jevy přelily do většiny ostatních zemí a došlo ke krachu a zhroucení ekonomik mnoha zemí. V krátké době se krize zasloužila o prudkou nezaměstnanost (šlo o 30-40 milionů lidí), „*kteřá vedla k hlubokému poklesu životní úrovně nejširších společenských vrstev*“ (Mareš, 2002, s. 38), a tím k poklesu produkce, nárůstu chudoby a tím i frustrace lidí. Výjimkou nebyly ani tzv. hladové pochody a stále zvětšující se nedůvěra v politický systém jak v ekonomickém, tak i sociálním kontextu. Důsledkem hladomoru a bídy, jak uvádí ve své knize Vodička (2009, s. 27), došlo k radikalizaci obyvatelstva, kdy na evropském kontinentě toto způsobilo prosazení fašistických a nacistických myšlenek. Jak uvádí Mareš (Mareš, 2002, s. 38), krize a nezaměstnanost představovaly šok, se kterým se léta vyrovnávaly

ekonomické i politické systémy ve všech průmyslových zemích. Do třicátých let byla nezaměstnanost ještě chápána jako nemoc, dílčí neduh v těle národa. Na tomto faktu stavěl komunistický režim, který se po II. světové válce dostal k moci v řadě zemí. Odvolával se na nutnost zajistit plnou zaměstnanost a připomínal traumatizující masovou nezaměstnanost 30. let jako odstrašující zkušenost demokratického kapitalismu.

Je ale také tristním zjištěním, že měla také pozitivní důsledky, kromě utrpení, zkázy a smrti přinesla i pokrok. Výsledkem války byly vynálezy jako vrtulník, optická vlákna, nové kovové slitiny, plasty, radar, laser aj., vynálezy, které využíváme a stále zdokonalujeme. Všechny tyto vynálezy se stále vyvíjejí a využívají v různých odvětvích. Velký pokrok zaznamenal automobilismus, který se po druhé světové válce výrazně zmnohonásobil a to díky masové výrobě motorů pro letadla a tanky. Na rozdíl od první velké války, která se odehrávala převážně v rámci evropského kontinentu, byla druhá světová válka prostřednictvím leteckého průmyslu celosvětovým konfliktem, do kterého vstoupilo 48 zemí světa. I toto urychlení technicko-technologického vývoje však ovlivňuje do dneška další vlnu hrozeb a rizik, např. již zmiňované globální změny klimatu.

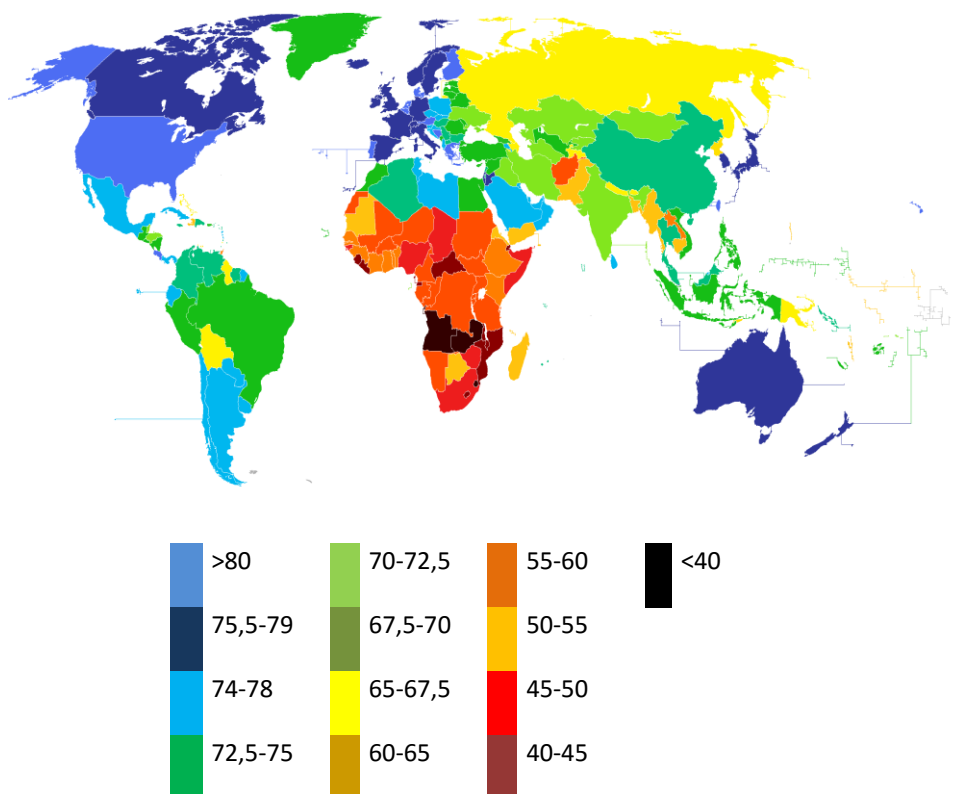
Proměny společnosti po druhé světové válce byly veliké. Zmnohonásobila se mobilita, rozvoj jaderné energetiky, rozvoj chemického průmyslu, se kterým se zvýšila i produktivita zemědělství, textilního průmyslu, farmacie aj. Již třicátá léta byla v minulém století významným obdobím, průmysl se definitivně uvolnil z technologie, která byla založena na páře a začala čerpat svou sílu z nafty a elektrické energie. Sedmdesátá léta pak byla analogickým obdobím, kterému vládly nové technologie v průmyslu a ve službách. Vznikala tak nová odvětví a nová pracovní místa.

S rozvojem vyšší mobility se po druhé světové válce zvýšilo taktéž i zásobování a to nejen v potravinářství, ale i všeho ostatního zboží, což způsobilo větší a rychlejší dostupnost pro širokou veřejnost. S výše zmíněnou mobilitou osob se také bohužel zvýšila i kriminalita, která byla doposud oblastní záležitostí. Patologičtí zločinci proto také vyšší mobilitu zneužívali a vyšetřování trestných činů se stalo mnohem komplikovanějšími.

S rozvojem v oblasti lékařství, farmacie, průmyslu, služeb a s dostupnějšími potravinami se prodloužil i věk dožití, který nebyl vždy tak dlouhý jak jej známe dnes. Životní styl hraje v životě každého z nás zásadní roli, který ovlivňuje průměrnou délku života člověka. Norberg (2006, s. 5) ve své knize uvádí, že po většinu doby žila naprostá většina lidstva v chudobě. „*Hlad a hladomory se vyskytovaly tak často, že se*

zaznamenávaly pouze ty nejhorší z nich, (Norberg, 2006, s. 5). Na počátku 18. století nepřesáhla energetická hodnota v průměru 1700 kcal na osobu a den a doba dožití ve středověku se pohybovala 25 let. To je neuvěřitelný rozdíl oproti dnešnímu průměrnému věku dožití, který činí průměrných 75 let a stále se prodlužuje díky kvalitnějším a dostupnějším potravinám, kvalitnějšímu zdravotnictví a lehčí fyzické práci. Je známým faktem, že poškození organismu, které je způsobené nezdravým stylem života člověka a velké námaze, zkracuje věk dožití. Proto lidé osvobození od fyzicky namáhavé práce mají větší naději na dožití se vyššího věku. Např. ve spojených státech amerických to dokazuje statistika, ve které je patrné, že bělošské ženy, pracující v administrativě, se dožívají největšího věku, opačně jsou na tom černošští muži, kteří vykonávají namáhavou fyzickou práci. Proto i výběr povolání může ovlivnit délku života člověka i o několik let. Život v chudobě, namáhavá fyzická práce a špatná životospráva jsou v současné době statisticky těmi nejvýznamnějšími příčinami zobrazen zkrácení délky života člověka (vyloučíme-li nehody). Na obrázku č. 2 je znázorněn přehled věku dožití ve světě.

Obrázek 2: Schéma průměrného věku ve světě

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-05

Z obrázku č. 2 je patrné, že obyvatelé vyspělejších států se dožívají vyššího věku. Např. v Kanadě, v Evropě, Japonsku a v Austrálii se lidé dožívají v průměru 77,9 let, na

druhém místě jsou USA a Argentina. Nejhorší jsou na tom státy v Africe s průměrným věkem 56. V některých zemích jako je např. Angola a Zambia, se lidé dokonce dožívají průměrných 40 let, což je oproti Evropě razantním rozdílem. Na vině jsou různé faktory, jako je špatná kvalita a dostupnost potravin, ekonomická situace, tropické nemoci, nízká kvalita zdravotnictví, pitné vody, válečné konflikty, kriminalita a celkové životní prostředí, které zdraví a tím i životnost jedince ovlivňuje. Tyto všechny faktory ovlivňují průměrnou délku života člověka. Kvalita a dostupnost zdravotní péče rok od roku roste a tím i průměrný věk dožití. Nejvyšší míru dožití mají norové a švédové, kteří se dožívají průměrných 80 let.

Po II. světové válce došlo k dalším výrazným změnám ve společnosti, zejména v ČR kdy roku 1989 došlo k revoluci a pádu komunistického režimu.

2.2.3 Proměna české společnosti po roce 1989

Komunistický režim, který se ujal moci tři roky po druhé světové válce, byl u moci dlouhých 41 let. Výsledkem bylo např. znárodnění podniků, které měly více jak 50 zaměstnanců, což znamenalo znárodnění 95 % všech podniků v průmyslu, nebo rozdělení zemědělských statků, které měli více jak 50 hektarů půdy. Dále jsou v živé paměti další typické znaky komunistického režimu, jako bylo bránění ve studiu, nepřijetí a ztráta zaměstnání, ztráty na majetku všem těm, kteří aktivně odmítali režim a činnost komunistické strany. Dalším významným znakem komunismu byla i skutečnost, že lidé nemohli svobodně cestovat a svobodně se vyjadřovat. I přes zřejmou neefektivitu a průběžný pokles úrovně hospodářství socialismus zajišťoval plnou zaměstnanost a povinnou angažovaností udržoval poměrně vysokou úroveň mezilidských vztahů a kontaktů, které bránily vzniku některých sociálních a bezpečnostních rizik. Vysoká míra kontroly života jednotlivce neumožňovala individualizaci chování a s tím spojené negativní jevy v takové míře jako je možné v současném "svobodném" světě. Převrat v podobě revoluce přišel 17. listopadu 1989, tento akt stále ve veřejnosti vyvolává mnoho reakcí a názorů. „*Stále se totiž diskutuje o polistopadovém vývoji. Tato událost přinesla jednu, z pohledu politické vědy, důležitou konsekvenci, odstartovala nebývalý zájem politologie o přechod k demokracii*“ (Kubát, 2003, s. 12). Revoluce a pád komunistického režimu v roce 1989 v Československu umožnil otevření hranic a tím i možnost svobodného cestování, což představovalo možnost poznávat v minulosti zakázaný kapitalistický svět a s ním vše, co kapitalismus a demokracie přináší. Ne však všechny následky polistopadové revoluce byly pozitivní. Současně byl důsledkem také import negativních společenských jevů a objevení se

obvyklých sociálních a bezpečnostních rizik. Na druhou stranu také svobodu s nimi bojovat a vyjadřovat se k nim. Z politického hlediska byl vstupem do EU prohlouben integrační proces, který oslabil význam národního státu, a klade tak důraz na pochopení nejen národních, ale i společných evropských hodnot. Polistopadová proměna společnosti se dotkla všech oblastí sociálního i osobního života. Znamenala proměnu sociální stratifikace, změnu vlastnictví, možnost svobodného vyznání náboženství, podnikání, ale také vznik vysoké nezaměstnanosti, bezdomovectví. S tak velkou a náhlou dávkou svobody si mnozí zpočátku nevěděli rady a došlo k výraznému růstu negativních společenských jevů. Níže uvedený graf znázorňuje nezaměstnanost po roce 1989. Uvědomíme-li si, že nezaměstnanost před rokem 1989 neexistovala, najednou dochází k situaci, na kterou nebyl nikdo v ČR připraven. Negativní důsledky takřka “pionýrského” kapitalismu aplikované v počátku 90. let ovlivnily velkou měrou doposud relativně vyváženou společnost v ČR. Nezaměstnanost lze v ČR považovat za jedno z největších sociálních a bezpečnostních rizik.

Graf 1: Nezaměstnanost po roce 1989 v %

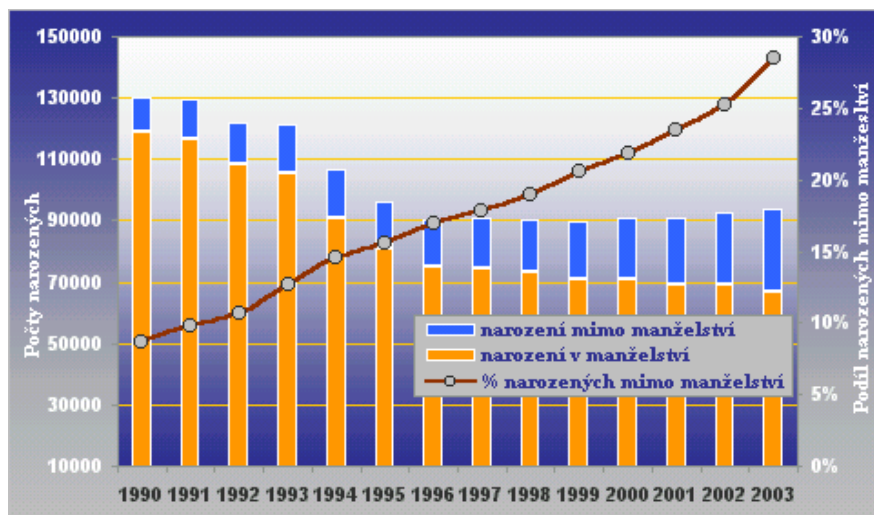

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-15

Uvolnění hranic znamenalo pro mladé lidi nové možnosti a změny priorit, které se dotkly i pohledu na rodinu. Z historie víme, že každý politický převrat či konflikt ovlivňuje životy lidí, schopnost a ochotu zakládat rodiny a tím se i ovlivňuje porodnost. Nejinak tomu bylo po roce 1989, kdy se porodnost snížila. S novou vládou, posláze i s novým státem, se objevila nejistota a obavy z budoucnosti. S privatizací a rušením mnoha závodů a podniků docházelo i k velkému propouštění a ztrátám zaměstnání. Se všemi novými situacemi se změnil pohled na dřívější rodinu, která byla základem státu. Ekonomická nutnost i volba svobody vedla k tomu, že založení rodiny a děti

nechávali lidé na pozdější věk. Toto vede k posouvání průměrného věku prvorodiček. Taktéž se ve společnosti zvýšila míra rozvodovosti a snížila sňatkovost. Z níže uvedeného grafu je zcela zřejmé, jak klesala porodnost po roce 1989 a současně zvýšil počet narozených dětí mimo manželství.

Graf 2: Narozené děti vdaným a svobodným ženám

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-05

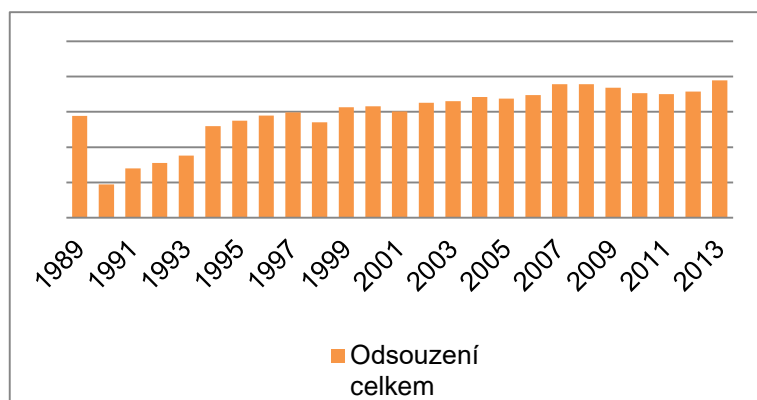
Se svobodou, která přišla po roce 1989, se zvýšila i kriminalita. Statistické údaje vypovídají o prudkém vzestupu kriminality v první polovině devadesátých let, který byl doprovázen její brutalizací. Objevily se zcela nové a pro společnost nepříliš známe jevy, jako např. organizovaný zločin, korupce, nelegální migrace a některé nové formy hospodářské kriminality. Patrný byl i nárůst kriminality spojované s psychotropními látkami. Z policejních statistik vyplývá, že „rok 1989 byl posledním rokem téměř dvacetiletého období relativně stálé úrovně kriminality (100000 – 120000 registrovaných trestných činů a přečinů ročně). V následujících čtyřech letech 1990 - 1993 kriminalita rostla rychle, a to i přes protichůdně působící opatření provedená v tomto období (novelizace trestního zákona: dekriminlizace spekulace, příživnictví, opuštění republiky, zrušení přečinů apod.). Celkově došlo v roce 1993 oproti roku 1989 k 3,5násobnému zvýšení registrované kriminality. V roce 1994 lze zaznamenat pokles registrovaných trestných činů a od roku 1995 opět pozvolný nárůst až do roku 1999, kdy dosahuje maxima. Od roku 2000 dochází opět k pozvolnému poklesu a stagnaci (v roce 1999 cca 4100 trestných činů na 100 000 obyvatel ČR, v roce 2007 to bylo už jen cca 3500)“ (Policie ČR, online, cit. 2015-11-11).

Přisuzované příčiny vývoje kriminality:

- přechod od totalitního režimu ke svobodné společnosti,
- rozvoj tržní ekonomiky, nezaměstnanost,
- znehodnocení, neboli devalvace hodnot ve společnosti,
- otevření hranic a tím i umožněná migrace,
- dysfunkce neformální sociální kontroly,
- nestabilita a nepřehlednost právních předpisů,
- kriminální citlivost občanů - neochota oznamovat trestné činy.

V následujícím grafu je znázorněn vývoj kriminality po roce 1989.

Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti po roce 1989

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-05

Jak je z grafu zřetelné, rok 1989 znamenal zajímavý vývoj závažné kriminality, kdy v roce 1990 evidence kriminality klesla a od roku 1991 se opět zvyšovala. Faktem je, že mnoho vězňů bylo dne 8. prosince 1989 amnestováno posledním komunistickým prezidentem Gustavem Husákem. Posléze propustil na svobodu cca 15 tisíc vězňů také Václav Havel v roce 1990. Dle statistik se pak mnozí z těchto propuštěných vězňů dopustili těžkých zločinů. Dle statistik ČSÚ byl v roce 1989 počet odsouzení 57 743. V roce 2011 činil počet odsouzených již 70 160 (nárůst o 21.5 %). Průměr za roky 2002 až 2011 byl 70 276 odsouzení (růst byl oproti roku 1989 o 21.7 %). Vrcholem počtu odsouzení je rok 2008, kdy bylo odsouzeno 75 761 občanů. K výraznému nárůstu došlo i u odsouzení za vraždy, z 69 odsouzení v roce 1989 došlo k nárůstu v roce 2011 na 120 případů (růst oproti roku 1989 o 74 %). Průměr za roky 2002 až 2011 je dokonce 135 vražd (růst oproti roku 1989 o 95.6 %). Vrcholem byl však rok 1996, kdy bylo za vraždu odsouzeno 203 pachatelů.

Současná doba přináší s technologickým pokrokem další hrozby a rizika.

3. Sociální a bezpečnostní rizika současné doby

„Svět se dynamicky rozvíjí a mění. V některých ohledech se proměňuje tak rychle, že není v silách jedince ani kolektivu odborníků všechny rysy této proměny postihnout, natož je kvalitně a odpovídajícím způsobem interpretovat a srozumitelně vysvětlit. Nejviditelnějším projevem rozvoje a rychlých změn je patrně technologický pokrok, sycený kontinuálním přílivem inovací“ (Tomeš, Festa, Novotný, 2007, s. 11). Jak se mění společnost, mění se i formy násilí. V současné době svět sužuje strach z teroristických útoků, které ve světě stále přibývají a nabývají na intenzitě. Díky novým technologiím a snadno dostupným informacím, které teroristům a zločincům značně napomáhají, jsou jejich útoky stále častější a geograficky rozptýlenější. Terorismus představuje jednu ze skutečností, které jsou výsledkem probíhajícího konfliktu jako takového. Tento představuje celkovou teoretickou kategorii. Pro jeho popis a analýzu je důležité, aby bylo rozlišováno mezi konfliktem násilným a nenásilným nebo ozbrojeným a neozbrojeným. Zároveň platí, že konflikt násilný nemusí být nutně ozbrojený. Níže jsou uvedeny základní typy konfliktů:

Tabulka 1: Typy konfliktů

Typy	Mezinárodní	Transnacionální	Vnitrostátní	Mezilidský
Násilné	Válka	Vojenská intervence	Občanské války	Násilí na ženách
	Ostatní ozbrojené konflikty	Podpora ozbrojených povstalců	Ozbrojená povstání	Zneužívání dětí
	Studená válka		Genocida	Vražda, násilné trestné činy
Nenásilné	Politické spory	Sankce	Politický boj	Slovní spory
	Hospodářské války	Diplomacie		

Zdroj: Smolík, Šmíd a kol., 2010, Nové bezpečnostní hrozby a rizika 21. Století

Výše znázorněná tabulka uvádí násilné konflikty, ke kterým patří genocida, zneužívání dětí, válka apod. Mezi násilná rizika patří i bezesporu již zmiňovaný terorismus, který se řadí mezi obecná rizika současnosti. V současnosti je velice diskutovaná provázanost terorismu se sociálními sítěmi, které jsou teroristy hojně využívány např. k náborům svých nových členů. „ Terorismus útočí nejen aktivně velkou ničivou silou zbraní, ale i psychologicky v podobě strachu a nejistoty u lidí, kteří se obávají o své

životy, což vede k velmi nákladným bezpečnostním opatřením, která ovlivňují zpětně národní ekonomicky jednotlivých států“ (Hubinková a kol, 2008, s. 45). Lidé, kteří prožili nějaké traumatické zážitky, zažívají v následujících letech zdravotní problémy i rozsáhlá psychická traumata, které vedou k pocitům bezradnosti a bezbrannosti. Terorismu je věnována následující kapitola.

3.1 Terorismus

Pro analýzu terorismu je důležitý již výklad tohoto pojmu. Toto slovo pochází z latiny a jeho základem je podstatné jméno terror, což znamená strach a hrůzu a sloveso terreo (nahánět strach). „*Terorismus znamená užití násilí k dosažení politických cílů. Používá se jak pro akce prováděné nevládními organizacemi, tak pro tzv. teror státní*“ (Jandourek, 2007, s. 258). Jde o hrubé zastrašování politických odpůrců a to hrozbou síly a použitím násilí různých forem ze strany různých skupin. Jedná se o skupiny menší, velké i mezinárodní, které se snaží dosáhnout svých cílů. Sebeobětování není v těchto skupinách nic výjimečným. Důvodem většinou bývá touha po nezávislosti, například touha vytvořit nezávislý stát, ale také prosazení extrémních náboženských názorů a ekonomické výhody. I přes možný pozitivní základ v případě boje za osvobození a vytvoření vlastního státu, nelze terorismus jako takový tolerovat. Terorismus, který je páčán ve jménu nezávislosti vždy překračuje hranice území. Znamé jsou aktivity skupin usilujících o samostatnost a nezávislost jako jsou IRA (Irská republikánská armáda), ETA (Euskadi Ta Askatasuna), nebo z historie známé teroristické útoky vedené židovskými osadníky na území tehdejší Palestiny s cílem vytvořit samostatný stát Izrael. Např. teroristická skupina ETA existuje již od roku 1959 a byla založena s cílem vytvořit samostatný stát v provinciích Alava, Guipuzcoa, Viscaya, a Navarra na severu Španělska a v jihozápadních departmentech Francie Labourd, Basse- Navarra a Soule. Tato skupina je známá svými bombovými útoky, únosy, krádežemi a vydíráním. Obdobně cílem IRA je samostatnost Severního Irska a nezávislost na Velké Británii. V současné době představuje největší hrozbu a riziko tzv. Islámský stát. Islámský stát (zkráceně IS) je radikální islámská teroristická organizace původem z Iráku, která na dobytém území na částech území států Iráku a Sýrie vyhlásila samostatný Islámský stát. Tento stát však není mezinárodně uznán žádným jiným státem na světě. Jeho stoupenci vyhlásili toto území za chalífát, který si nárokuje náboženskou autoritu nad všemi muslimy na světě a usiluje o vládu nad jimi obývanými územími. IS je v současné době velkým problémem, neboť své teroristické útoky stále zintenzivňuje. Nejen boj za svobodu a nezávislost je předmětem činnosti teroristů.

Dalším významným cílem je šíření extremistických, zejména náboženských ideí a s nimi zcela jistě také souvisejících ekonomických výhod, nebo jako v případě teroristických skupin ve státech Jižní Ameriky, pouze ekonomický zisk z prodeje drog a zbraní. Nejznámější je hnutí Al-Kaida, které operuje na blízkém východě. Dalšími nejznámějšími teroristickými skupinami je např. Abu Sayyaf, tato skupina patří mezi nejmenší z islámských separatistických skupin operující na jihu Filipín. Má na svědomí vraždy, únosy, bombové útoky a bojuje za samostatný islámský stát. Celosvětově známou skupinou je také hnutí Hamas a Hizballah, které operují na blízkém a středním východě. Známí jsou svými rozsáhlými sebevražednými bombovými útoky proti civilistům. Jejich hlavním cílem je boj proti státu Izrael a USA. Jak uvádí Armstrongová (2008, s. 41), všechny tyto teroristické skupiny (včetně Islámského státu) bojují se stoupenci jiných vyznání, kteří zpochybňují jejich vyznání, kteří zpochybňují jejich nárok na absolutní pravdu.

3.2 Rizika sociálních sítí

Jedním z rizik současného informačního světa jsou elektronické sociální sítě. Zde násilníci vyhledávají, ohrožují a šikanují své oběti. Tímto nebezpečím jsou nejvíce ohroženi mladí lidé, kteří na sociálních sítích prostřednictvím internetu tráví většinu svého volného času. Jak uvádí Hubinková a kol. (2008, s. 199) byl internet vyvíjen v 60. letech minulého století a to prvním impulsem, kdy došlo k vypuštění umělé družice Sputnik 1, kterou vypustili Rusové. USA v reakci na ruský pokrok poté založila ARPA (Advanced Research Project Agency) zaměřenou na podporu výzkumných projektů vedoucích k novým technologiím. Na začátku 90. let 20. století pak začalo komerční využití internetu. ČR byla připojena k internetu až 13. února 1992. Lidé na internetu propadají iluzím, ztrácejí schopnost reálného uvažování a ztrácejí obezřetnost, neboť kyberprostor, který je zobrazován pomocí počítačové techniky, hraje téměř dokonalou kopii skutečného světa. Lidé, prostřednictvím anonymity, kterou Internet představuje, ztrácejí zábrany a jejich chování a vyjadřování působí až asociálně. Na internetu lze být i závislý, **IAD** je v překladu Internet addiction disorder. Tato závislost se projevuje vysokou žádostivostí navštěvovat webové stránky. Jedinec nemůže spát, nemá potřebu jíst. Tato závislost pak přináší progresi sociální izolace v reálném světě. Často přičemž dochází k problémům v zaměstnání, rodině či v sociálním životě. Sociální sítě jsou rovněž zneužívány k získávání různých citlivých informací, které jsou posléze zneužívány k mnohdy kriminálním účelům. Níže jsou uvedeny nejčastější formy současných rizik, se kterými se lze na internetu setkat.

Kyberšikana je druh šikany, která využívá elektronické prostředky dnešní doby, jako jsou mobilní telefony, e-maily, SKYPE, ICQ, internet, pagery, blogy aj. Projevují se prostřednictvím obtěžujících a výhružných zpráv, krádeží identity, vytvářením webových stránek, které dehonestují vybrané osoby, kterých se tato šikana týká. Výjimkou nejsou fotografie, videa, která jsou pořizována za účelem následného vystavení na internetu, či zasílání těchto citlivých videí a záznamů známým obětí, čímž se aktéři snaží vydírat, ponížit a zesměšnit svou oběť před okolím. Tito násilníci se nemusí vyznačovat žádnou velkou fyzickou silou, neboť kyberprostor mu dovoluje šikanovat svou oběť pod rouškou anonymity a nemusí tak čelit své oběti přímo. Toto umožňuje naprostou necitelnost a pozbytí jakékoli empatie, pocity viny či výčitek vůči oběti. Nepříjemným faktem je i to, že jakmile se na internetu jednou něco objeví, zůstane tam navždy. Další hrozbou, kterou internet přináší je sexting. Sexting vzniklo „složeninou vzniklou ze slov "sex" a "textování" (elektronické rozesílání textových zpráv), fotografií či videa se sexuálním obsahem. Dochází tak k poškozování oběti, známy jsou i různé formy vydírání“ (Policie ČR, online, cit. 2015-11-13). Dalším rizikem je **Kybergrooming**, který se vyznačuje zmanipulováním oběti za cílem osobního setkání. Výsledkem pak může být sexuální napadení, fyzické mučení apod. Je proto o velice nebezpečný jev, který je často vázán na synchronní i asynchronní komunikační platformy.

„ *Kybergrooming má různé etapy:*

- *vzbuzení důvěry a snaha izolovat oběť od okolí (osoba mění svoji identitu, je velmi trpělivá),*
- *podplácení dárky či různými službami, budování kamarádského vztahu,*
- *vyvolání emoční závislosti oběti na osobě útočníka,*
- *osobní setkání,*
- *sexuální obtěžování, zneužití dítěte“ (Policie ČR, online, cit. 2015-11-13).*

Kyberstalking taktéž zneužívá internet, mobilní telefony či jiných informačních a komunikačních technologií ke stalkingu, jinak řečeno k pronásledování. Toto pronásledování obnáší opakované stupňované obtěžování, které může mít různou podobu a intenzitu. Mezi nejčastější projevy patří dlouhodobé, opakované pokusy o kontaktování oběti prostřednictvím dopisů, sms zpráv, e-mailů a telefonátů. Do stalkingu patří časté zasílání virů, což znamená ničení majetku oběti.

Proti těmto formám násilí se lze bránit. Policie ČR zřídila pro takovéto případy různé internetové poradny, jako je Linka bezpečí online a zřídila telefonní čísla,

prostřednictvím kterých lze útoky nahlásit. Také na ochranu uživatelů internetu vzniklo Národní centrum bezpečnějšího internetu.

3.3 Globalizace a její rizika

Globalizace znamená „celosvětový společenský proces vedoucí ke stále vyšší vzájemné propojenosti a závislosti všech oblastí světa. V ekonomické oblasti dochází ke globální dělbě práce mezi státy a oblastmi světa, spojené s rozvojem nadnárodních společností. V politické oblasti se prosazuje hegemonie několika málo velmocí. Součástí je i rostoucí stupeň kulturní výměny mezi národy. Podle kritiků tyto procesy údajně vedou k posilování stratifikace ve světovém měřítku, k dalšímu zbídačování chudých regionů, odkud plynou zisky do center a k zániku kulturní diverzity.“ (Jandourek, 2007, s. 92). Faktem je, že s globalizací světa se náš svět jakoby zmenšoval. V každé zemi můžeme vidět lidi různých ras, různého vyznání a kulturních zvyků. Od roku 1980 se slovo globalizace označuje jako soubor změn, které se prosazují v hospodářské oblasti, propojenosti národních ekonomik aj. Suša (2010, s. 115) uvádí ve své knize, že symbolem globalizace jsou veškeré důsledky vzniklé kumulací modernizace a industrializace, souhrnně nazývaných termínem ekologická krize. Dále udává, že od roku 1939 došlo k prudkému rozvoji průmyslové civilizace, komunikací a dopravy a tím i lidské migrace. Lidé masivně zrychlily ekonomický (i psychický) růst i vzájemnou komunikaci a tím se společnost dostala do tzv. pospolitě existence, ve které vznikly mnohé mezinárodní organizace, čímž se lidstvo dělí o společné problémy.

Globalizace sebou přináší spoustu rizik v různých podobách. Např. konzumujeme potraviny, které k nám leckdy cestují z druhého konce světa. S tímto faktem stoupají i rizika v podobě nových alergií na různé nám neznámé složky potravy. Globalizace upřednostňuje ekonomický efekt před zdravotním. Např. zvýšení efektivity v produkci potravin vede ve svém důsledku k ochuzování potravin, kdy jsou nahrazovány tradiční složky složkami levnějšími a zboží (potraviny) se tak neskládá z toho, z čeho by se skládat mělo. Tzv. vylepšená a zefektivněná podoba potravin samozřejmě znamená rozdílné nutriční hodnoty výrobků, které nejsou vědecky prověřené a pro organismus mohou být, v tom lepším případě, zatěžujícími. Lidský jedinec je totiž imunitně nejvíce odolný vůči rizikům, která pocházejí z jeho známého - přirozeného prostředí. Mnoho takových výrobků lze totiž rovněž vyrobit na území vlastního státu, či v okolních zemích, které jsou nám blízka.

Sociálním rizikem, souvisejícím s globalizací je i ztráta svobody. Pokud bychom chtěli uvést příklad, pak může být tímto příkladem i všudypřítomnost širokopásmových kamer, e-mail, sms i rozhovor mobilními telefony, kdy je každý prakticky sledován. Faktem je, že z většiny případů tomuto sledování napomáháme sami tím, že vlastníme tzv. chytré telefony, které jistým způsobem spolupracují s našimi pozorovateli. Otázkou je, zda si tuto skutečnost lidé uvědomují. Proto lze konstatovat, že soukromí již prakticky v dnešním světě neexistuje. Druhou stránku věci je i fakt, že technologie, které nás jistým způsobem omezují, nám i zároveň pomáhají a ochraňují naši bezpečnost. Řeč je o již výše zmiňovaných všudypřítomných kamerách, které napomáhají v mnoha případech k dopadení kriminálních zločinců nebo mobilních telefonech, kterými si můžeme kdykoli přivolat pomoc (jsme-li v dosahu signálu).

Ekonomickým a sociálním rizikem globalizace je také unifikace společnosti, která vede ke stavu, kdy se člověk setkává se stejnými produkty po celém světě, což má za následek pozbytí identit lokální produkce. To samé lze pozorovat ve změnách v sounáležitosti s národní skupinou, kdy vlastenectví, dříve preferovaný vztah, je zatlačován do pozadí multikulturalismem. Lidé tak ztrácí konkurenceschopnost oproti výrobcům hromadné unifikované produkce. Tento fakt, který znamená deficit pestrosti na trzích je proti základnímu a z přírody nám danému aspektu lidského chování.

Cestování a větší migrace lidí přináší i jistá zdravotní rizika. Příkladem jsou nemoci a epidemie, které nám Evropanům ještě před padesáti lety nebyly známy. Takové nové nemoci a epidemie však přehrávají farmaceutickým firmám, které vyvíjejí stále nové léky, čímž na nemocích a epidemiích těží. Tím se globalizace prokazuje v celém svém rozsahu, neboť farmaceutické firmy mohou prodávat své výrobky na celém světě a realizovat tak maximální zisk diferenciací v různých regionech.

3.4 Životní prostředí

V současné době, kdy žijeme konzumním stylem života, trpí i naše životní prostředí. Hovoří-li se o životním prostředí, míní se tím složky vody, půdy, ovzduší, horninové podloží a živé organické složky. Těmito složkami se obecně zabývá ekologie a environmentalistika. Interakce mezi lidmi a životním prostředím je velmi mnohostranná. Lidé odjakživa narušovali okolní životní prostředí, zejména kdy se člověk začal živit činnostmi, které měly za důsledek vytváření a udržování umělého prostředí, zemědělstvím. Další a razantnějším vlivem, kdy utrpělo životní prostředí, bylo období průmyslové revoluce, když lidé započali v hojné míře využívat různých přírodních zdrojů, jako je uhlí a ropa. Taktéž osidlováním dalších a dalších oblastí lidé pokračovali

ve znečišťování životního prostředí cizorodými látkami. Tato skutečnost měla za výsledek vyhynutí mnoha živočichů i rostlin a způsobila tak i mnohým osobám zdravotní problémy. Např. v ČR se to týkalo těch osob, které žili v nejvíce znečištěných oblastech, jako např. mostecko v 80. letech minulého století. Velice diskutovaným a aktuálním problémem je kácení deštných pralesů. Ze zprofanovaného kácení deštných pralesů, které se uskutečňovalo a uskutečňuje ve prospěch pěstování hospodářských plodin na výrobu biopaliv a těžby dřeva, zůstává klíčovým problémem i introdukce, což znamená zavlékání nových druhů rostlin a živočichů do prostředí, do kterého nepatří. Rozdílem a problémem současně je, že přirozená expanze probíhá v interakci s vývojem k příslušnému druhu, adekvátní kořisti a predátorů, čili komplexně. Umělá introdukce má pak za výsledek ten, že zmiňovaná rostlina či tvor, nemá v novém prostředí žádného nepřítel, predátora, který jeho výskyt reguluje. Výsledkem může být následné přemnožení těchto organismů a posléze vyhubení přirozených rostlin, zvířat v jejich domácím prostředí. Příklady je mnoho, např. králíci v Austrálii, americké raky v ČR, španělstí slimáci, mandelinky apod. K velkým změnám došlo také v kvalitě půdy pro zemědělství. Za vidinou vyšší efektivity došlo až ke kritické situaci kvality půdy. Např. v ČR v 50. letech minulého století se v rámci kolektivizace rozorali meze a zcelily lány. Zemědělská půda se intenzivně pokrývá betonovými stavbami a jinými neprostupnými povrchy, což způsobuje neschopnost vsakovat vodu. K tomu je stále více a více přihnojováno za vidinou větší úrodnosti a těžká zemědělská technika utužuje půdu. Výsledkem těchto skutečností a samozřejmě počasí je polovina půdy v naší zemi ohrožená erozí a v některých lokalitách zbyla pouze mrtvá půda bez organické hmoty.

3.5 Klimatické změny

S vědeckým a technickým rozvojem je stále obtížné předpovědět jaké důsledky má působení lidského faktoru na životní prostředí. O těchto důsledcích se vedou stálé debaty, zejména v oblasti globálních změn klimatu. V živé paměti nás všech jsou stále častější a destruktivnější záplavy, hurikány, sucha a další přírodní pohromy, které nás nejen ohrožují na životech, ale i děsí. Mnozí přisuzují těmto jevům lidské zapříčinění a domnívají se, že čelíme ekologické katastrofě a pokud něco v našem chování vůči životnímu prostředí neučiníme, budeme čelit neobyvatelnosti naší planety a tím i zkáze lidstva. Níže jsou uvedeny přírodně-klimatické katastrofy dle Paulíka (2010, s. 66):

- zemětřesení a jeho následky (požáry, sesuvy půdy, hladomor, epidemie), sopečná činnost a její následky,

- pohyby vodstva či zemina a jejich následky (laviny, sesuvy půdy apod.),
- povětrnostní vlivy (hurikány, větrné smrště, sucha a horka, mrazy a jejich důsledky).

Prozatím nejkomplexnější hodnocení životního prostředí na naší planetě bylo výsledkem projektu nazvaném **Millennium Ecosystem Assessment**, což v překladu znamená hodnocení ekosystémů na přelomu tisíciletí. Na tomto projektu se podílelo přibližně 1400 expertů z celého světa a jeho záměrem bylo publikování řady studií zaměřených na desertifikaci, biodiverzitu, průmysl apod. Výsledkem tohoto projektu byla zpráva s názvem **Ekosystémy a lidský blahobyť**, která konstatuje, že lidé změnili za posledních 50 let ekosystémy na naší planetě Zemi více než kdykoli v dějinách lidstva a že zvýšení životní úrovně lidí proběhlo za cenu poškození 60 % globálních ekosystémů. Zpráva dále uvádí, že poškozování ekosystémů představuje překážku pro snížení chudoby a tím i dosažení potravinové bezpečnosti. Někteří však s takovými teoriemi zásadně nesouhlasí a tvrdí, že *„celé dějiny naší planety, stav a tvar souše, vodstva, struktura živočišných a rostlinných druhů, vývoj atmosféry atd. jsou předmětem permanentního procesu změn, vyvolaných jak složitými endogenními přírodními mechanismy, tak i námi neovlivnitelnými faktory exogenními, které jsou – jako např. působení Slunce – zcela mimo náš jakýkoli dosah“* (Klaus, 2007, s. 19).

Na planetě Zemi je v současné chvíli necelých 8 miliard lidí, mnozí z nich trpí hladem a podvýživou. Na přelidněnost naší planety již reagoval zakladatel environmentalismu Paul Ehrlich v 70. letech minulého století. Jak je uvedeno v knize Václava Klause (2007, s. 31), Ehrlich vydal v roce 1968 knihu **Populační bomba** a posléze knihu **A Plan to Save Planet Earth**, kde navrhoval v reakci na přelidněnost planety dokonce novou ústavu Spojených států amerických a to s těmito návrhy:

- *„kontrola porodnosti musí být zavedena jak v zemích nadměrně vyspělých zemích, tak i v zemích málo vyspělých,*
- *nadměrně vyspělé země musí jít zpět,*
- *méně vyspělé země musí být polo-rozvíjeny,*
- *musí být vytvořeny procedury monitorování a regulování světového systému. v nepřetržitém úsilí udržet optimální poměr lidí-zdrojů-životního prostředí“.*

(Klaus, 2007, s. 32).

V historickém kontextu lze také uvést eugeniku, která definovala řízenou centrální regulaci porodnosti a na druhou stranu sterilizaci některých (neproduktivních) skupin obyvatelstva. Její principy byly zneužity v průběhu II. světové války. Eugenika znamená *„obor usilující o pozitivní ovlivnění fyzického a duševního vývoje lidí v příštích*

generacích. Nepřímo toho lze dosáhnout výběrem vhodných jedinců do párů, poradenstvím, diagnostikou, přímo pak zásahem do organismu“ (Jandourek, 2007, s. 77).

Dle statistik byla na počátku 19. století na Zemi cca 1 miliarda lidí, v období vydání Ehrlichovi knihy bylo v roce 1968 na Zemi pouze kolem 3 miliard lidí a v prosinci roku 2011 bylo dle statistik OSN na Zemi cca 7 miliard lidí. Toto číslo se stále zvyšuje a to každým rokem o 80 milionu lidí. To představuje pro lidstvo a pro Zemi velký problém, neboť zdroje na planetě nejsou nevyčerpatelné. Např. pitná voda je již dnes nedostatkovou záležitostí a miliony lidí strádá či zemře v důsledku jejího nedostatku nebo špatné kvality. Boje o zdroje vždy byly a jsou. Nebezpečím však je, že je lze očekávat v takové formě a intenzitě, která dosud nebyla zaznamenána. Jedná se tak o jedno z největších globálních rizik.

3.6 Individualizace a solidarita

Moderní společnost a stav společného sociálního soužití je v nelehké situaci. Globalizace, která se tiše rozrůstá, sebou nese i některá sociální rizika a prohlubování procesů, jimiž jsou např. rozklad společenství (rodina) a solidární vztahy mezi lidmi. Moderní doba totiž uvolnila po generace tradiční rodinné svazky a posílila lidskou mobilitu. Společnost se stává vlivem globalizace „*postmoderní kulturou lhostejného narcismu, v níže je cílem vytváření autentického Já*“ (Suša, 2010, s. 184). Současná společnost je zaměřena na vlastní já, které nahrazuje zájem o své okolí. Za úvahu také stojí pojem svobody a svobodné volby v současné společnosti. Individualizace, která posiluje nezájem o veřejné věci, podporuje nestálost, otupělost v dění kolem sebe, povrchnost a hodnotovou prázdnotu. Lidé čelí velkému tlaku médií, která společnost dennodenně nabádají, že např. atraktivní vzhled a úspěšnost je to nejžádanější, nevěra zcela přírodní (v některých případech prospěšná) a peníze, že jsou nejzákladnější hodnotou v lidském životě. Jak uvádí Suša (2010, s. 185), individualizace, ať už jde o dobrovolnou či nedobrovolnou je spojena s problémy sociální exkluze. Exkluze dobrovolná je volbou úspěšných skupin, které se uzavírají ve svém vlastním světě a straní se veřejného života. Nedobrovolně vyloučení jsou pak osamocené osoby, které přestaly být chráněny solidaritou ve vztazích lidské vzájemnosti a pomoci. Lidé se tak leckdy stávají apatičtí až bezohlední. Mezilidské vztahy jsou v současné době velice křehké. Může jít i o spojitost s multikulturismem a tím i se ztrátou národního cítění, kdy mladí lidé, kteří jsou ovlivňováni multikulturistickými vzorci, postrádají národní cítění a pozbývají zájem o dění ve vlastní

zemi. Lze pozorovat jak pojem vlastenectví, který byl jedním ze základních parametrů společnosti ještě před 50-ti lety, je takřka zatracován jako něco nepatřičného. V současném globalizovaném světě je národní sounáležitost spíše na ústupu než na vzestupu. Již dnes se můžeme setkat s lidmi, kteří o sobě hovoří spíše jako o občanech Evropy, ne České republiky. Vlast je přitom jednou ze základních lidských emocí a pocit sounáležitosti k rodné hroudě, kterou kdysi obdělávali, či dosud obdělávají naši předci. Toto citění postrádají zejména mladí lidé, které jsou až příliš ovlivněny multikulturismem, které na ně působí ze všech stran a to nejen prostřednictvím internetu a médií. Zda se tento trend multikulturismu bude prohlubovat, či ustupovat prokáže až čas.

Dalším problémem je tolik diskutovaná uprchlická krize, která ve veřejnosti vyvolává v poslední době různé pocity. Jde především o obavy o budoucnost, ztrátu svobody a zbytku pocitu bezpečí, které zbyly po všech režimech, kterých si zejména ČR prožila.

3.7 Migrace a uprchlická krize

Migrace je chápána jako změna trvalého pobytu a prostorová mobilita. „*Jedná se o pohyb osob, skupin nebo větších spolků obyvatel v geografickém a sociálním prostoru spojený s přechodnou nebo trvalou změnou místa pohybu*“ (Jandourek, 2007, s. 159). Migraci dělíme na vnitřní a mezinárodní. Vnitřní je definována jako změna trvalého pobytu, např. změna obce pobytu. Mezinárodní migrace je změna pobytu za hranice státu a má zejména vliv na politické, ekonomické, sociální, demografické, psychologické a kulturní dopady zemí, kterých se tato problematika týká. V zásadě jsou známy dva základní směry migračních pohybů: Východ-Západ a Jih-Sever. Mezinárodní migrace jsou ovlivňovány tzv. push a pull faktory, ne jejichž základě se migrace dělí na dva hlavní proudy a to na ekonomický proud a politický proud. Mezi push faktory se řadí např. válečné, náboženské střety, rychlý demografický růst, zhoršování kvality životního prostředí. Pull faktory jsou např. politická stabilita, vysoká kvalita života, svoboda, seberealizace a ekonomická prosperita. Pull faktor migranty přitahuje migranty především do západních zemí, jako je Francie, Velká Británie, Německo a země Skandinávie, kde je velkým lákadlem vysoký životní standard a štědré sociální dávky. Hlavním cílem migrantů je získání státního občanství vyhlédnuté země. Existují zde dva základní principy nabytí. Prvním je *ius soli*, který závisí na místě narození a princip *ius sanguinis*, který závisí na původu rodičů. Pro střední a východní Evropu je zcela typický fenomén zvaný odliv mozků (*brain drain*). Jde o pracovní migranty, kteří samovolně vstupují do cizí země za účelem nalezení práce, nebo

přicházejí na základě pozvání. Současnou problematikou je nelegální migrace. Tato skutečnost je současným velkým evropským problémem, neboť širokou veřejností obcházejí obavy a strach z islamizace. Otázkou zůstává, zdali uprchlíci, kteří do Evropy v současné chvíli proudí po státech, skutečně utíkají před válkou a hrozbami a zda se skutečně chtějí integrovat do společnosti, nebo jsou to ekonomičtí emigranti a integraci nezamýšlí. Obavy z islamizace vyplývají i z hlediska historického. Existují i extrémnější názory na islamismus jako je následující citace, kde se pravdivost prokáže až časem: „Z pohledu na mapu současných i historických konfliktů je naprosto jasné, že expanze islámu se protíví lidem všech barev a kultur – od Filipínců přes Tibeťany, Rusy, Nigerejce až po Evropu, včetně Romů“ (Konvička, 2014, s. 11). Islám bývá často kritizován za svou násilnou povahu, pro svůj vztah k nevěřícím a omezování ženských práv. V současné době jej vyznává přibližně 1,6 miliardy lidí a tvoří tak čtvrtinu světové populace. Jejich pojetím je náboženství, které má zásadní vliv i na politickou scénu. V současné době žije 44 milionů muslimů v Evropě, nejvíce však v západní Evropě. Např. ve Francii tvoří již 7,5 % obyvatel. Níže je uveden obrázek, na kterém je zachycena hustota muslimské populace ve světě. Nejvyšší hustota je v jižní a jihovýchodní Asii (1 miliarda), subsaharské Africe a blízkém východě (243 milionů), Indonésii (cca 205 milionů), na Blízkém východě, Pákistánu (178 milionů), Indii (177 milionů), Bangladéši (148 milionů), v Egyptu s 80 milionů, Íránu, Turecku a Nigérii je muslimské populace 75 milionů a v Evropě (44 milionů).

Obrázek 3: Muslimská populace ve světě

Zdroj: Eurostat, online, cit. 2015-11-15

4. Prostorové rozložení rizik v České republice

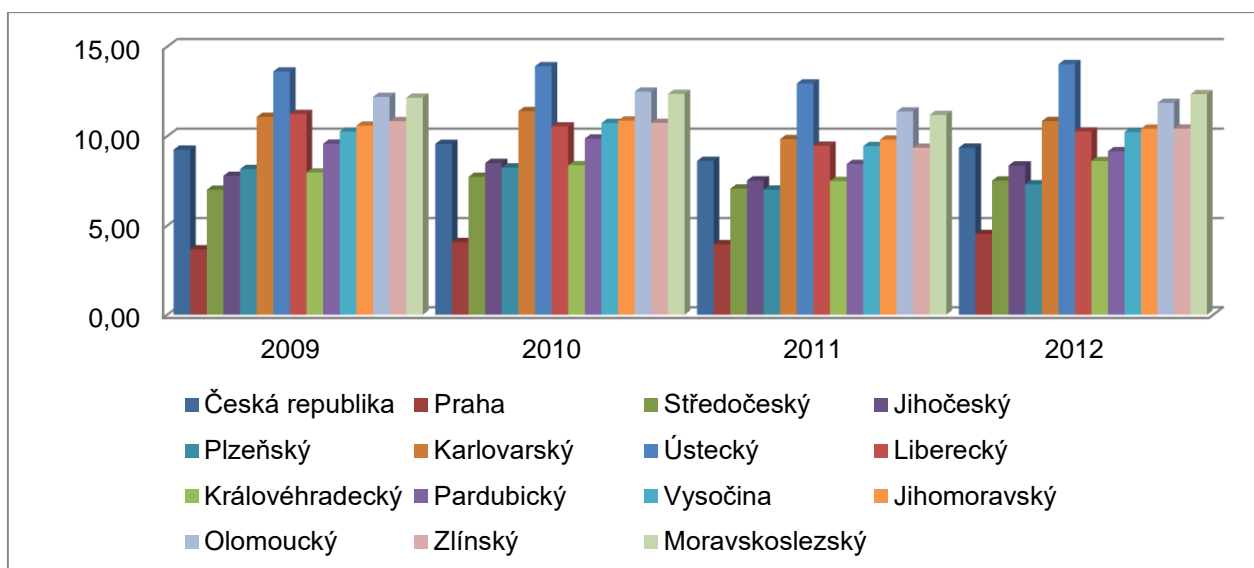
Prostor společně s časem podmiňují každý sociální jev. Při výzkumu sociálně-rizikového prostoru je vhodné rozlišovat tři úrovně, ty jsou děleny na:

- „*makro-dimenzi (od úrovně regionu až po úroveň státu či EU),*
- *meso-dimenzi (úroveň měst, sídelní systémy, aglomerace),*
- *mikro-dimenze (úroveň mikro-lokality, jako jsou sousedské vazby a jiné komunitní vazby)*“ (Policie ČR, dostupné na www.pcr.cz).

Sociální rizika jsou s riziky bezpečnostními úzce propojena. Míra pocitu ohrožení vychází z mnoha faktorů jako je např. kombinace skutečnosti ovlivněné médií s osobními charakteristikami, jako je míra zranitelnosti, lhostejnosti okolí (např. při napadení). Taktéž záleží na rizikových oblastech, které se vyznačují nepřehlednými místy, jako jsou podchody, parky, opuštěné neobydlené objekty, nebo místa, kde se nacházejí osoby s větším kriminálním sklonem (herny, hospody, hotelové domy apod.) Z makro pohledu lze definovat největší vliv na sociální rizika změnu ekonomické struktury. ČR prošla po roce 1989 velkou změnou. Po revoluci začaly být vidět rozdíly mezi lidmi, změny se týkaly např. výše mezd, kvality bydlení apod. Začaly se tak projevovat velké sociální a ekonomické rozdíly mezi skupinami obyvatelstva. I nezaměstnanost se s pádem komunismu rapidně zvýšila. Přispěl tomu i fakt, že za komunistického režimu musel být každý zaměstnán, neboť nezaměstnanost byla trestána. I když byli všichni zaměstnaní, mnoha z pracovních míst byla uměle vytvořená a ne všichni pracovali. Nejvíce zaměstnaných bylo v primárním a sekundárním sektoru a to zejména v průmyslu a zemědělství. Po revoluci došlo k velkému propouštění, rušení podniků v těchto sektorech a terciární sektor nebyl schopen pojmout celé množství volné pracovní síly. Dle statistik ČSÚ došlo v lednu 1991 k rapidnímu nárůstu nezaměstnanosti. Oproti prosinci 1990 se počet nezaměstnaných zvýšil o 50% a počet uchazečů o zaměstnání tak mnohonásobně převýšil nabídku volných pracovních míst na úřadech práce po celé ČR. V následujícím grafu je znázorněn vývoj nezaměstnanosti po roce 1989. Je zřejmé, jaký nápor musely zažít úřady práce a jakým změnám ve společenském a psychickém životě museli čelit lidé, kterých se velké propouštění týkalo.

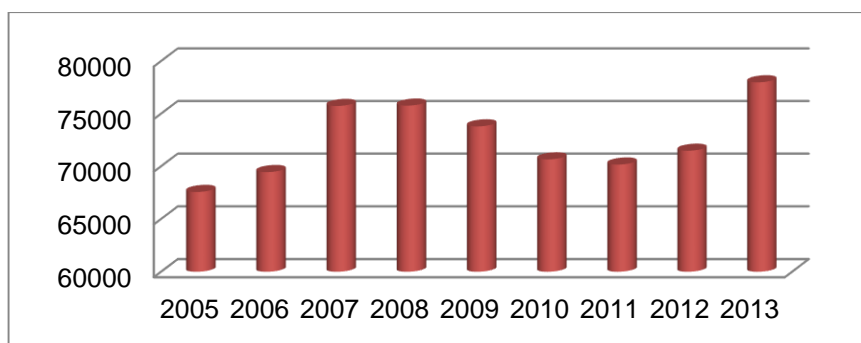
Graf 4: Vývoj nezaměstnanosti dle krajů v %

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-15

K velkým propadům došlo v některých oblastech České republiky. Zejména se tato situace dotkla pracovníků těžby uhlí a hutnického průmyslu. Nejpostiženější tak byly severní Čechy a severní Morava s největší mírou nezaměstnanosti. Zejména okres Most vykázal koncem roku 1996 největší míru nezaměstnanosti se svými 9,4 % a koncem stejného roku i Karviná s 7,7 %. I dnes známe kraje, které se s velkou nezaměstnaností stále potýkají. Vývoj je znázorněn ve výše uvedeném grafu, kde je patrné, že situace s nezaměstnaností v některých krajích je stále špatná, zejména v Ústeckém, Olomouckém a Moravskoslezském kraji. S nezaměstnaností souvisí další společenské jevy, jako je kupříkladu kriminalita. „Kriminalita je způsob chování porušující normy trestního práva. Je zvláštním případem deviace a míra se mění podle sociálních trendů, věku, v období sociální dezorganizace“ (Jandourek, 2007, s. 133).

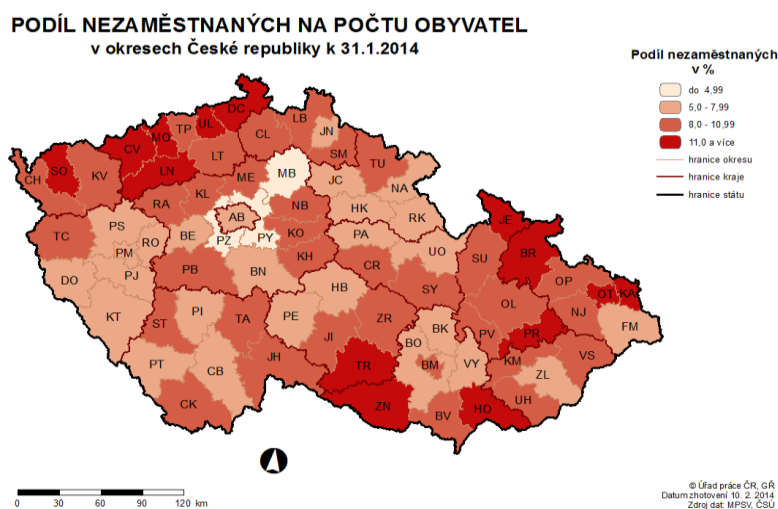
Graf 5: Odsouzené osoby

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-15

Výše uvedený graf znázorňuje vývoj kriminality od roku 2005 do roku 2013. Znatelný nárůst lze vidět v roce 2007 a poté v roce 2013. Tento růst lze přisoudit i amnestii, která byla vyhlášena 2. ledna 2013 prezidentem republiky Václavem Klausem. Bezprostředně poté vzrostla v České republice kriminalita ve srovnání se stejným obdobím loňského roku o sedm procent. Trestná činnost výrazně kulminovala v prvních měsících roku, největší nárůst policie zaznamenala v oblasti majetkových trestných činů. Více než třetina propuštěných z věznic byla policisty znovu stíhána.

Obrázek 4: Podíl nezaměstnaných na počtu obyvatel

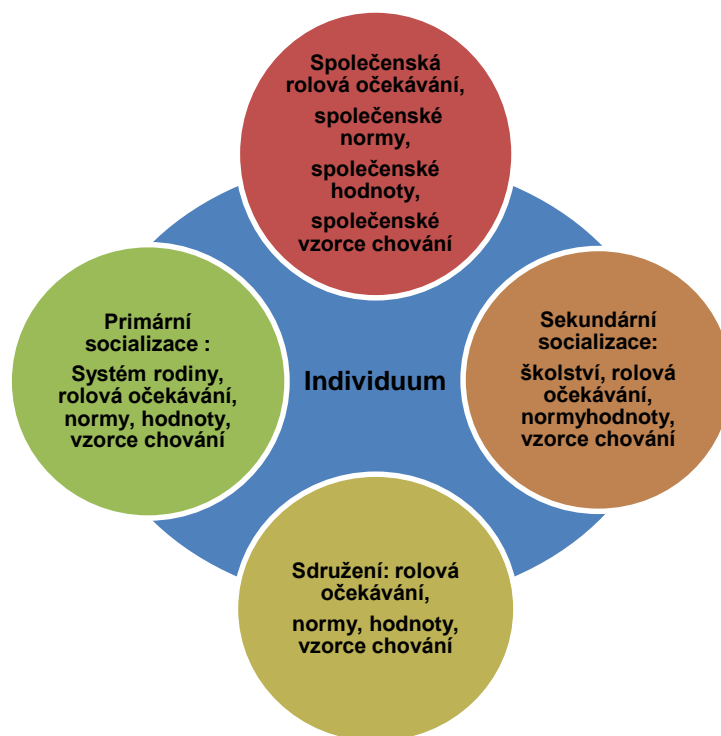

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí, online, cit. 2015-11-15

4.1 Vliv primární a sekundární výchovy na vznik sociálních a bezpečnostních rizik

Socializace „je proces, kterým se jedinec začleňuje do sociální skupiny, přičemž si osvojuje normy ve skupině panující, její hodnoty, učí se sociálním rolím spojeným s určitými pozicemi a dalším dovednostem a schopnostem“ (Jandourek, 2007, s. 220). Platí, že pokud jedinec považuje vzorce chování, představy či postoje za své, pak jsou tzv. internalizovány. Na jedince působí zejména prožití dětství a mládí, jehož výsledkem je utvoření vlastního sociálního já, vlastní identity. Jde o složitý proces celoživotní socializace. Obrázek níže ukazuje, že na jedince působí jak primární, tak i sekundární socializace a naopak.

Obrázek 5: Socializace individua

Zdroj: Šárka Hammerová, 2015 (vlastní šetření)

Pokud nedojde k uspokojivé socializaci, stává se, že jedinec je sociálně narušený a nezvládne respektovat pravidla běžného soužití s ostatními lidmi a tím se zapojovat do kolektivních společných akcí. Dalším faktem a problémem současně je, že poté není ani schopen předávat základní normy a hodnoty dalším generacím, což může mít za následek rozpad společnosti. Duševno člověka je dle Vacínové a kol. (2010, s. 63) tvořeno třemi činiteli, a to dědičností, prostředím a výchovou. Socializaci jedince lze provádět opakovaně, takový proces se nazývá resocializace. Jde o opakovaný proces socializace jedince, u kterého už socializace sice již jednou (či vícekrát) proběhla, ale kvůli životní změně, leckdy dramatické (např. propuštění z vězení, politický převrat), byl donucen ke změně dosavadních životních norem, návyků a hodnot, které doposud znal a uznával. Giddens (2005, s. 58) uvádí, že resocializace je charakterizována rozpadem dosud přijímaných hodnot a vzorců chování, po kterém jsou přijaty vzorce nové, radikálně odlišné. Jedním z takových důvodů je omezující ztráta svobody jako je pobyt v psychiatrické léčebně, ve věznicích a jiných podobných institucích, ve kterých dochází k oddělení vnějšího světa a dochází k tvrdému tlaku nových zákazů a příkazů. Rizikem špatné socializace mohou být pak různé sociální jevy jako je kriminalita, brutalita,

apatie, nespolehlivost, lenost a mnoho jiných jevů, které společnost jistým způsobem ohrožují a obtěžují.

4.2 Výchovná funkce rodiny

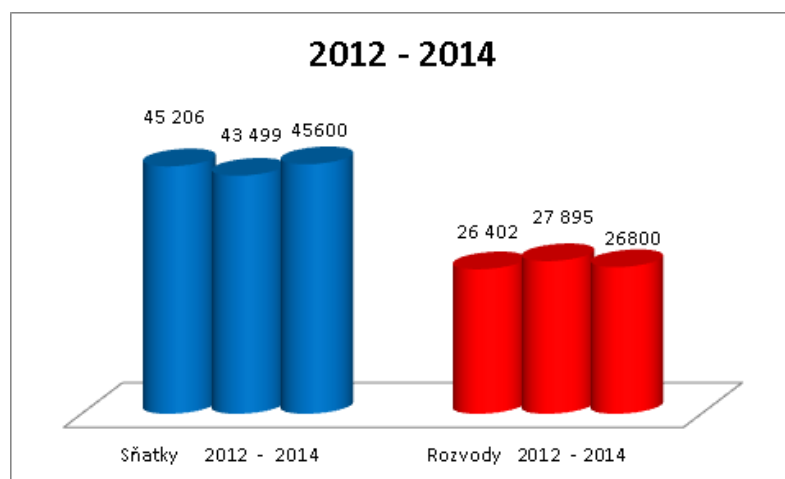
Hlavním smyslem rodiny je reprodukce a výchova potomků. Jak již bylo zmíněno ve výše uvedené kapitole, výchovná funkce rodiny je velice důležitým faktorem v životě každého jednotlivce. Výchovná funkce rodiny spadá do primární socializace individua. Již v době těhotenství dítě vnímá své okolí, především svou matku a to tím, že již rozpoznává její temperament, chůzi a vnímá tlukot jejího srdce. Následná péče do jednoho roku života je, dá se říci, rozhodující, neboť jedinec, aby mohl být dále socializován, musí nejprve získat důvěru v ty, kteří o něho pečují a vychovávají. Názvem tohoto prvotního procesu je humanizace. Pro dítě znamená domov místo, kde se cítí bezpečně, kde je mu dobře a má své místo (především společenské). K takovému místu patří stálost prostředí, kdy si jedinec vytváří citové vztahy. Pro jedince a jeho socializace je nutné klidné, harmonické prostředí. „*Významným činitelem ve vývoji psychiky člověka je soustavné, cílevědomé, plánované působení starší generace na generaci mladší – výchova*“ (Vacínová, Trpišovská, Faraková, 2010, s. 65). Rodiče by měli být svým dětem příkladem a předvádět jim své vzorce chování, které by měly být hodné následování. Důležitým je vztah mezi rodiči navzájem, neboť vytváří rodinnou atmosféru a určuje i ostatní vztahy v rodině. Vztah matky s otcem zanechává v dítěti hluboké stopy, které si nese po celý svůj život. Dle Vágnerové (2010, s. 245) ranná zkušenost každého jedince ovlivňuje rozvoj sociálně zaměřených vlastností a tendencí významným způsobem. Ta po té modifikuje vztahy k lidem i k sobě samému i okolí a významně tak ovlivňuje existenci stabilních a spolehlivých vazeb ve společnosti. Již Sigmund Freud považoval primární vztah matky s dítětem za prototyp budoucích vztahů v životě jedince. Farková uvádí (2008, s. 183), že významnými osobami v modelování osobnosti se stávají taktéž i jiné dospělé authority, nejen rodiče, např. ve škole.

„Z citového strádání a negativním vlivu ranné psychické deprivace na jedince potvrzují, že primární zkušenost jistého a spolehlivého vztahu je dobrým základem pro další rozvoj osobnosti, neboť posiluje:

- *schopnost uchovat si pocit vnitřní jistoty a vyrovnanosti,*
- *vytvořit si převážně pozitivní vztah ke světu i sobě samému,*
- *udržovat stabilní a spolehlivé vztahy s jinými lidmi, (Tamtéž, s. 246)*

Rozpad rodiny v podobě rozvodu pak znamená pro děti hlubokou citovou frustraci a trauma. Nelichotivou současnou skutečností je současná vysoká rozvodovost a nízká sňatkovost. Níže je uveden graf, ve kterém je znázorněn poměr mezi sňatkovostí s rozvodovostí v ČR. Jak graf deklaruje, rozvodem končí více jak polovina manželství. Rozvod je již v naší současné společnosti vnímán jako jakási obvyklá situace. Svou roli v tom hraje i současná orientace na výkon, kdy je všeho dostatek, nic se neopravuje. Pokud se nám zboží (v tomto případě manželství) pokazí, vyměníme je a koupíme si zboží nové. Společnost, a s ní pohled na rodinu, se výrazně ve 20. století změnila. Trendem je cesta za zábavou, poznáním, užívat si a žít naplno.

Graf 6: Poměr sňatkovosti s rozvodovosti v ČR

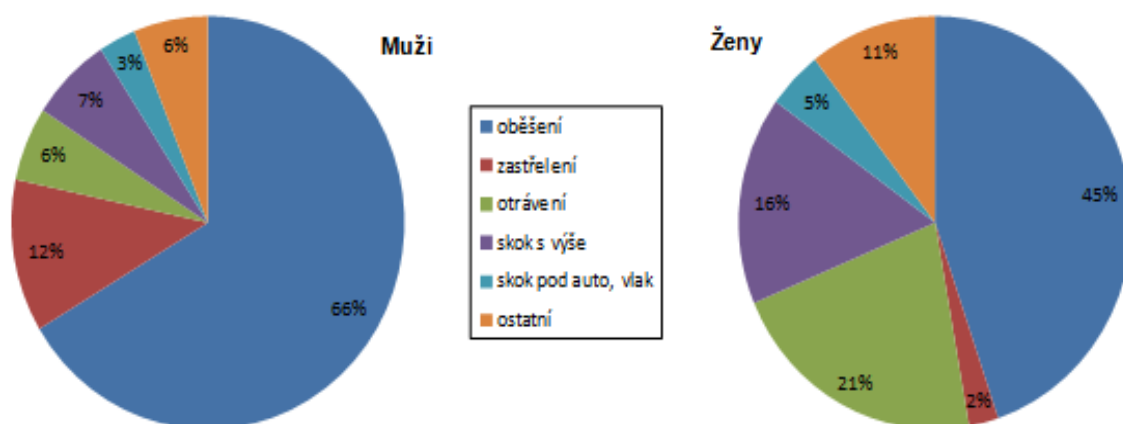
Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-20

Lidé se špatnou zkušeností z dětství a mládí mají později problém se zvládnutím role dospělého. Mívají partnerské problémy, nejsou schopni udržet fungující vztah a hůře zvládají rodičovskou roli. Tím se negativní zkušenosti jedince promítají v chování ve společnosti a předávají se i dále prostřednictvím potomků. Je známým faktem, že vzorce chování od svých rodičů si děti přenášejí do svého života. Chování, postoje a reakce na podněty si tak děti odnášají do svých příštích vztahů, které budou i později předávat svým potomkům, tak jak je převzali od svých rodičů. Z rodin, které nezvládají výchovu svých dětí, mohou vyrůst lidé se sklony ke kriminalitě nebo s pozitivním vztahem k patologickým jevům ve společnosti.

4.3 Patologické jevy ve společnosti

Žijeme v době velkých transformačních procesů, které mají za příčinu proměny v sociální struktuře obyvatelstva. Charakteristickým znakem současné doby je diferenciací životních stylů, snižování četnosti a intenzity mezilidských vazeb, čímž dochází k socioprostorové segregaci. Tento rozpad v sociální sféře má za následek např. vznik vyloučených lokalit tzv. ghett. Patologickými jevy ve společnosti se označují deviace, které se podle doby a kultury liší. Např. dle Jandourka (2007, s. 183), se na počátku století vedle kriminality, sebevražd, alkoholismu, prostituce a nezaměstnanosti, považovala jako deviace i homosexualita. Mezi nežádoucí společenské jevy patří již zmiňovaná nezaměstnanost, chudoba a dnešní vysoká rozvodovost. Mezi nebezpečnější společenské jevy patří poruchy chování, násilí, vandalismus, terorismus, šikana, kriminalita, rasismus, drogové závislosti, alkoholismus, prostituce, pornografie, sexuální deviace, gamblerství aj. Rozhodujícími faktory je rozpad sociálních útvarů, nárůst ekonomické polarizace, migrační přesuny obyvatel aj. Alarmujícím a nebezpečným úkazem je taktéž narůstající násilí agresivita u dětí a mládeže. Děti jsou vystaveny negativním vlivům, jako je televize, internet a počítačové hry, které jim dávají pocit všemocnosti a nesmrtelnosti. Současným problémem je, že děti pozbývají rozpoznávací schopnost mezi skutečností a virtuální realitou. Filmy a jiné citlivé materiály, které byly ještě před dvaceti lety dětem nepřístupné, dnes mohou nalézt a shlédnout bez jakékoli cenzury. Děti taktéž ztrácejí citlivost a empatii vůči svému okolí, neboť je ovlivňuje to, co vidí a slyší. Je prokázáno, že sledování násilí v televizi má spojitost s pozdější agresí, kterou považují stálým sledováním za něco zcela normálního, neboť se stálým opakováním stává samozřejmostí. Lidé časem otupují a ztrácejí soucit. Za povšimnutí stojí, že současní lidé např. v kině při sledování brutálních scén skoro vůbec neprojevují strach, či zděšení. Proto se dnes tolik setkáváme se školní šikanou a jinými pozdějšími formami šikany, jako je kyberšikana, bossing, stalking, mobbing aj. S narůstajícím násilím, sociálními nejistotami, pocitem nepochopení, sociální samoty, studu a pocitu bezvýchodnosti, stoupá míra sebevražd. V roce 2007 bylo evidováno 1375 sebevražd a každoročně se toto číslo zvyšuje. Důkazem je, že v roce 2012 nahlášeno 1647 osob, kteří se tímto způsobem rozhodli dobrovolně ukončit svůj život. To představuje nárůst o 20 procent v průběhu pěti let. Zajímavostí je, že nejoblíbenějším dnem pro sebevrahy je pondělí, datem je první leden a nejoblíbenějším způsobem je stále oběšení. V následujícím grafu jsou znázorněny nejčastější dobrovolné způsoby odchodu ze života.

Graf 7: Sebevraždy podle způsobu provedení v ČR

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-20

4.4 Druhy deviací

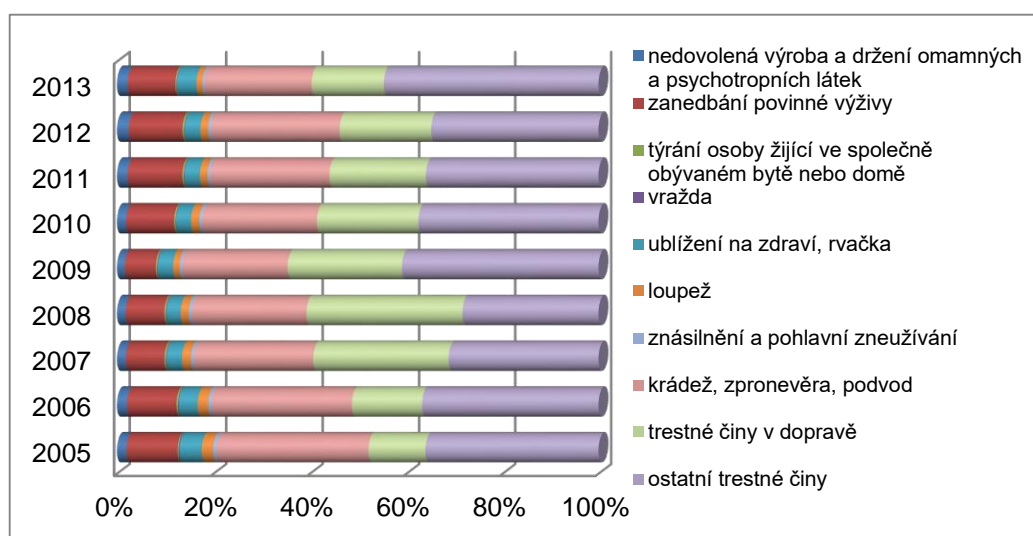
Druhů deviací je mnoho a dle Jandourka (2007, s. 59) je to odlišující se chování od sociálních norem nebo systému norem akceptovaných v dané společnosti. Takové deviační skupiny mohou vytvářet deviantní subkultury, kdy je klasickým příkladem kriminalita. Sociální deviace lze rozdělit na různé typy.

- primární deviace, kdy příčinami jsou sociálně psychické, fyzické a kulturní faktory (na základě původního podnětu jako je opilost s reakcí na smrt blízkého člověka),
- sekundární deviace, jsou formy odlišujícího se chování a společenskou reakcí na odchylku (segregace, definice, selekce, obdařením nálepky devianta, který může ovlivnit další vývoj jedince),
- pozitivní deviace (striktní dodržování abstinence),
- negativní deviace (tzv. přerušování norem společnosti),
- pasivní deviace (jedinec neplní své povinnosti, závazky),
- agresivní deviace (útoky z nenávisti a nepřátelství),
- zjištěná deviace (cílem získat něco do vlastnictví – krádeže).

Příčiny deviací jsou biologické, psychologické a sociologické. U každé sociální deviace se vždy nachází subjekt, obsah, objekt, cíle a důsledky. Mezi deviantní jednání patří suicidální jednání, kriminalita a delikvence, závislosti, agresivita, násilí, sexuální deviace a ostatní deviace. *“Kriminalita má na celou společnost velmi negativní vliv, neboť ohrožuje mnoho uznávaných hodnot, jako jsou životy, zdraví, svobodu,*

vlastnická práva, demokratický řád a fungování státních orgánů atd. V době, kdy dochází k eskalaci kriminálního chování, vzrůstá ve společnosti pocit akutního ohrožení, který zabraňuje svobodnému rozvoji lidí a významně snižuje kvalitu života” (Hubinková a kol., 2008, s. 42). Kriminalita se dělí na majetkovou, mravnostní a násilnou. Mezi nejčastější kriminální činy v ČR, patří ostatní trestné zločiny, krádeže, zpronevěry, podvody, trestné činy v dopravě a zanedbání povinné výživy. Viz níže uvedený graf č. 8.

Graf 8: Zjištěné kriminální činy v ČR od 2005 do 2013

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-20

Důležitým prvkem je u těchto deviací bezesporu prevence, která probíhá v následujících stupních:

- primární prevence, tato prevence pracuje se *zdravými* jedinci, na které se působí (např. v rámci rodinného prostředí, školy, apod.) cílem je zabránění vzniku deviací,
- sekundární prevence – cílem je působení na ohrožené jedince, např. děti, které žijí ve špatných podmínkách (rodiče jsou zloději),
- terciární prevence – jedná se o práci s lidmi, u kterých se již deviace projevila, cílem je minimalizace škod a ochrana společnosti, prevence zahrnuje i umístění deviantních lidí do vězení či různých léčení.

4.5 Harmonizace práce a rodinného života

Současná společnost se oproti preindustriální a industriální společnosti změnila ve všech oblastech. Zejména se změnil celkový pohled na rodinu:

- současná doba má tendenci odkládat sňatky a plození dětí na pozdější dobu,
- větší početnost zakládání neformálních rodin (nesezdané páry),
- vyšší rozvodovost,
- pokles uzavírání dalších manželství po rozvodu,
- tendence snižovat počet dětí v rodině, nebo nemít děti vůbec.

K velkým změnám v souvislosti s globalizací došlo v chápání transgenerační rodiny, kdy došlo ke změně struktury rodiny, jak ji znali naše předci. Bývalo zvykem, že prarodiče žili spolu se svými dětmi a vnoučaty v jednom domě. K velkým změnám došlo v posledních 30 letech, kdy jsou v současnosti známé tzv. jádrové rodiny, tvořené dvěma rodiči a dvěma dětmi. Dochází i ke změnám v činnostech v rodině a v jednotlivých rolích. Po roce 1989 se objevil fenomén, který se nazývá krize v podnikatelově rodině. Tento fenomén se vyznačuje tím, že podnikatel na úkor času stráveného se svojí rodinou, přispívá více do rodinného rozpočtu. Dalším problémem může nastat při změně tradičního vzorce rolí v rodině, tzn., pokud má žena vyšší příjmy jak muž, tento fakt je často těžko pro muže *stravitelný*. Je to pro něj v naprostém rozporu s patriarchálními tradicemi. V případě, že jsou oba rodiče zaneprázdnění svým zaměstnáním, má to logický dopadat na děti a manželství. Sladění pracovního a rodinného života je jedním z nejžhavějších témat současnosti. Existuje již nespočet kurzů a rad jak sladit know-how, uspořádat efektivně svůj čas a být asertivní. Otázku, proč pracovat a zároveň zvládat rodinu si kladou zejména ženy, které jsou na rodičovské dovolené, či mají malé děti a chtějí, či musí pracovat. Svou roli v tomto rozhodování hrají finance a seberealizace. Finance hrají a vždy hrály důležitou roli v životech každé rodiny. Jak uvádí Hubinková a kol. (2008, s. 185), finanční situace ovlivňuje jak životní úroveň, tak i sociální postavení dětí ve skupině vrstevníků. Se změnou společensko-hospodářského systému v 19. století znamenala nástup nového ekonomického způsobu myšlení. Ženy dosud zůstávaly vždy ve stínu svých mužů, což jim samozřejmě začalo vadit. Zrodilo se tak feministické hnutí, které bojovalo za práva žen ve všech směrech. Světlo světa tak spatřil nový výraz emancipace. Po druhé světové válce, kdy muži bojovali na frontách, zastávaly jejich práci ženy ve větší míře než kdykoliv předtím. Zvládnutí těžké fyzické práce bylo snadnější s mechanizací a moderními stroji a přístroji (prostředky v domácnosti, které spořily čas a rozvoj služeb). Dále ke zvýšení ženské zaměstnanosti přispěly změny ve výrobních procesech, kratší

pracovní doba, rozvoj nevýrobních sfér, soustředování obyvatelstva do větších měst, zlepšení dostupnosti vzdělání a kontrolovatelnost porodnosti.

Vytiženost dnešních žen, které jsou zaměstnané a zároveň pečují o domácnost a výchovu dětí, vede často k mnohým psychickým i zdravotním problémům. Pocity selhání mohou být zdrojem frustrací, vyčerpání, depresí a leckdy závislostem na psychotropních látkách. V nejvážnějších případech dochází i k útěku od rodiny, či sebevraždám. V každém případě je vhodné s těmito problémy obrátit se na psychologa nebo psychoterapeuta. Na pomoc přicházejí i různé projekty, jako je např. projekt **Podpora sladování pracovního a rodinného života**, který byl podpořen v rámci operačního programu a spolufinancován Evropským sociálním fondem (veden pod číslem projektu CZ.1.04/5.1.01/51.00027 na www.esfcr.cz).

4.6 Genderová segregace na trhu práce

Anglické slovo **Gender** znamená v doslovném překladu rod. Tento pojem se začal užívat ve společenských vědách ve druhé polovině 20. století v rámci feministického paradigmatu. Jde o obor, který se zabývá sociálně kulturními faktory. Příčinou rozdílů v mužském a ženském chování se zabývají **Gender Studies**. Tento obor se zabývá „*příčinou rozdílů v mužském a ženském chování, jak jsou lidé socializováni do svých mužských a ženských rolí, co musí konat, aby byla jejich role uznána a jak pohlaví ovlivňuje sociální nerovnosti v každodenním jednání*“ (Jandourek, 2007, s. 90). Dále jaký vliv má pohlaví na příjmy, vzdělání a tím i sociální rozdíly. V rámci širší společnosti významně ovlivňuje zaměstnanost žen celou euro-atlantskou společností. Ženská práce nebývala a často není i dnes zcela rovnoměrně doceňována v porovnání s mužskou prací. Tato diskriminace je potlačována zákony, avšak skutečností je, že zaměstnavatelé si vždy naleznou legální způsob, jak se těmto zákonům vyhnout, či je obejít. Platy žen se pohybují mezi 70 – 80 % oproti platu mužů. Do takovýchto *legálních* opatření patří dle Hlubinkové a kol. (2008, s. 179) malé zastoupení žen na manažerských pozicích, menší tlak na zaměstnavatele při nástupu do zaměstnání, zaměstnavatelé nastavují při hodnocení parametry *šité* na muže (např. ochota riskovat), či zvýšení odměn mužům za vyřešení složitějších úkolů, které ženám nejsou ani nabídnuty. Giddens (2005, s. 323) uvádí, že v roce 1970 by ve Velké Británii schválen zákon o rovnosti příležitosti, který má zamezit tomu, aby ženy a muži dostávali za stejnou práci rozdílnou mzdu. Avšak litera zákona nebyla dostatečně konkrétní, což zaměstnavatelé zneužívali a jednoduše jen pozměňovali označení a popis určitých míst. Roku 1975 zavedlo Evropské společenství důslednější Zákon o

rovném odměňování, v němž byl zakotven tzv. princip rovnosti odměňování. Tentokrát však zákon pamatoval na předchozí nedostatky, mezery a bylo popsáno, že stejný plat musí náležet nejen za totožnou práci, ale i za práci, které je připisována stejná hodnota.

Segregaci podle pohlaví dělíme na **horizontální** a **vertikální**. Horizontální segregace podle pohlaví ukazuje, že ženy převažují v některých odvětvích národního hospodářství a obvykle vykonávají jiná zaměstnání než muži. Jde nejvíce o pozice sekretářek, administrativních pracovníků apod. Vertikální segregace vyjadřuje koncentraci žen a mužů na odlišných stupních akademické hierarchie. Ženy jsou častěji zastoupeny v hierarchicky nižších pozicích, zatímco muži převažují v rozhodovacích pozicích. Obdobně i většina podnikatelek se věnuje prodeji zboží, restauračním službám, účetnictví, hlídání dětí, turismu, výrobou řemeslných výrobků, či úklidovým službám. Tato skutečnost vychází ze stereotypů mužských a ženských úloh. S touto problematikou je provázána i otázka nízké porodnosti, která je v současné době velkým ekonomicko-sociálním problémem. V současnosti lze konstatovat, že žádný zákon ani nařízení nezamezí diskriminaci pohlaví. Tento problém musí společnost odstranit sama a to tím, že se změní.

4.7 Problematika současné porodnosti v ČR a ve světě

Problematika porodnosti - natality, je jedním z klíčových demografických procesů. Spolu s úmrtností představuje základní složku demografické reprodukce populací, kde fertilita je výsledným efektem. Její úroveň závisí na fekunditě a je ovlivněna faktory, jako je např. populační politika státu, uplatnění na pracovním trhu, bytová situace a náboženské vyznání. Taktéž velice záleží na hodnotovém systému obou partnerů. Plodivost ženy se vztahuje k tzv. **reprodukčnímu období**, které je vymezeno věkovým rozpětím 15 - 49 let. Statistiky ČSÚ registrují narozené děti podle několika faktorů:

- dle rodinného stavu matky v době porodu (manželské, nemanželské),
- dle projevu života (živě a mrtvě narozené),
- dle věku matky při porodu,
- dle pořadí (v pořadí kolikáté dítě matky to je).

Obecně je natalita sledována v těchto kategoriích:

„Hrubá míra celkové porodnosti (hmcp) je nejjednodušším ukazatelem úrovně porodnosti. Vyjadřuje se jako celkový počet všech narozených (N) na 1000 obyvatel středního stavu obyvatelstva (S). Výsledná hodnota je uváděna v promilách:

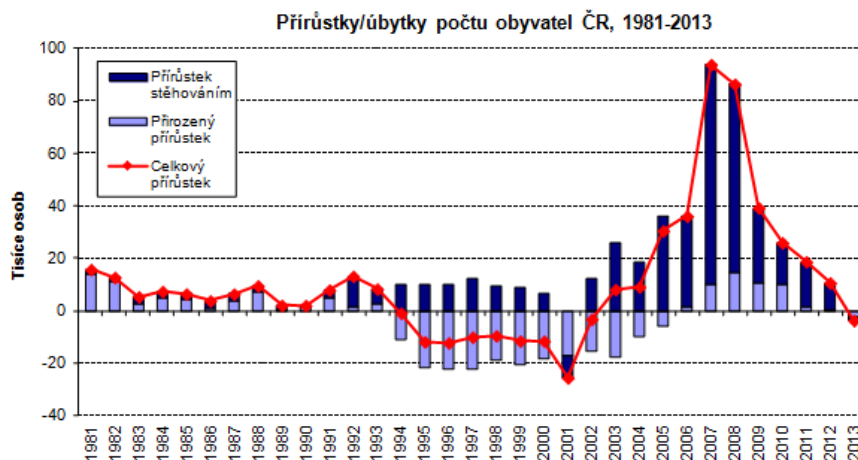
$$hmcp = \frac{N}{S} 1000$$

Hrubá míra porodnosti (hmp) se vyjadřuje jako poměr živě narozených dětí (N^V) a středního stavu obyvatelstva (S), a to nejčastěji v ročním horizontu, přičemž výsledná hodnota je uváděna v promilích. Vzorec výpočtu“ (Toušek a kol., 2008, s.70):

$$hmp = \frac{N^V}{S} 1000$$

Podle některých odborníků není důvod znepokojovat se stále nižším počtem narozených dětí, zejména v západních zemích. Nejvážnějším problémem může být, dle ostatních odborníků, globální přelidnění (po roce 2050 má být dle předpovědí na Zemi přes 10 miliard lidí). Tato perspektiva by skutečně napovídala, že není důvod proč se klesající porodností zabývat, nebo se jí obávat. Jenže pokles porodnosti způsobuje nezpochybnitelný problém, např. závažné změny ve struktuře populace (hroutící se sociální systémy) a hrozby ze sociálně-ekonomické oblasti, a to v podobě nedostatku pracovních sil. V západních zemích se prodlužuje průměrný věk dožití, což způsobuje stárnutí obyvatelstva a snižování počtu ekonomicky aktivních lidí. To může mít za následek nedostatek pracovních sil. Pokud se scénáře vyplní, hrozí zhroucení sociálních systémů, jak je známe dnes (důchody apod.). Populační vývoj v ČR byl v roce 2013 ve znamení úbytku obyvatelstva. Počet obyvatel se v průběhu roku snížil z počátečních 10 516,1 tisíce na konečných 10 512,4 tisíce osob. Šlo o první zaznamenaný pokles počtu obyvatelstva po desetiletích. Počet zemřelých převýšil počet živě narozených o 2,4 tisíce, a zároveň i zahraniční migrací (počet vystěhovaných byl o 1,3 tisíce vyšší než počet přistěhovaných). Na níže uvedeném grafu lze spatřit přehled přírůstků a úbytků od roku 1981 do 2013.

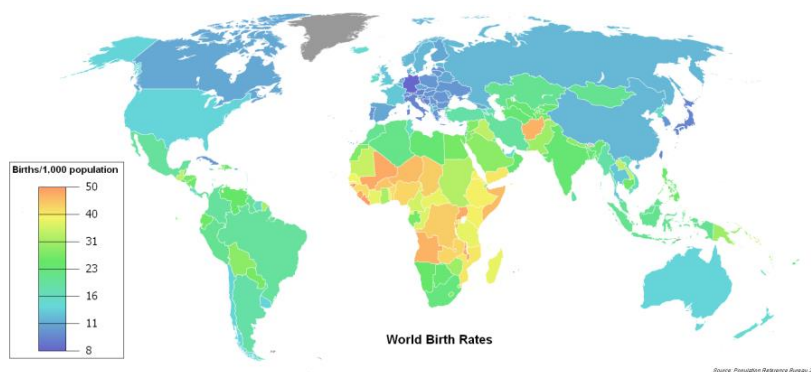
Graf 9: Přírůstky/úbytky počtu obyvatel ČR, 1981 - 2013

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-11-19

Porodnost záleží na různých faktorech, které ovlivňují ochotu a schopnost mít děti. Jak uvádí Keller ve své knize (2011, s. 134), nízká porodnost patří do sociálních rizik v rámci socioekonomických změn, do kterých patří deindustrializace, posun k ekonomice služeb, masivnímu vstupu žen na trh práce, rostoucí nestabilita rodinných struktur a přestavba hodnot, především u žen. Na níže uvedeném obrázku je znázorněna porodnost ve světě, kde nejvyšší porodnost má stále Africký kontinent a Afghanistan. Pro zajímavost, afghánci považují za největší poklad své země plodnost jejich žen (snad proto, že nemají jinou možnost a jiná práva).

Obrázek 6: Země podle porodnosti

Zdroj: OSN, online, cit. 2015-11-20

4.8 Stárnutí populace v ekonomickém kontextu

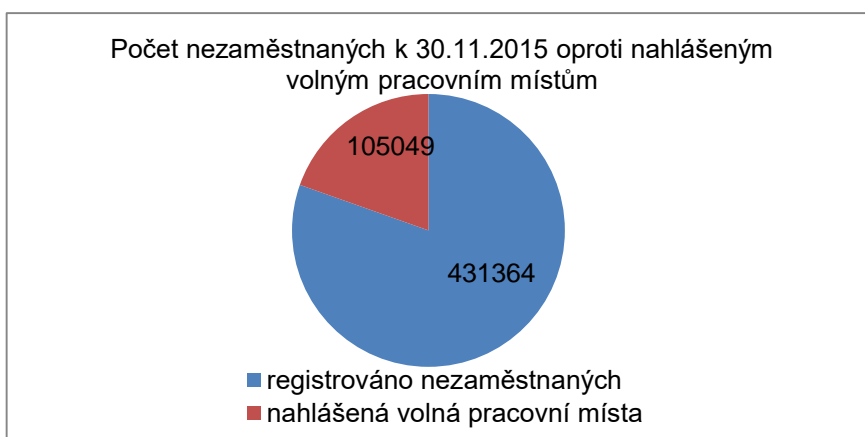
Velkým současným problémem je stárnutí populace. Je předmětem zájmu jak ekonomů, tak sociologů, a to především z pohledu, jaké důsledky bude mít na budoucí ekonomickou výkonnost států a životní úroveň. Z pohledu společenského a ekonomického se stárnutí týká především hospodářsky vyspělých států. Generační změny, které budou zásadní, budou mít veliké dopady na ekonomiku, především v oblasti průmyslové produkce. Ze sociálního hlediska bude mít stárnutí obyvatelstva zásadní vliv i na vzdělávání a kulturní definici. Na tento problém upozorňují již delší čas známí publicisté, demografové i sociologové. Jak uvedl kanadský politický žurnalista a kulturní kritik Mark Steyn v jednom ze svých prohlášení „*děti ubývá rychleji než ropy*“ (online, cit. 2015-11-30). Pověštinou je problém vnímán z pohledů ekonomických, ale je nutné si všimnout i změn v oblastech náboženských, politických, sociálních či antropologických nebo kulturních. Ekonomický pohled je v tomto případě spojován s chudobou a nutností různých penzijních reforem. Problém však může nastat i v oblasti kulturní, kdy bývalo zvykem, že si generace předávaly informace z generace na generaci v podobě tradic, informací, zkušeností a dovedností. To vše může být vážně narušeno, ba přímo ohroženo, a to i za přispění obrovské migrace z východu.

Dalším faktem je, že věk dožití se v 21. století zdatelně prodloužil a pojem stárnutí je spojen s osobami až po šedesátém roku věku člověka. Dle zpráv OECD bylo v roce 2000 cca 30 % obyvatel EU ve věku 65 a více a očekává se jeho nárůst do budoucnosti, v roce 2025 na 40 % a v roce 2050 až 55 % obyvatel. V ČR se očekává, že od roku 2017 dojde k silnému nárůstu podílu osob ve věku vyšším než 65 let. Důvodem je dožití tohoto věku silných poválečných ročníků. Negativní dopad stoupajícího průměrného věku populace bude mít zejména na důchodovou politiku (např. v roce 2012 bylo seniorů 16 % české populace) a důsledkem toho bude fakt, že bude přibývat více nároků na starobní důchod. Otázka tedy zní, odkud budou peníze na vyplácení starobních důchodů čerpány, kdo na ně bude vydělávat. Demografické studie uvádějí, že míra závislosti u starších lidí se v roce 2050 ztrojnásobí s porovnáním nynější situace. Což značí, že na necelého 1,5 člověka v ekonomicky aktivním věku bude připadat jedna osoba starší věku 65 let. Zde lze spatřit významný rozdíl v porovnání s rokem 2003, kdy připadalo cca 5 osob v ekonomicky aktivním věku na jednoho člověka ve věku nad 65 let. „*Mladé generace se tak budou muset potýkat např. s očekávanými většími výdaji, které v roce 2050 mohou dosáhnout až hranice 15 % HDP, na starobní důchody. Avšak zvýšení veřejných výdajů bude nutné např. ve zdravotní péči a v jiných oblastech*“ (Buchtová a kol., 2002, s. 82).

4.9 Nezaměstnanost jako aktuální sociální problém

Na výše uvedenou kapitolu, ve které byly zmiňovány problémy s vyplácením starobních důchodů, navazuje kapitola, která se zabývá nezaměstnaností, jež je taktéž vnímána jako veliký sociálně ekonomický problém společnosti. Nezaměstnanost je dle Jandourka (2007, s. 170) stav, kdy chtějí lidé pracovat, ale nemohou žádnou přiměřenou a placenou práci získat. Nezaměstnanost je nežádoucí jev a vzniká i poklesem potřeby pracovních sil. Příčiny lze hledat např. v ekonomických potížích podniku, celého odvětví, nebo národní a světové ekonomiky aj. Nezaměstnanost zejména dlouhodobá (půl roku a více) je vnímána jako závažný sociální problém, mezi její důsledky patří pokles sociálního statusu a prestiže, změna životního stylu, nižší sebeúcta, omezení sociálních kontaktů, deprese. Dle dostupných informací MPSV (MPSV, online, cit. 2016-01-01) je k 30. 11. 2015 registrováno na ÚP ČR 431 364 nezaměstnaných osob proti hlášeným 105 049 volným pracovním místům.

Graf 10: Počet nezaměstnaných k 30. 11. 2015 oproti nahlášeným volným pracovním místům

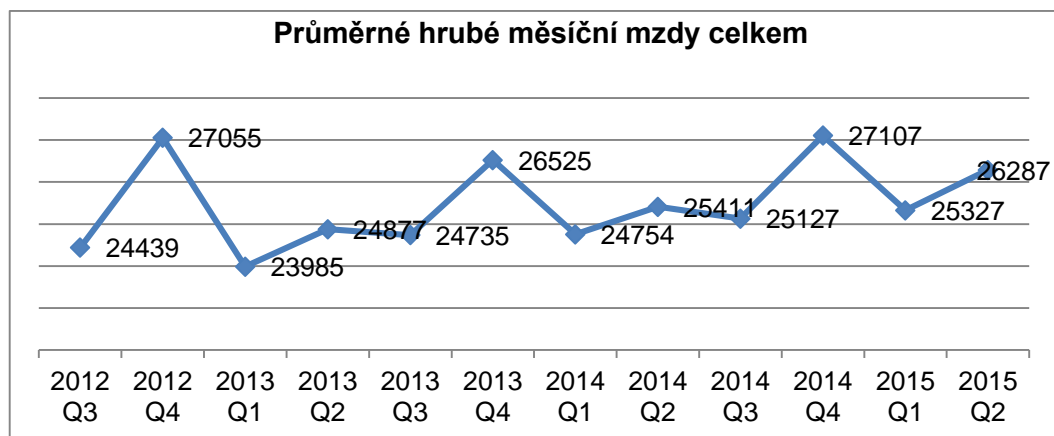

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2016-12-16

Dalším dopadem jsou také různé druhy deviace a patologické jevy, mezi něž patří kriminalita, narkomanie, alkoholismus, prostituce. Neméně závažným důsledkem je zejména ztráta finančních příjmů, která může představovat závažný problém, jak pro jednotlivce a jeho rodinu, tak i zátěž pro společnost v podobě státem vynaložených výdajů na podpory v nezaměstnanosti a výdaje na vyšší dávky v nemoci. Vysoká nemocnost zkresluje míru nezaměstnanosti, protože mnoho lidí by jinak bylo nezaměstnaných. Např. v západoevropských zemích se nemocnost pohybuje okolo

3 %, v České republice je nemocnost na 6 %. Tzn., že státní náklady v Česku na nemocenské náhrady rostou rok od roku více (neboť roste i průměrná mzda) viz, graf níže, kde je zaznamenán vývoj průměrné hrubé měsíční mzdy od roku 2012.

Graf 11: Průměrné hrubé měsíční mzdy celkem

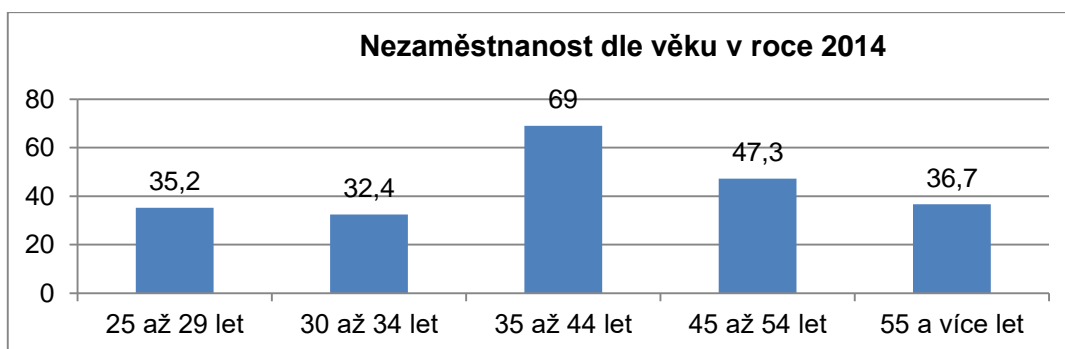
Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-12-12

Níže uvedený graf č. 12 znázorňuje, že dle statistik jsou mezi nezaměstnanými nejvíce lidé od 35 do 44 let, avšak i lidé bez praxe (absolventi) a lidé kolem 50 let, kteří jsou v mnoha případech považováni za nepřizpůsobivé vysokému tempu pracovního trhu. Dle Mareše (1994, s. 75) mohou dlouhodobou nezaměstnanost způsobovat takové faktory, mezi něž patří:

- ekonomická a hospodářská krize,
- nezájme o práci,
- nezájem o některá méně pracovní místa,
- diskriminace a rasismus,
- závislost na sociálních dávkách.

Graf 12: Nezaměstnanost dle věku v roce 2014 v tisících

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-12-12

Dlouhodobá nezaměstnanost může dokonce mít až fatální následek, kterým je sebevražda. Se ztrátou zaměstnání a neschopnost nalézt nové dochází ke stigmatizaci jedince, který ztrácí sílu k seberealizaci, pociťuje ztrátu sociálního statutu a dochází ke změně životní úrovně. Zajímavým faktem je, že nejvíce sebevražd je páčáno 1. ledna a nejčastějším způsobem je již po dlouhá léta oběšení. Nejrizikovější skupinou jsou stále muži, kteří ztrátu zaměstnání těžko snášejí, neboť jsou stále společností považováni (zažitě) za živitele rodin. Se ztrátou zaměstnání přicházejí o tuto roli. Po dlouhotrvajícím psychickém strádání dochází k frustracím, depresím, pocitům bezvýchodnosti, což může způsobovat sociální dopady, jako jsou rozvody, nižší sňatkovost, nižší porodnost a dříve jmenované patologické jevy. Hovoříme-li o nezaměstnanosti, je na místě taktéž zmínit ekonomickou stránku tohoto nežádoucího jevu.

4.9.1 Ekonomické důsledky nezaměstnanosti

Nezaměstnanost patří do kategorie ústředních problémů soudobého kapitalismu. V případě, že je nezaměstnanost vysoká, dochází ke snížení důchodů společnosti a zároveň zvýšeným sociálním výdajům. Důsledky nezaměstnanosti se dělí do dvou hlavních skupin a to sociální a ekonomické. Do ekonomické skupiny patří komplikovanější až nemožný přístup k úvěrům, ztížená schopnost splácení hypoték a úvěrů, malý zájem o nemovitosti, exekuční zásahy a úbytek zadávání zakázek u firem apod. Základní skupiny, kterými se měří nezaměstnanost, jsou následující:

- zaměstnaní lidé, tj. obyvatelstvo, které má placené zaměstnání,
- nezaměstnaní, obyvatelstvo, které nemá placená zaměstnání a práci aktivně hledají (osoby, které jsou schopné a ochotné pracovat), což je ekonomicky aktivní obyvatelstvo, které je pracovní silou každé země.

- ostatní, kam spadají studenti, penzisté, invalidé a ženy v domácnosti, které patří do neekonomicky neaktivního obyvatelstva.

Na následovném vzorečku dle Fuchse (2005, s. 147) je znázorněno měření nezaměstnanosti: $n = \frac{N}{L} \times 100(\%)$, kde n - představuje míru nezaměstnanosti, N – počet nezaměstnaných, L – počet práceschopných lidí, kteří jsou v evidenci na ÚP České republiky, nebo pracují (aktivní obyvatelstvo).

Dále dle Matouška kol. (2005, s. 299) nezaměstnanost dělíme dle příčin na frikční, sezonní, strukturální a cyklickou.

- frikční nezaměstnanost vzniká poté, co se osoba dobrovolně vzdá svého pracovního místa z důvodu hledání jiného místa. Tato nezaměstnanost zpravidla nepřekračuje 1-2% zaměstnatelné populace,
- sezonní nezaměstnanost je taktéž krátkodobá a způsobená výkyvy nabídky (služby spojené s cestovním ruchem, zemědělstvím). Zaměstnavatelé často rozvažují pracovní poměry a doporučují svým zaměstnancům přihlašovat se v období mezi sezónami na úřady práce,
- strukturální nezaměstnanost vzniká na základě nesouladu mezi nabídkou a poptávkou práce určitého druhu a poptávkou po práci,
- cyklická neboli konjunkturální nezaměstnanost je vyvolávána a posléze potlačována cyklickými změnami v hospodářských aktivitách v makroekonomickém měřítku. V době makroekonomické recese je nezaměstnanost vždy vyšší.

Vysoká nezaměstnanost je spojena s nevyužíváním zdrojů, neboť v období, kdy je nezaměstnanost vysoká, nevytváří ekonomika tolik produktů a služeb, kolik je schopna. Tudíž ztráty, ke kterým dochází v obdobích vysoké nezaměstnanosti, jsou největším mrháním zdroji v soudobé ekonomice. Většinou jde hlavně o cyklickou nezaměstnanost. To vyjadřuje Okunův zákon. Dle Holmana a kol. (1999, s. 137) Okunův zákon říká, že na každá 2 %, o něž GNP poklesne vzhledem k potenciálnímu produktu, se míra nezaměstnanosti zvýší o 1 %. Mezi příčiny nezaměstnanosti se uvádějí zejména následující tři:

- demografické změny – tyto změny souvisí s demografickou strukturou ekonomicky aktivního obyvatelstva a s rostoucí ekonomickou aktivitou dospívající mládeže, příslušníků menšin (tyto skupiny mají větší tendenci k nezaměstnanosti),

- vládní politika - vyšší nezaměstnanost je výsledkem větších sociálních jistot vytvořených vládou - menší snaha získat zaměstnání a nižší zájem o hůře placenou práci,
- strukturální změny - dochází k vzestupné tendenci strukturální nezaměstnanosti. Ekonomika se rychle mění, zatímco pracovníci reagují na tyto změny mnohem pomaleji.

Proti nezaměstnanosti bojuje stát mnohými prostředky. Mezi politiku snižování nezaměstnanosti jsou používány vládní zásahy dvojího typu, aktivní a pasivní politika zaměstnanosti. **Pasivní politika** zmírňuje dopad nezaměstnanosti vyplácením dávek v nezaměstnanosti a **aktivní politika** se snaží snížit nezaměstnanost pomocí hospodářské politiky vlády. Snižování nezaměstnanosti probíhá v rámci proticyklické politiky stimulací růstu zaměstnanosti a produktu. Jde tedy o snižování cyklické nezaměstnanosti. *„Zde jsou opatřeními expanzivní kroky fiskální a měnové politiky přispívající k tvorbě nových pracovních míst. Dále přímá opatření (spol. účelná pracovní místa, veřejně prospěšné práce). Dále jde o udržování vysoké zaměstnanosti cestou snižování přirozené míry nezaměstnanosti. Jde např. o zlepšování informací o volných pracovních místech, financovaná rekvalifikace, či migrace za prací“* (Matoušek a kol., 2005, s. 300).

4.9.2 Sociální začleňování nezaměstnaných

Jak uvádí Buchtová (2013, s. 49), práce je přirozenou lidskou činností a důležitou podmínkou existence člověka. Proto není divu, že při ztrátě zaměstnání a dlouhodobé neschopnosti nalézt zaměstnání nové dochází nejenom k existenčním problémům, ale i psychologicko-sociálním. Mezi problémy patří pokles sebedůvěry, deprese, ztráta vlastní hodnoty, nárůst sociální izolace apod. Giddens (2005, s. 327) ve své knize uvádí, že pro ty, kteří jsou zvyklí na stabilní zaměstnání, může být tato náhlá nezaměstnanost velice nepříjemná a to i s ohledem na změnu vnímání času, neboť je nezaměstnaným vnímána zcela jinak než u jedince zaměstnaného. Narušení časové struktury jsou považovány za jednu z nejvýznamnějších psychologických důsledků nezaměstnanosti. Pro dlouhodobě nezaměstnaného plyne čas pomalu, dny ztrácejí svou strukturu, což posléze způsobuje ztrátu pojmu o čase. Z tohoto důvodu se nejen ČR zabývá sociálním začleňováním nezaměstnaných, které je v právním řádu České republiky řešeno zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Tento proces je definován jako proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností,

kteřé jim napomáhají zapojit se, pokud možno, plně do ekonomického, kulturního a sociálního života společnosti a žít způsobem, který je v dnešní společnosti považován za normální, běžný. Do obecných cílů této strategie spadá zajištění účasti v zaměstnání a rovného přístupu ke všem právům, zdrojům, zboží a službám. Sociální začleňování je prováděno různými formami, důraz je přitom kladen na osoby, které vyžadují zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání. Pro zajímavost, v ČR bylo na aktivní politiku zaměstnanosti a preventivní opatření v roce 2011 vydáno z veřejného rozpočtu 3 815 885 000 Kč a na opatření pasivní, řešící negativní a problematické důsledky nezaměstnanosti 10 349 149 000 Kč. Vývoj ve výdajích na politiku zaměstnanosti ukazuje tabulka níže.

Tabulka 2: Výdaje za politiku zaměstnanosti 2007 – 2011

typ politiky zaměstnanosti	2007	2008	2009	2010	2011
státní politika zaměstnanosti	15 072 541	15 680 608	23 132 685	22 736 413	17 836 581
pasivní politika zaměstnanosti	7 015 755	7 114 895	15 077 723	13 354 778	10 349 149
aktivní politika zaměstnanosti	5 673 321	6 131 729	4 953 467	6 171 493	3 815 885

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2016-02-01

Z výše uvedené tabulky je patrné, že v roce 2009 došlo k největšímu vydání finančních prostředků. Jeden z důvodů je dopad hospodářské krize, která přišla v roce 2008.

Aktivní politika zaměstnanosti představuje souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti. Mezi APZ patří zejména:

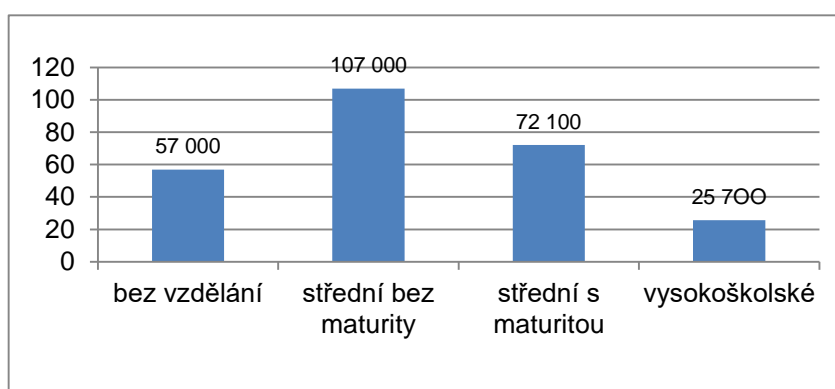
- rekvalifikace,
- pobídky investiční,
- veřejně prospěšné práce,
- společensky účelná pracovní místa,
- překlenovací příspěvek,
- příspěvek na zapracování,
- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

Z psychologického hlediska je důležité v období bez zaměstnání neztrácet naději a nepodléhat tlaku nepříznivé situace, naplánovat si pravidelné denní aktivity, využít čas k možnosti zhodnocení dosavadních životních a pracovních zkušeností, neuzavírat se do sebe, sledovat dění kolem sebe, promyslet si úspornou životní strategii a rozšířit si právní vědomí a dobře znát práva a povinnosti nezaměstnaného. Mezi práva nezaměstnaného a jako nástroj APZ patří rekvalifikace, která je nabízena ÚP ČR.

4.9.3 Rekvalifikace

Dle Buchtové (2003, s. 40) je vzdělání velice důležitým prvkem a prostředkem k prevenci nezaměstnanosti. Je též známým faktem, že jedinci s vysokoškolským titulem jsou považováni za více schopné, neboť pro dosažení vysokoškolského studia museli vyvinout vyšší úsilí, než jedinci s nižším vzděláním. V níže uvedeném grafu č. 13 lze spatřit, že nejvyšší nezaměstnanost pocítují lidé se středním vzděláním bez maturity a nejnižší s vysokoškolským vzděláním.

Graf 13: Nezaměstnanost dle vzdělání 2013

Zdroj: Český statistický úřad, online, cit. 2015-12-16

Jedním z řešení, jak pomoci nezaměstnaným, je výše uvedená rekvalifikace, která umožňuje získat kvalifikaci pro nové zaměstnání nebo udržení si zaměstnání stávajícího. Při určování obsahu a rozsahu rekvalifikace se vychází z dosavadní kvalifikace, zdravotního stavu, schopností a zkušeností fyzické osoby, která má být rekvalifikována formou získání nových teoretických a praktických dovedností v rámci dalšího profesního vzdělávání (§ 108 odst. 1 zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů). „Podmínky pro získání nároku na rekvalifikaci jsou následující:

- „být v evidenci Úřadu práce ČR jako uchazeč nebo zájemce o zaměstnání,
- mít odpovídající vstupní kvalifikační předpoklady pro daný rekvalifikační kurz a pro výkon profese, na kterou se rekvalifikuje (např. příslušný stupeň vzdělání, některé znalosti a dovednosti – záleží na typu rekvalifikace),
- být zdravotně způsobilý/lá pro absolvování rekvalifikačního kurzu a pro výkon nové profese,

- *rekvalifikace musí být potřebná – dosavadní kvalifikace uchazeče nebo zájemce o zaměstnání neumožňuje získání vhodného pracovního místa,*
- *rekvalifikace musí být účelná - po ukončení rekvalifikace je reálná šance získat zaměstnání“ (Petrášek, 2007, s. 74).*

Pro získání bezplatné rekvalifikace je nutné splnit podmínky, které jsou pro tento případ určeny, a to pokud uchazeč/zájemce o rekvalifikaci bez vážných důvodů nedokončí rekvalifikaci, nebo odmítne-li nastoupit do vhodného zaměstnání odpovídajícího nově získané kvalifikaci, hradí si celý rekvalifikační kurz zcela sám.

4.9.4 Národní plán sociálního začleňování

NAPS, nebo-li Národní akční plány sociálního začleňování jsou národními strategiemi jednotlivých zemí v boji zejména s chudobou a sociálním vyloučením. Tyto plány jsou zároveň i cíle, které mají posilovat soudržnosti, které jsou jedním ze základních pilířů Lisabonské strategie v rámci Evropské Unie, které byly schválené v prosinci roku 2000 na zasedání Evropské rady v Nice. Má za cíl usnadňovat účast na zaměstnání a to jak přístupu k právům, službám, zboží, tak zároveň předcházet sociálnímu vyloučení tím, že se bude přednostně pomáhat těm nejzranitelnějším. K těmto nelehkým cílům se zavázaly tehdejší členské, tak i tehdy kandidátské země (v roce 2000). V Zákoně o zaměstnanosti č. 425/2004 Sb. § 33 jsou mezi rizikové skupiny řazeni osoby zdravotně postižené, absolventi škol, těhotné a kojící ženy, osoby starší 50 let, dlouhodobě nezaměstnaní (půl roku a více) a osoby tzv. nepřízpůsobivé, mezi něž patří i např. lidé po výkonu trestu. Od roku 2006 předkládají členské státy EU Evropské komisi tzv. Národní zprávu o strategiích sociální ochrany a sociálního začleňování, které jsou sestavovány dle společných cílů schválených Evropskou radou. Zmiňované národní zprávy se skládají ze společného přehledu, z národního akčního plánu sociálního začleňování, z národní strategické zprávy v oblasti důchodů a z národní strategie zdravotní a dlouhodobé péče. V rámci EU se touto problematikou zabývají Projekty Evropského sociálního fondu (ESF). Evropský sociální fond (ESF) je jedním ze tří strukturálních fondů EU a je důležitým článkem pro realizaci strategie zaměstnanosti, snižování nezaměstnanosti, podpora sociálního začleňování osob a rovných příležitostí. Zodpovědným orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí, které je zároveň řídicím orgánem celého programu ESF v ČR. Dalšími partnery jsou Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo životního prostředí, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Mezi cíle ESF patří i celoživotní vzdělávání, rekvalifikace, zlepšení přístupu žen na trh práce, boj s diskriminací v jakékoli podobě, podpora

začínajících OSVČ aj. Prostřednictvím OP LZZ (Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost) usiluje ESF o rovné příležitosti na trhu práce a to ve smyslu zlepšení přístupu ke vzdělávání a zaměstnání. Jednotlivé projekty jsou zaměřeny jak na nejrůznější vzdělávací a rekvalifikační kurzy, tak na poskytování profesního a sociálně-právního poradenství. OP LZZ se dělí na několik oblastí ve kterých se realizují projekty zaměřené na určité aktivity a osoby (zejména ohrožené na trhu práce, jakými jsou např. osoby se zdravotním postižením). Zmíněné projekty podporují jejich pracovní začleňování a zlepšování přístupu ke vzdělávání a posléze zaměstnání prostřednictvím poskytování profesních, poradenských, asistenčních služeb, motivačních a rekvalifikačních kurzů a taktéž i vzdělávání v měkkých dovednostech. Po kterých následuje tréninkové zaměstnávání a zajištění odborné praxe.

Dalším prostředkem jak podpořit zaměstnanost je tzv. Strategie Evropa 2020, která si stanovila vysoké cíle. Tyto cíle mají zvýšit zaměstnanost na 75 % a to u osob od 20 do 64 let. Ke splnění těchto cílů slouží i Evropské platformy proti chudobě a sociálnímu vyloučení. Jedním z nich je tzv. sociální balíček Evropské Komise, který doplňuje a zabezpečuje směr k sociálním investicím v průběhu celého života. Balíček doplňuje:

- oblast zaměstnanosti, která stanoví postup zacílený na růst pracovních míst,
- bílou knihu o důchodech obsahující strategii, jež má spolehlivě zaručit přiměřené a udržitelné důchody,
- oblast zaměstnanosti mládeže.

„V zájmu dosažení cílů strategie slouží Evropa 2020 jako politický rámec pro řízení a monitorování hospodářských a sociálních reforem členských zemí tzv. evropský semestr. Analýzy problémů a návrhy řešení jsou pak obsaženy v doporučeních pro jednotlivé státy. Sociální politika je nedílnou součástí strategie Evropa 2020, a Komise proto rovněž podporuje členské státy při řešení sociálních výzev prostřednictvím Evropské platformy proti chudobě a sociálnímu vyloučení a Sociálního investičního balíčku a dále též z fondů EU, zejména pak Evropského sociálního fondu“ (EU, online, cit. 2015-12-28).

Prioritními osami OP LZZ je:

- adaptabilita, která má předcházet nezaměstnanosti podporou investic do rozvoje lidských zdrojů a moderních systémů jejich řízení,
- aktivní politiky trhu práce, zlepšení přístupu k zaměstnání,
- sociální integrace a rovné příležitosti, pomoc lidem sociálně ohroženým a vyloučeným,

- veřejná správa a veřejné služby, zvýšení kvality, efektivity a transparentnosti činností institucí veřejné správy,
- mezinárodní spolupráce, podpora mezinárodní spolupráce v rámci rozvoje lidských zdrojů.

5. Praktická část

Praktická část se zabývá získáním, zpracováním a vysvětlením odpovědí respondentů na sadu otázek v dotazníkovém šetření. Šetření bylo provedeno na území hlavního města Prahy. Jedna část respondentů byla oslovena v nákupním středisku Metropole Zličín a druhá část v nákupním centru Černý Most, autorka využila předvánočního času v nákupních centrech, kde se před Vánocemi vyskytovalo velké množství nakupujících, respondentů.

5.1 Organizace a cíl šetření

K organizaci praktické části byl použit dotazník jako explorativní metoda, který měl za cíl zjistit postoje, obavy, názory a zkušenosti na současná bezpečnostní a sociální rizika. Dotazník je vhodná metoda k získávání údajů od velkého počtu odpovídajících, protože jako psaný a řízený rozhovor je méně časově náročný. Respondentům byl vysvětlen cíl zjištění a byli poučeni, jak správně dotazník vyplnit. Negativní jevy, sociální a bezpečnostní rizika představují pro lidi hrozbu a omezují či zabraňují pocitu štěstí, který je pro spokojený život jedince i společnosti potřebný. Cílem dotazníku bylo zjistit, čeho se lidé nejvíce obávají, zda již mají zkušenosti s negativními jevy jako je kriminální zločin či nezaměstnanost, zdali se domnívají, že klimatické změny v klimatu jsou způsobeny lidským faktorem, nebo přirozeným vývojem na Zemi. Zda mají pocit, že mají o aktivitách svých dětí přehled a to nejen co se internetových aktivit týče. Dále bylo cílem diplomové práce porovnat teoretické poznatky s poznatky, které byly získány prostřednictvím dotazníku a potvrdit či vyvrátit hypotézy, které byly stanoveny v úvodu práce.

Na společnost působí různé informace z různých zdrojů, kdy při tvorbě vlastního názoru záleží taktéž na vzdělání a věku, proto počátečními otázkami jsou vzdělání a věk.

5.2 Sestavení dotazníku a provedení průzkumu

Dotazníkové šetření bylo z důvodu dosáhnutí co nejpravdivějšího výsledku anonymní. V dotazníku byly použity otázky otevřené, polootevřené i uzavřené, u kterých měl respondent za úkol zaškrtnout ano, ne či nevím. Rozdaných dotazníků bylo 207, z toho se vrátilo vyplněných 185 (89%). Vypracování otázek vycházelo z autorských pozorování a zkušeností s ohledem na současné světové dění. Sestavení dotazníku si vyžádalo 3 hodiny, sběr dat následujících 9 hodin, vyhodnocení a zpracování výsledků

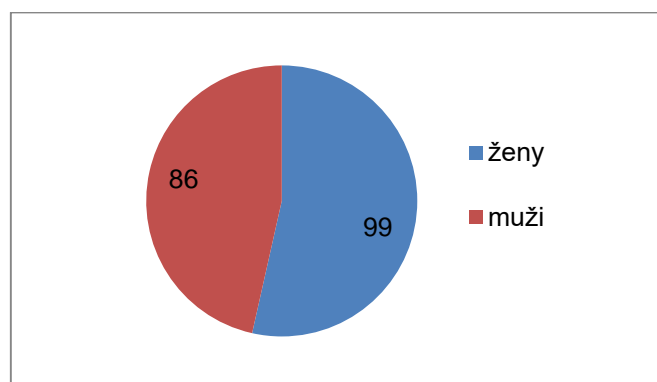
si vyžádalo hodin 8. Místem pro průzkum autorka diplomové práce zvolila nákupní středisko Metropole Zličín a nákupní centrum Černý Most. Respondentům bylo předloženo celkem 22 otázek. Průzkum byl realizován po čtyři dny, vždy v odpoledních hodinách od 18 hodin do 20 hodin a o víkendech od 12 hodin do 14 hodin. Oslovování byli jak ženy, tak i muži různých věkových skupin. Pro vyplněné dotazníky byl připraven přenosný box, který měl respondentům zaručit anonymitu, jak jim bylo při oslovování přislíbeno.

5.3 Statistické zpracování výsledků průzkumu

Otázka č. 1

V první otázce byla položena zcela jednoduchá otázka, která měla za úkol rozdělovat respondenty dle pohlaví. Ze 185 oslovených respondentů bylo 54 % žen a mužů 46 %.

Graf 14: Pohlaví respondentů

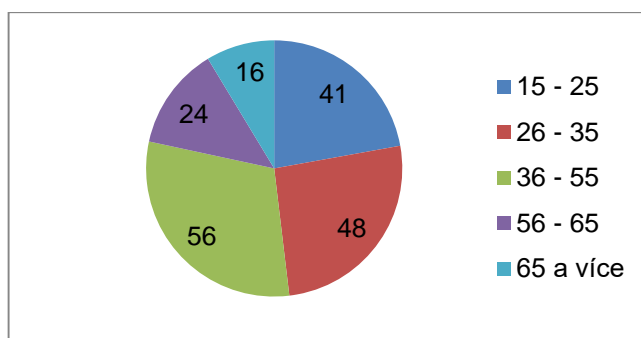

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 2

Další otázka měla za cíl rozdělit respondenty podle věkových kategorií. Do první kategorie byl zadán věk od 15 – 25 let, do druhé skupiny věk od 26 – 35 let, do třetí věk od 36 – 55 let, do čtvrté věk od 56 – 65 let a do poslední páté skupiny 65 let a více. Nejpočetnější skupinou, která byla ochotna odpovídat na dotazníkové otázky, byli respondenti ve věku 36 – 55 let (30 %) a poté následovala skupina ve věku 26 – 35 let (26 %), třetí skupinou byli respondenti 15 - 25 let (22 %), čtvrtou 56 – 65 let (13 %).

Graf 15: Věk respondentů

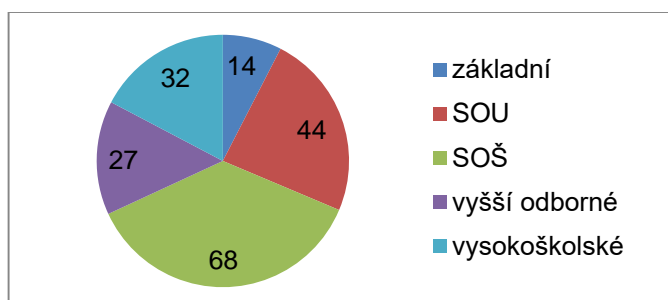

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 3

Následující otázkou bylo zjišťováno dosažené vzdělání odpovídajících respondentů. Cílem bylo zjistit, jakou roli hraje vzdělání v názorech, zkušenostech a pohledech na zjišťovaná témata. První skupinou jsou lidé se základním vzděláním, v druhé skupině lidé se středoškolským vzděláním s výučním listem, ve třetí skupině lidé se středoškolským vzděláním s maturitou, ve čtvrté s vyšším odborným a v poslední skupině byli lidé s vysokoškolským vzděláním. Nejpočetnější skupinou, která na dotazník odpovídala, byli respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou a to celkem 37 %, druhou nejpočetnější skupinou byli respondenti s výučním listem 24 %, na třetím místě byla skupina respondentů s vysokoškolským vzděláním 17 %, se základním vzděláním odpovídalo 7 % respondentů a 15 % respondentů s vyšším odborným vzděláním.

Graf 16: Vzdělání respondentů

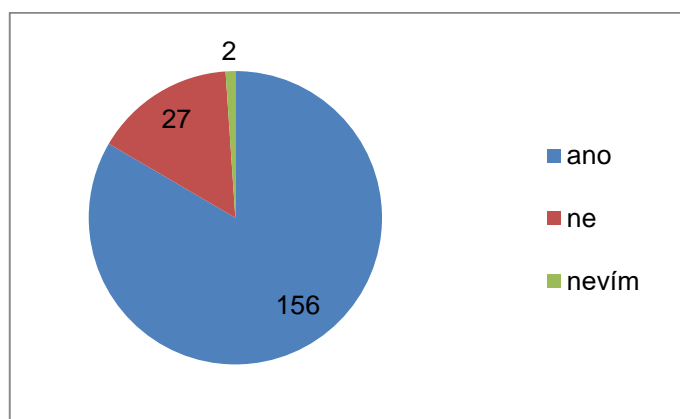

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 4

Obsahem čtvrté otázky bylo, zda respondenti cítí obavy z budoucnosti. Je známým faktem, že obavy z budoucnosti má většina populace. Ať už jde o obavy z nemocí, ze ztráty zaměstnání, ze ztráty partnera, z přírodních katastrof, z terorismu, či z nemocí apod. Nebylo tedy překvapením, že obavami o budoucnost se trápí drtivá většina respondentů 84 % ze 185 respondentů. Z toho v 62 % vyjádřily své obavy ženy a ve zbývajících 38 % muži. Z respondentů, kteří obavu vyjádřili, činili nejvíce lidé ve věku 36 - 55 let a se středoškolským vzděláním s maturitou. V rámci věku a vzdělání nebyl zaznamenán výrazný rozdíl mezi skupinami, svoji obavu vyjádřilo cca 80 % respondentů v jednotlivých skupinách.

Graf 17: Obavy z budoucnosti

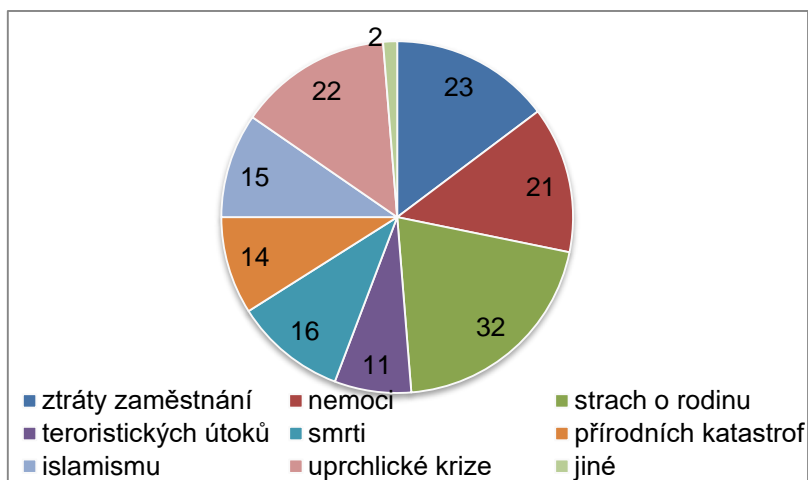
Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 5

V případě, že respondenti vyjádřili obavy z budoucnosti v otázce č. 4, byla pátá otázka určena právě těmto respondentům. Úkolem bylo zjistit, čeho se obávají nejvíce. Výběr byl následující: ztráta zaměstnání, nemoci, strach o svou rodinu, z teroristických útoků, z přírodních katastrof, z islamismu, uprchlické krize a jiné, u kterých bylo úkolem napsat jaké. Obavy o rodinu vyjádřilo více žen než mužů, ti spíše uvedli své obavy ze ztráty zaměstnání a nemocí. Nejčastějšími byly obavy o rodinu u 21 % respondentů, na druhém místě se respondenti obávali ztráty zaměstnání s 15 %. Další obavou byla uprchlické krize, kdy své obavy vyjádřilo 14 % respondentů. Dále následovaly obavy z nemoci 13 %, obavy ze smrti 10 %, z islamismu 10 %, přírodních katastrof 9 % a 1 % z respondentů se obávají jiného. Jako jiné, respondenti uvedli obavy z konce světa a mimozemské invaze (což je považováno za žert, neboť tyto obavy zvolili respondenti ve věkové hranici 15 – 25 let. V rámci věkových skupin jsou patrné některé rozdíly, ve

věkové skupině 15 - 25 let převažuje strach z uprchlické krize a z přírodních katastrof. U skupin 26 - 35 a 36 - 55 pak kromě rodiny je patrná obava o zaměstnání. S rostoucím věkem také roste podíl obav z nemoci. Z hlediska vzdělání je zajímavá vyšší obava o zaměstnání u respondentů s maturitou a vyšším odborným vzděláním (kolem 20 %), než u ostatních skupin (do 10 %). V ostatním není mezi věkovými skupinami výrazný rozdíl.

Graf 18: Druhy obav respondentů

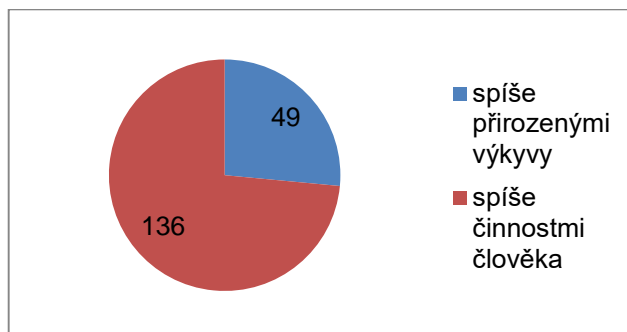
Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 6

Šestou otázkou byl zjišťován názor respondentů na klimatické změny. K dispozici měli odpovědi, že za změnami klimatických změn stojí spíše lidský faktor, nebo spíše přirozené výkyvy klimatu. V 74 % se respondenti domnívají, že za změnami stojí spíše činnost člověka a zbývajících 26 % uvedlo, že za změnami stojí spíše přirozené výkyvy klimatu. Z průzkumu vyplývá, že muži jsou opatrnější v názoru, že se jedná o vliv člověka, ženy toto uvádí v 60 % a muži pouze v 40 % odpovědí. Z hlediska vzdělání není větší rozdíl, činnost člověka volili respondenti bez ohledu na vzdělání v rozmezí 70 - 80 %, s výjimkou vysokoškoláků, kde vliv člověka uvádí pouze 56 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Zajímavý výsledek je v rámci věkových skupin. Názor na vliv člověka na změny klimatu s věkem klesá, od 83 % ve skupině 15 - 25, až po 56 % ve skupině nad 65 let. Toto lze poměrně jednoduše odůvodnit. Všichni jsme takřka denně informováni medií o extrémních počasí. Čím mladší jedinec, tím více se s tímto ztotožní, protože nemá historickou zkušenost s tím, jaké bylo počasí dříve, jako člověk starší. V řadě případů se nejedná o tak významné extrémní situace, ale pouze tyto informace mohou vytvářet redaktoři medií z mladší generace, tzn. bez

historické zkušenosti. I tak ale výsledky potvrzují, že si většina respondentů uvědomuje vliv člověka na celkové klima.

Graf 19: Příčiny klimatických změn

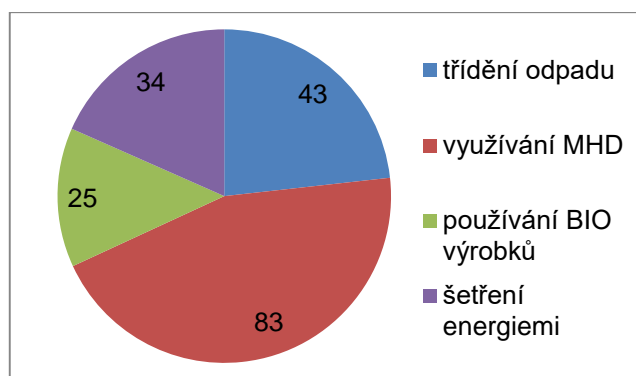

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 7

Další otázkou v návaznosti na otázku předešlou, byl zjišťován vztah k ekologickému chování. Pokud respondenti volili odpověď ano, tak měli uvést příklad svého ekologického chování. Na výběr měli respondenti možnosti: třídění odpadu, využívání MHD, používání bio výrobků, šetření energiemi a jiné. Většina, a to 99 % respondentů odpovídalo, že se ekologicky chovají. Za nejvyužívanější způsob ekologického chování pak volili využívání MHD v 45 % odpovědí, na druhém místě bylo třídění odpadu s 23 %, na třetím místě respondenti zaškrtnuli šetření energiemi v 18 % případů a na posledním místě uváděli používání bio výrobků s 14 % odpovědí. MHD využívají více ženy než muži a to v 65 % odpovědí a zbývajících 35 % byli muži. V rámci věkových skupin pak nejvíce uváděli MHD lidé ve skupině 15 - 25 a nad 65 let (71 %, a 56 %), v ostatních kategoriích nejsou větší rozdíly. Odpady třídí nejvíce lidé v kategorii 36 - 55 let, biovýrobky kupuje pak nejvíce skupina 56-65 let. O úspory energií se zajímají nejvíce lidé ze skupiny 26 - 35 let. Vzdělání v tomto ohledu hraje roli zejména u využití MHD, kde toto uvedlo 64 % respondentů se základním vzděláním. Zde se jednalo o studenty středních škol, takže to odpovídá i výsledků ve věkové kategorii. Na ostatní faktory nemělo vzdělání zásadní vliv. Vysvětlením MHD je, že výzkum byl prováděn v hlavním městě, kde je MHD nejrychlejší dopravou a pro studenty hlavním způsobem dopravy do škol. Obdobně toto platí pro skupinu nad 65 let.

Graf 20: Způsoby ekologického chování

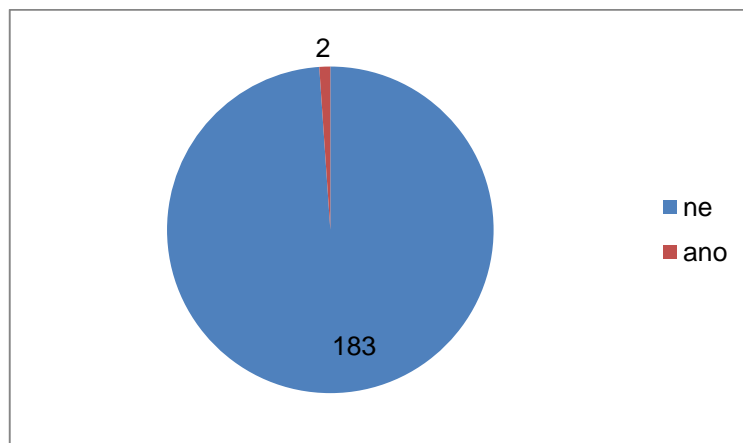

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 8

Osmou otázkou byl zjišťován vztah respondentům k primárnímu pocitu bezpečí, a to zda se respondenti cítí po setmění v bezpečí. Většinově respondenti odpovídali negativně, přičemž ze 185 respondentů se v bezpečí cítili jen dva. Drtivá většina respondentů (99 %) se cítí po setmění v nebezpečí, ať jde o muže či ženy a bez rozdílu věku a vzdělání.

Graf 21: Pocit ne/bezpeční po setmění

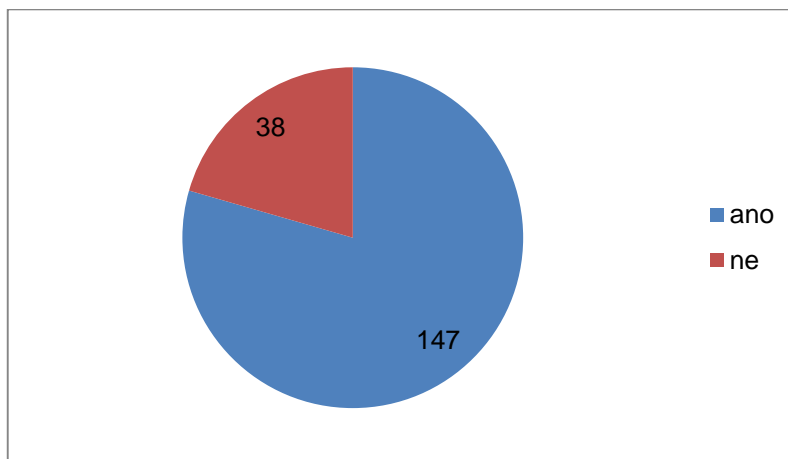
Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 9

Devátá otázka měla za cíl zjistit, zda se někdo z respondentů stal obětí kriminálního činu. Překvapením bylo zjištění, že 79 % respondentů se již obětí kriminálního činu stalo. Z respondentů, kteří svou zkušenost vyjádřili, lehce převažovaly ženy s 55 % zkušeností. V rámci věkových kategorií a vzdělání není zásadní rozdíl, s výjimkou

vysokoškoláků, kteří toto uvádějí pouze v 41 %. Důvodem může být, že se méně často vyskytují v prostředí, kde nějaký trestný čin hrozí.

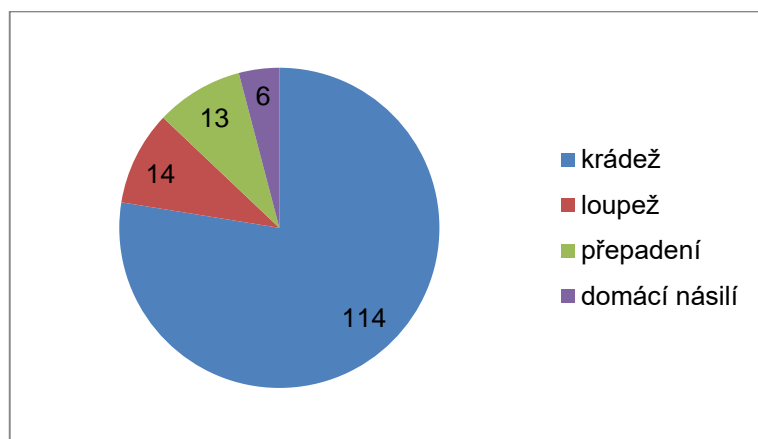
Graf 22: Oběti kriminálního zločinu

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Převážně se jednalo o kriminální zločin krádeže, které uvedlo 76 % respondentů, druhým nejčastějším kriminálním zločinem uvedli respondenti loupež 9 % a přepadení uvedlo 8 % respondentů. Domácí násilí uvedla 4 % žen z respondentů.

Graf 23: Druhy kriminálního zločinu

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

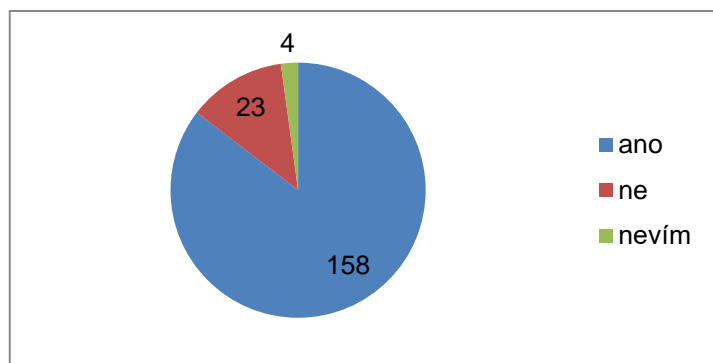
Otázka č. 10

Desátá otázka zněla, zda se respondenti domnívají, že se brutalita zločinů opravdu stupňuje. Na výběr měli respondenti možnosti ano, ne, nevím. Výsledkem bylo zjištění, že 86 % respondentů se domnívá, že se brutalita ve společnosti opravdu stupňuje, 12 % respondentů se domnívalo, že se brutalita zločinů nestupňuje a zbývající 2 %

respondentů nevědělo. Z respondentů, kteří tento názor vyjádřili, jsou výjimkou lidé od 15-25 let a se základním vzděláním (pouze v 65% odpovědí, oproti 80 % a více u ostatních skupin). Protože se tyto skupiny částečně kryjí (studenti středních škol), vypovídá to o skutečnosti, že tato generace je vystavena brutalitě od svého dětství a bere ji jako normální součást života. Toto odpovídá i dříve uvedenému názoru, že lidé jsou stále méně empatičtí k utrpení a nepozastavují s nad násilím.

Graf 24: Stupňování brutality zločinů

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 11

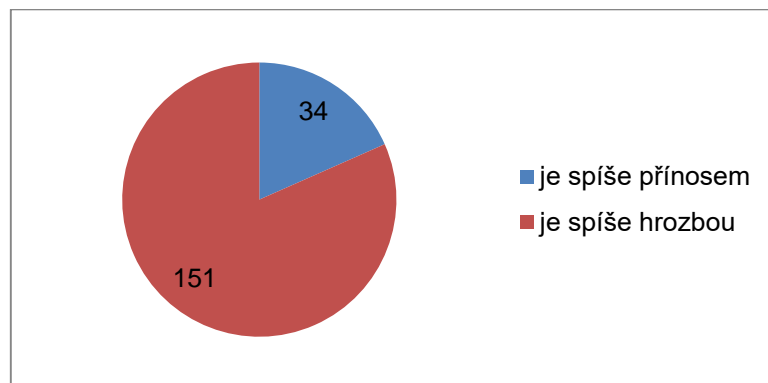
Tato otázka zjišťovala vztah respondentů k rodinné výchově, zda se respondenti domnívají, že rodinná výchova ovlivňuje negativní chování, neboli delikvenci dětí a mládeže. Zde se 99 % respondentů shodlo a odpovědělo ano, rodinná výchova chování u dětí a mládeže ovlivňuje. Takto odpověděli respondenti všech věkových kategorií a vzdělání bez rozdílu mezi muži a ženami. Respondenti se tímto shodují i s odborníky, kteří se touto problematikou zabývají a prohlašují, že rodinná výchova je klíčovou záležitostí v sociálním chování jedince ve společnosti.

Otázka č. 12

Cílem následující otázky bylo zjištění, jak lidé pohlížejí na globalizaci. Zda se domnívají, že je spíše přínosem, nebo spíše hrozbou. Výsledkem bylo, že 82 % se domnívá, že globalizace je spíše hrozbou než přínosem, pro přínos bylo 18 % respondentů. Nejméně tuto hrozbu připouští lidé ve věkové kategorii 15 - 25 let, v 71 %, oproti cca 80 - 90 % v ostatních kategoriích. Toto může být způsobena malými životními zkušenostmi nebo malým zájmem o danou problematiku. Že je globalizace spíše hrozbou uvádí nejméně také lidé s maturitou v 62 % svých odpovědí, oproti lidem

s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním s 93 %, resp. 94 % odpovědí. Mezi muži a ženami nebyl zaznamenán výrazný rozdíl.

Graf 25: Globalizace

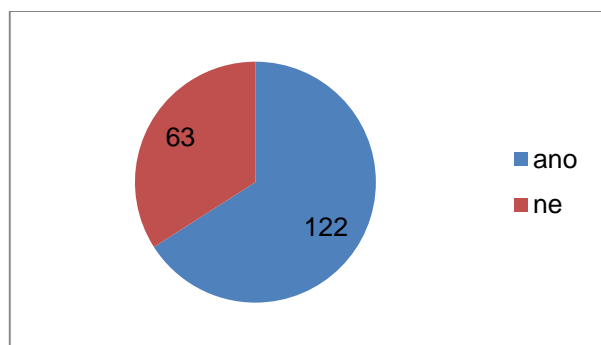

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 13

Další otázkou je nezaměstnanost, která spadá do celé sady otázek, které řeší celou tuto oblast. Touto otázkou bylo zjišťováno, zda mají respondenti zkušenosti s nezaměstnaností. Nabízely se dvě možnosti odpovědi a to ano a ne. Většina respondentů a to 66 % se s nezaměstnaností již setkala. Zbývajících 34 % respondentů zaškrtnulo odpověď ne, šlo především o mladé respondenty ve věku od 15 – 25 let, kteří ještě se zaměstnáním nemají žádné zkušenosti. Z respondentů bylo 59 % žen a 41 % mužů, kteří se již bez zaměstnání někdy ocitli. Největší zkušenosti měli respondenti ve věkové kategorii 36 – 55 let a středoškolským vzděláním s maturitou. V rámci jednotlivých sledovaných skupin nejsou z hlediska věku větší rozdíly, s výjimkou výše uvedené skupiny nejmladších respondentů. Dle vzdělání pak, dle očekávání nejméně, se v 53 % setkali s nezaměstnaností vysokoškolsky vzdělaní lidé. Poměrně zajímavým výsledkem je 78 % zkušenost lidí s vyšším odborným vzděláním.

Graf 26: Nezaměstnanost

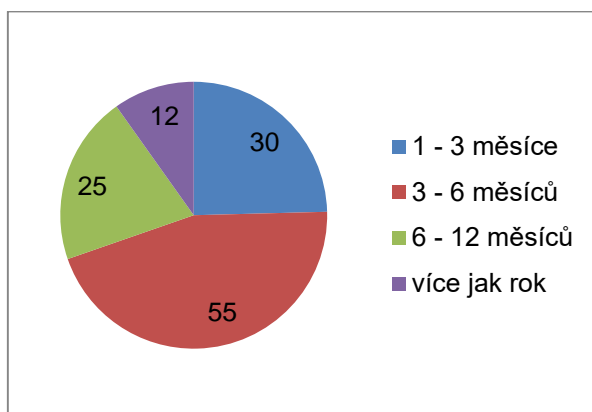

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 14

Respondentům, kteří uvedli, že mají zkušenosti s nezaměstnaností, byla určena následující otázka, jak dlouho jejich nezaměstnanost trvala. Z odpovědí vyplynulo, že nejvíce, v 45 % případů jejich nezaměstnanost trvala od 3 do 6 měsíců, ve 25 % případů pak od 1 do 3 měsíců a v 20 % od 6 do 12 měsíců. Zbýlých 10 % uvedlo, že jejich délka nezaměstnanosti trvala více jak rok. Ve skupině, která uvedla délku od 3 do 6 měsíců nezaměstnanosti dominovaly ženy v 61 %, muži toto uváděli v 39 % případů. Potvrdil se také vliv vzdělání. Nejobvyklejší délku nezaměstnanosti 3 - 6 měsíců uvedli respondenti s výučním listem v 32 % následování středoškoláky s maturitou a lidmi s vyšším odborným vzděláním, shodně s 26 % případů. Dobu nezaměstnanosti od 1-3 měsíců nejvíce uvedly osoby s vyšším odborným vzděláním v 26 % případů. Zajímavým výsledkem je nezaměstnanost delší než 1 rok, kterou nejvíce uvedly osoby s vysokoškolským vzděláním v 15 % případů. Důvodem je pravděpodobně obtížné získání práce specialistů, kde nabídka pracovních míst je velmi omezená.

Graf 27: Délka nezaměstnanosti

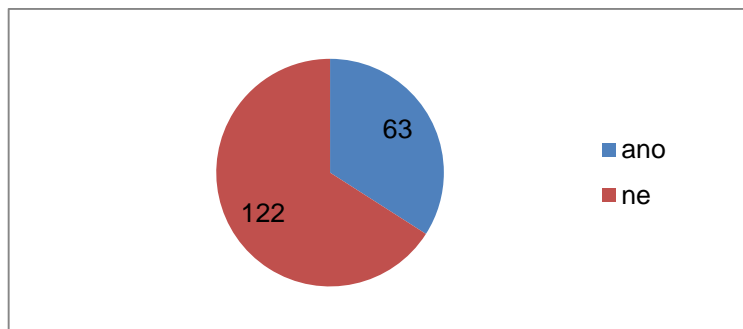
Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 15

Patnáctou otázkou chtěla autorka zjistit, jaký názor mají respondenti na obtížnost nalézání zaměstnání. Na výběr bylo ano a ne. Otázka byla určena všem respondentům, nejen těm, kteří mají zkušenost z nezaměstnaností. Z 66 % odpovědí byli respondenti toho názoru, že zaměstnání není lehké nalézt, šlo především o respondenty ve věku 36 – 55 a 56 – 65 let, kteří toto uvedli ze 79 %, resp. 92 %. Z hlediska vzdělání není většího rozdílu mezi respondenty s výjimkou lidí s výučním listem, kteří uvádějí, že najít zaměstnání je obtížné pouze ve 43 %, oproti ostatním

kategoriím, kde obtížnost spatřuje cca 70 – 80 % respondentů. Odpověď, že nalezení zaměstnání není obtížné, volili pouze respondenti ve věku 15 – 25 let, kdy 70 % z nich toto považuje za snadné.

Graf 28: Dostupnost zaměstnání

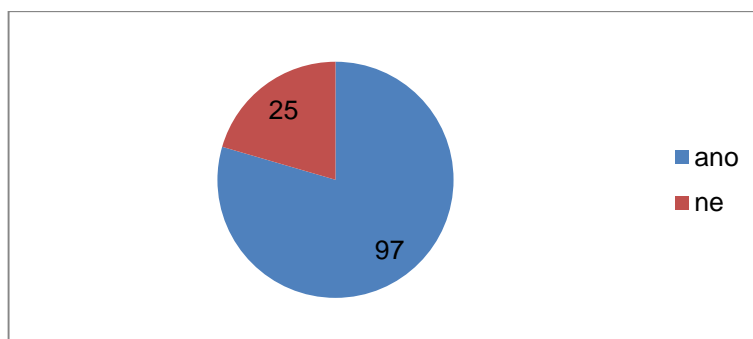

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 16

Následující otázka směřovala ke zjištění, zda nezaměstnanost u respondentů vedla k pocitu nepotřebnosti (jako ekvivalentu pro případný vznik negativních jevů v rodině nebo vyvolání patologického chování). Na uvedenou otázku odpovídali ti respondenti, kteří v otázce č. 13 uvedli odpověď ano, že mají zkušenost s nezaměstnaností. V 80 % se tito vyjádřili kladně, že pocity nepotřebnosti v nezaměstnanosti zažívali. Tento pocit vyjádřili stejně muži i ženy, z cca 50 % oslovených mužů a žen. Z pohledu struktury nejvíce tento pocit uvedly osoby s vyšším odborným vzděláním z 63 % a středoškolským z 58 %. Tento pocit pak také uvedlo nejvíce respondentů z věkové kategorie 36 - 55 let. V ostatních skupinách, věkových i vzdělanostních nebyl zásadní rozdíl, s výjimkou kategorie 15 - 25 (0 %), kde lze odpovědi přičítat nezkušenosti.

Graf 29: Pocity při nezaměstnanosti

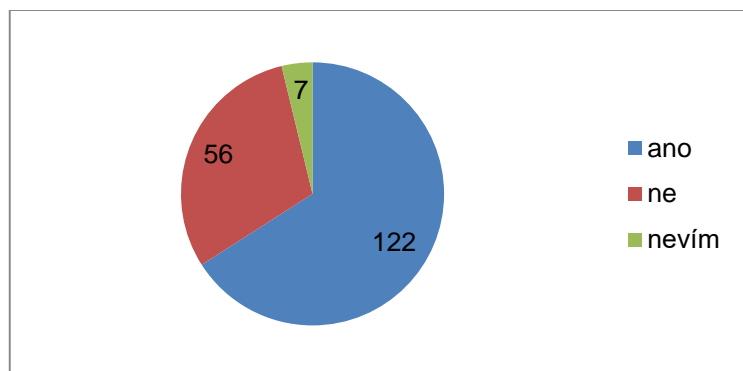

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 17

Další otázka byla cílená na to, zda jsou respondenti toho názoru, že na nezaměstnané se pohlíží s určitým despektem, neboť nezaměstnanost je považována za negativní jev společnosti. Na výběr byly tři možnosti, ano, ne a nevím. Tato otázka byla určena pro všechny respondenty, nejen těm respondentům, kteří se s nezaměstnaností již setkali. V 66 % byli respondenti toho názoru, že na nezaměstnané se skutečně nahlíží s despektem, 30 % respondentů se nedomnívalo, že se na nezaměstnané pohlíží s despektem. Zbytek nevěděl. Negativní pohled vyjádřili v 62 % muži a v 38 % ženy. Nejvíce despekt uváděli respondenti v kategorii 36 - 55 let a nad 65 let, v 86 % a 88 % odpovědí v dané kategorii. Zásadní rozdíl není mezi věkovými kategoriemi s výjimkou respondentů se základním vzděláním a vysokoškolským vzděláním. V prvním případě lze toto odůvodnit nejmladší kategorií, která se kryje i se základním vzděláním. U vysokoškolsky vzdělaných osob pak despekt vyjádřilo jen 41 % z oslovených vysokoškoláků. Toto může být způsobeno tím, že tito lidé mají kromě zaměstnání i jiné zdroje obživy a jsou činní na víc místech, nejen v zaměstnání.

Graf 30: Pohlížení na nezaměstnané

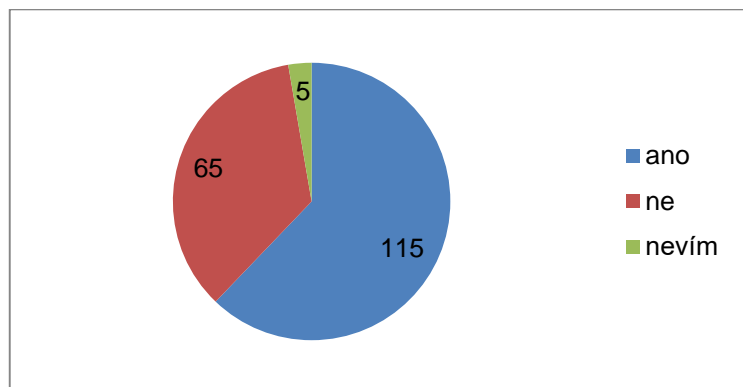
Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 18

Osmnáctá otázka zněla, zda by respondenti využili možnosti rekvalifikace v případě, že by byli vystaveni dlouhodobé nezaměstnanosti. Celkem 62 % respondentů by rekvalifikaci využilo, 35 % nikoliv. K rekvalifikaci se přiklání více muži než ženy (53 % oproti 47 %). Rekvalifikaci volili nejvíce respondenti v kategorii 36 - 55 let, kdy se k ní přiklání 83 % oslovených v této kategorii, a v 55 - 65 let v 70 %. Vzdělání i zde hraje vliv a nejvíce by rekvalifikaci využily osoby s výučním listem, kdy toto uvedlo 86 % oslovených a středoškoláci s maturitou, kdy toto vyjádřilo 81 % oslovených. Tyto odpovědi jsou logické, neboť u těchto osob je největší potenciál na změnu profesního

zaměření, které např. u vysokoškolsky vzdělaných je již obtížné (z lékaře lze obtížně změnit profesi na soustružníka).

Graf 31: Využití rekvalifikace

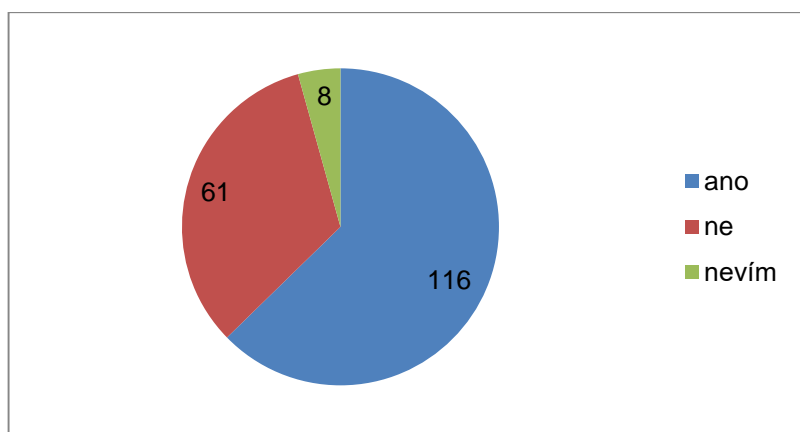

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 19

Touto otázkou byla zjišťována ochota respondentů reagovat na své psychické problémy využitím odborné pomoci. Většina, a to 63 % respondentů by v případě psychických problémů odbornou pomoc využila. Odpověď Ne, zvolilo 33 % respondentů a zbylé 4 % nevědělo. Odbornou pomoc by častěji volily ženy, než muži, v 60 %, oproti 40 % respondentů, a také lidé v kategoriích 26 - 35 let, kdy toto uvedly osoby v 30 % a 36 - 55 v 35 %. Zajímavostí je, že 88 % z respondentů, kteří by odbornou pomoc volili, napsalo psychologa. Jedná se o středoškolsky vzdělané osoby s maturitou, kteří toto uvádějí v 43 % případů. U ostatních kategorií nejsou větší rozdíly (pomineme-li údaje s věkové kategorie 15 - 25, kde je výsledek zkreslen nezkušeností). Nevyužití odborné pomoci zvolili především respondenti s výučním listem, kdy toto uvedlo 34 % oslovených vyučených. Jako důvod uváděli respondenti nepotřebnost odborné pomoci a neochotu vynakládat finanční prostředky za nepotřebnou odbornou pomoc.

Graf 32: Využití odborné pomoci

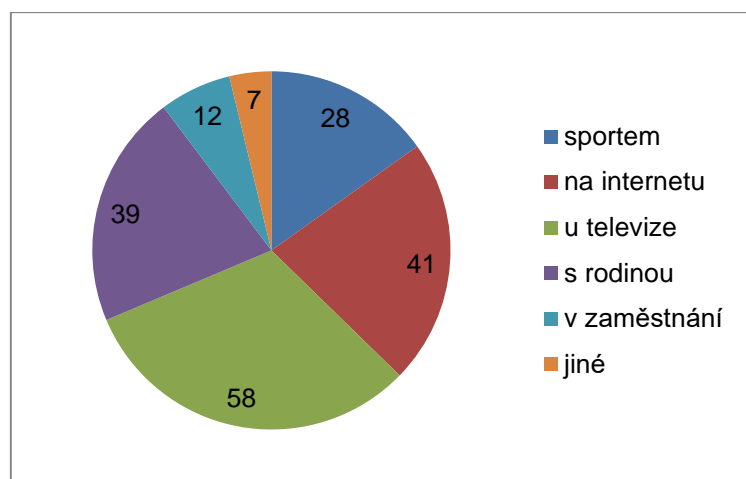

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 20

Touto otázkou chtěla autorka zjistit, jak respondenti tráví svůj volný čas. Na výběr bylo z následujících možností: sportem, na internetu, u televize, s rodinou, v zaměstnání a jinak. Ve většině případů bylo zvoleno trávení volného času u televize 31 % dotázaných, na internetu 22 % respondentů, s rodinou tráví svůj volný čas 21 % respondentů, sportem 15 %, v zaměstnání 6% a jinak svůj volný čas tráví 4 % respondentů. Dle pohlaví jsou zřejmé obvyklé rozdíly, muži se více věnovali sportu (15 %), sledování TV (31 %) a tráví více času v práci (6 %), oproti tomu ženy více preferují rodinu 21 %, komunikaci na internetu 22 % a věnují se jiným činnostem 4 %. Také další zjištění odpovídá současnému sociálnímu stereotypu, věková kategorie 15 - 25 se věnuje nejvíce internetu, kdy toto uvedlo 39 % oslovených v této kategorii, věkové kategorie 36 - 55, 56 - 65 a 65 a více preferují sledování TV s odpověďmi od 32 % do 50 % z oslovených v jednotlivých kategoriích. Rodinu pak uvádí nejvíce kategorie 36 - 55 let s podílem 30 % z oslovených. U vzdělání nebyl zjištěn podstatný rozdíl, s výjimkou základního vzdělání, kde převažuje internet s podílem 29 % oslovených a TV s 43 % podílem v dané kategorii.

Graf 33: Trávení volného času

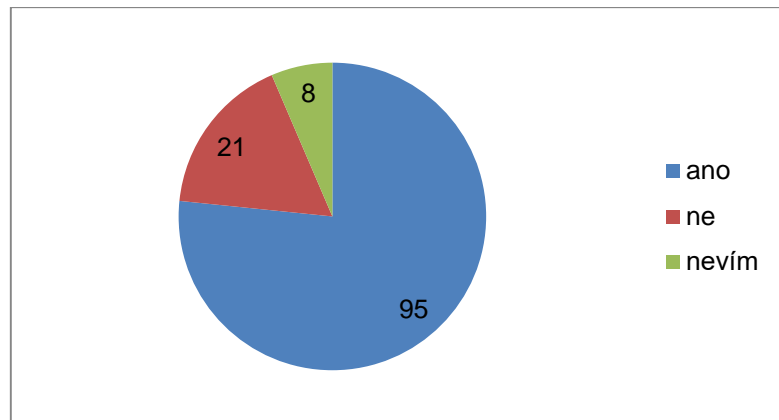
Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 21

U otázky č. 21 bylo cílem zjistit, zda respondenti mají pocit, že mají zcela přehled o aktivitách svých dětí. Respondentů, kteří se domnívali, že mají o aktivitách svých dětí přehled, bylo 77 %, 17 % uvedlo, že nemá a v 6 % uváděli, že neví. Tato otázka byla určena pouze respondentům, kteří mají děti. Toto bylo vyznačeno u otázek v dotazníku. Tuto skutečnost uvedlo 124 respondentů. Vyhodnocením byl zjištěn rozdíl v přístupu a přehledu u mužů a žen. Pouze 37 % mužů uvedlo, že má přehled, naproti tomu ženy toto uváděli v 63 %. Potvrdil se předpoklad, že tento přehled je závislý nejen na ochotě ze strany rodičů, ale závisí také na věku dětí a jejich aktivitách. Největší přehled uváděli respondenti v kategorii 26 - 35 let a 36 - 55 let, kdy 73 % z nich uvádělo, že má přehled. Toto je pravděpodobně způsobeno tím, že se jedná o školou povinné děti, tj. rodiče mají také přehled o jejich aktivitách. V ostatních věkových kategoriích pak je přehled nižší, uvádí jen max. 30 % oslovených. Toto je způsobeno pravděpodobně, že v mladší kategorii se jedná o velmi malé děti, ve starší pak o již odrostlé děti, často dospělé. Je zajímavé, že největší přehled uvádějí osoby s výučním listem a středoškoláci s maturitou, 55 %, resp. 59 % z oslovených. Toto lze vysvětlit možná vyšší časovou náročností zaměstnání vysokoškoláků a stejně tak osob se základním vzděláním.

Graf 34: Přehled o aktivitách dětí

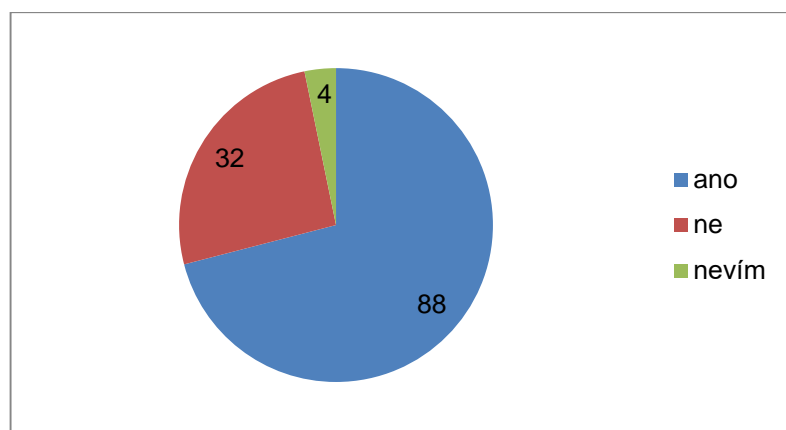

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

Otázka č. 22

Poslední otázkou bylo zjišťováno, zda respondenti aktivně přistupují ke sledování aktivit svých dětí, zda kontrolují jejich aktivit na internetu. Důvodem této otázky bylo také ověřit, zda si rodiče uvědomují, že internet se stále častěji stává prostředkem vzrůstající kriminality různých podob, ať už jde o kyberšikanu, sexuální kriminalitu, pedofilii, stalking apod. Celkem 71 % respondentů odpovědělo, že kontroluje, 26 % nekontroluje a 3 % odpověděli, že neví. Z výsledků vyplývá, že kontrole se opět věnují spíše ženy, než muži, s podílem 57 %, oproti 43 % mužů. Nejvíce se kontrole věnují respondenti z věkové kategorie 26 - 35 let, kdy toto uvedlo 71 % z oslovených tohoto věku. Následují osoby ve věku 36 - 55 let. Toto je poměrně logický výsledek, mladší ročníky ještě nemají děti, které by internet využívaly a u starších již děti nejsou tak ohroženy vzhledem ke svému věku. I přesto ještě 50 % respondentů v kategorii 56 - 65 uvádí kontrolu. Z hlediska vzdělání nejvíce kontroluje aktivity svých dětí skupina středoškoláků s maturitou (59 %) s výučním listem (55 %). V ostatních kategoriích uvádí kontrolu jen 20 - 30% z oslovených v těchto kategoriích. Zde může být důvodů více, od vyššího pracovního zapojení, až po nízký věk dětí, kdy kontrola není nutná. Přesto lze konstatovat, že tyto výsledky jsou poměrně uspokojivé. Vezmeme-li v úvahu, že řada dětí ovládá moderní komunikační prostředky lépe, než jejich rodiče, je aspoň takto deklarovaná míra kontroly úspěšná.

Graf 35: Přehled o aktivitách dětí na internetu

Zdroj: Šárka Hammerová, 2016 (vlastní šetření)

5.4 Shrnutí výsledků průzkumu

Místem dotazníkového šetření, jako explorativní metody průzkumu, byla vybrána dvě nákupní střediska v hlavním městě Praha a to v Metropoli Zličín a centru Černý Most. Čas a datum průzkumu byl zvolen v pracovní dny 17. 12. 2015 a 18. 12. 2015 vždy od 18:00 do 20:00 a o víkendech 19. 12. 2015 a 20. 12. 2015 vždy od 12:00 do 14:00, probíhal po čtyři dny. Tento výběr míst byl zvolen z toho důvodu, že vzhledem k velkému pohybu lidí v nákupních centrech před Vánocemi, lze získat odpovědi od širokého spektra dotázaných. Dotazník byl sestaven tak, aby otázky směřovaly jednak k ověření definovaných hypotéz a současně, aby zahrnuly problematiku sociálních a bezpečnostních rizik současnosti.

Z hlediska struktury byli nejpočetnější skupinou respondenti se středoškolským vzděláním s maturitou a to 37 % ze všech dotazovaných. Dotazníkového šetření se zúčastnily více ženy, a to v 54 %. Dalším zjištěním bylo, že 84 % respondentů se budoucnosti obává. Při bližším šetření vyšlo najevo, že obavy byly především ohledně rodiny 21 % a v 15 % ze ztráty zaměstnání. Uprchlíká krize se umístila na třetím místě s 12 %. Neméně zajímavým zjištěním byly výsledky šetření ohledně klimatických změn, které jsou v posledních letech pozorovány. Zde se respondenti většinou vyjádřili, že za změnami stojí spíše lidská činnost (74 %), šlo především o respondenty se základním a středoškolským vzděláním. Opačný názor vyjádřili spíše vysokoškolsky vzdělaní respondenti, kteří se domnívají, že za změnami klimatu stojí přirozený vývoj na Zemi. Na navazující otázku, zda se respondenti chovají ekologicky, odpovědělo 99% pozitivně. Jako způsob ekologického chování nejvíce vyjádřili využívání MHD a to

45 % respondentů a tříděním odpadu 23 % respondentů. V oblasti bezpečnosti byla položena otázka, zda se občané cítí bezpečně po setmění. Z odpovědí vyplynulo, že 99% respondentů se bezpečně v nočních hodinách necítí. Tento pocit vyjádřili jak muži, tak ženy všech věkových kategorií i vzdělání. Jako doplňující byla zvolena otázka, kdy měli respondenti vyjádřit svůj názor na problematiku narůstající brutality zločinů. Zde 86 % respondentů uvedlo, že se brutalita stupňuje. Pro oblast role rodiny byla položena otázka, zda kvalita rodinné výchovy ovlivňuje negativní chování dětí. Celkem 99 % respondentů vyjádřilo svůj názor, že tomu tak je. Tento názor měli jak muži, tak ženy bez výrazných rozdílů, včetně vzdělání a věku. Na otázku ohledně globalizace je 82 % respondentů názoru, že je spíše hrozbou nežli přínosem. Toto zjištění bylo překvapujícím, neboť se autorka domnívala, že konzumní způsob života, kterým společnost žije, značně ovlivní názory respondentů a budou vyjadřovat opačný názor. V šetřené oblasti nezaměstnanosti bylo respondentům položeno několik otázek s cílem zjistit vnímání nezaměstnanosti. V první byli respondenti dotazováni na jejich zkušenosti s nezaměstnaností. S celkem očekávaným výsledkem odpovědělo 66 %, že mají. Z této skupiny pak byli nejpočetnější skupinou respondenti od 36 do 55 let se středoškolským vzděláním. Nezaměstnanost se více týkala žen (59 % respondentů) a to především se středoškolským vzděláním. Této skupině byla položena i další otázka, zda považují za lehké si práci nalézt. U této otázky se 66 % respondentů domnívalo, že zaměstnání není lehké si nalézt. Šlo především o respondenty ve věku 36 – 55 a 56 – 65 let. Pocit nepotřebnosti v době nezaměstnanosti, který byl předmětem další otázky, vyjádřilo 80 % respondentů. K otázce, jestli se na nezaměstnané pohlíží s určitým despektem, se vyjádřilo kladně 66 % respondentů, což potvrdilo známé tvrzení z minulosti a to, že nezaměstnaní jsou neprávem považováni za neužitečné a slabé jedince ve společnosti. S nezaměstnaností úzce souvisí i její řešení. Proto byla položena otázka ohledně přijetí rekvalifikace. Zde se 62 % respondentů vyjádřilo, že by rekvalifikaci při dlouhodobé nezaměstnanosti využilo, byly to většinou osoby ve věku 36 – 55 let. Zde lze opět konstatovat, že tato věková skupina si zaměstnání nalézala mnohem obtížněji a zaměstnání si váží, proto by využila této možnosti uplatnění se na trhu práce. Na tuto problematiku se vztahovala následující otázka, která měla za cíl zjistit, zda by v případě psychických problémů respondenti vyhledali odbornou pomoc. Celkem 63 % z nich se vyjádřilo pozitivně, z čehož nejvíce uváděli jako odbornou pomoc psychologa a služby personálních agentur. Tuto možnost by volily spíše ženy a to se středoškolským vzděláním. Oblast rodinného života byla ověřována otázkami trávení volného času a znalosti činnosti vlastních dětí. Zjištěné výsledky dokládají, že u

televizních obrazovek tráví svůj volný čas 31 % respondentů, 22 % na internetu, sportem pouhých 15 % a s rodinou tráví volný čas 21 %. Překvapením bylo, že 6 % z respondentů tráví svůj volný čas v zaměstnání. Tuto formu trávení volného času zvolili především muži s vysokoškolským vzděláním (60 % z těchto 6 % respondentů) a ženy ve věku od 26 – 35 let (40 % ze 6 %). O aktivity svých dětí se zajímá 77 % ze 185 respondentů a o aktivitách na internetu dětí ví 71 % ze 185 respondentů. Tyto údaje byly poskytnuty především ženami (78 % z těchto respondentů) různého věku i vzdělání.

6. Závěr

Diplomová práce se zabývá novými sociálními a bezpečnostními riziky 21. století. Pojednává o rizicích jak nových, tak i stávajících a taktéž o rizicích spojovaných např. s globalizací, jako je například šířící se terorismus, který je v současnosti velkou bezpečnostní hrozbou. V úvodních kapitolách diplomové práce jsou popsány teoretické definice bezpečnosti, rizik a hrozeb. Jedná se především o rizika ekonomická, sociální, režimní (komunismus) environmentální a zdravotní. Některá nová sociální rizika jsou především spojována s informační společností, která v hojné míře využívá sociálních sítí, kde se dělí o informace, které jsou v mnoha případech zneužívány. Zde jde především o kyberkriminalitu (která se stále stupňuje a vyvíjí) společně s celkovou kriminalitou (zejména mladistvých). S vývojem společnosti se objevují i nová zdravotní rizika, která sebou přinášejí nové chronické i nakažlivé nemoci a choroby, které se prostřednictvím dopadů globalizace, migrací a cestováním rozšiřují po celém světě. S technologickým rozvojem nejen ve zdravotnictví, dochází k prodloužení věku dožití ve většině rozvinutých částí světa. S vyšším věkem dožití se však i zvyšují finanční náklady např. na sociální politiku (starobní důchody). Na vyplácení důchodů již nyní chybí dostatek finančních prostředků, což bude, se současnou prognózou do budoucna, velkým problémem, neboť aktivních lidí stále ubývá, a to v závislosti na nízké porodnosti zejména ve vyspělých zemích. Dále je velkým sociálně ekonomickým problémem nízká sňatkovost a vysoká rozvodovost, která ovlivňuje tradiční výchovu v rodinách a vede k růstu výskytu patologických jevů.

Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 84 % dotazovaných respondentů se budoucností obává. I přes takové světové hrozby, jako je již zmiňovaný terorismus a uprchlická krize se lidé v ČR stále nejvíce obávají o svou rodinu (21 %) a ztrátu zaměstnání (15 %). Významné jsou i obavy z islamismu (10 %) a uprchlické krize (14 %), které se umístily ihned na dalších místech. Vysvětlením může být i skutečnost, že ČR prozatím nebyla uprchlickou krizí a terorismem tolik zasažena jako např. Německo, Francie či Švédsko.

Výraznou hrozbu pro společnost představují sociální sítě, které již byly zmiňovány a jsou využívány nejen k trávení volného času. V dotazníkovém šetření respondenti uvedli, že 31 % tráví svůj volný čas sledováním televize a dalších 22 % na internetu, a to jak muži, tak ženy různého věku i vzdělání. Což potvrzuje dosavadní známé údaje o sledování televize a trávení volného času surfováním na internetu. Přitom prostřednictvím internetu dochází ke zneužívání dat a informací různými kriminálními

organizacemi i jednotlivci, kteří se snadno dostávají k citlivým soukromým údajům za účelem jejich zneužití v jakékoli podobě. Tato kriminalita stále nabírá na intenzitě a představuje pro společnost velice nebezpečnou hrozbu. Faktem je i skutečnost, že především děti a mládež propadají při přílišném sledování televize a trávení času na internetu pocitu nesmrtelnosti, všemohoucnosti a to nejen prostřednictvím počítačových her. Lidé, které takto tráví většinu svého volného času, pozbývají sociální citění a empatii. Virtuální realita nabízí novou identitu, úkryt před reálným (pro většinu zlým) světem a anonymitu, která je velkým lákadlem nejen pro slabší jedince, kteří se v reálném světě cítí nejistě či nešťastně. Dalším podobným rizikem je i ztráta svobody, která je způsobená i všudypřítomností širokopásmových kamer, které sledují každý náš pohyb. Tomuto "sledování" napomáháme taktéž vlastním přičiněním tím, že vlastníme a využíváme chytré telefony, které udávají naši polohu, pohyb i předměty předávaných zpráv.

Konzumním stylem života trpí i naše životní prostředí. Zejména průmyslovou revolucí byla narušena přirozená rovnováha v přírodě. Není tedy divu, že za klimatickými změnami, které posledními lety pozorujeme, hledáme lidské přičinění. Na tuto otázku jsou různé pohledy a názory, které přisuzují tyto výkyvy jak lidským činnostem, tak i přirozeným výkyvům přírody. Na tuto otázku kdo, nebo co, je za změny odpovědný, není stále možno odpovědět jednoznačně, neboť chybí důkazy a dostatečné informace. Většina respondentů z dotazníkového šetření se domnívala, že za změnami klimatu stojí lidský faktor (74 % respondentů). Tohoto dojmu možná respondenti nabyli ze skutečnosti, že se lidstvo, z důvodu honby za zdroji, k přírodnímu prostředí nechovalo vždy příliš šetrně. Za zmínku stojí, že oproti jiným kategoriím zkoumaných osob, vliv člověka uvádí pouze 56 % vysokoškolsky vzdělaných respondentů. Zajímavý je také výsledek dle věku. Z výzkumu vyplývá, že názor na vliv člověka na změny klimatu s věkem klesá, od 83 % ve skupině 15 - 25, až po 56 % ve skupině nad 65 let. Toto lze poměrně jednoduše odůvodnit historickou pamětí, kdy starší lidé nepodléhají tak snadno informacím médií, které každou změnu počasí vydávají za extrém. I tak ale výsledky potvrzují, že si většina respondentů uvědomuje vliv člověka na celkové klima. Jedním z velkých hrozeb ve společnosti je rozpad rodiny. Přitom rodina je primárním zdrojem informací a vzorců chování, které si děti osvojují a používají v dospělosti. Je proto v zájmu celé společnosti, aby se znovu vrátil postoj k tradiční rodině, která prodělala v posledních letech rozpad. Důkazem rozpadu rodiny je nízká sňatkovost, snižování počtu dětí v rodinách a velká rozvodovost. Minulostí je již i tzv. třígenerační model rodiny, kdy spolu v jedné domácnosti žili prarodiče spolu s vnoučaty. Tímto

soužitím se děti učili k úctě a respektování starých lidí. Výsledkem jsou děti a mládež, které považují důchodce za přítěž a necítí k nim žádnou úctu. Příkladem tohoto chování vůči seniorům jsou různá přepadení a krádeže, kterých přibývá, a jsou velmi často páchany právě mladistvými. Rodina a s ní i spojená výchova je tedy pro společnost základem. Tohoto názoru bylo i 99 % respondentů z dotazníkového šetření i přesto, že v další dotazníkové otázce respondenti udali, že jen 21 % respondentů tráví svůj volný čas s rodinou. Bez správného fungování rodiny se společnost, tak jak ji známe, rozpadá a dochází tak logicky ke změnám ve společnosti a společenským zvyklostem. Důsledky mohou být pak i různé patologické jevy u dětí a mládeže, jako je kriminalita, a dokonce se 99 % respondentů shodlo, že po setmění cítí strach.

S rodinnou výchovou souvisí i harmonizace práce a rodinného života, neboť současná doba klade na pracující stále větší a větší požadavky, což způsobuje tendenci snižovat a odkládat sňatky, snižovat počet dětí a způsobuje i vysokou rozvodovost. Z důvodů pracovní vytíženosti a snahy nepřijít o zaměstnání, nemají leckdy rodiče na své děti dostatek času a děti se tak věnují aktivitám, o kterých rodiče nemají vůbec ponětí. Velké riziko představuje internet a pochybní přátelé, které mohou děti strhnout k různým delikvencím. Jak vyplývá z dotazníkového šetření, 77 % ze 124 respondentů se domnívá, že o aktivitách svých dětí vědí vše a 71 % uvedlo, že aktivity svých dětí na internetu kontroluje. Mládež, o které rodiče projevují malý či žádný zájem, propadají různým návykovým látkám a posléze i páchají trestnou činností a to nejen z toho důvodu, aby měli dostatek finančních prostředků pro své závislosti, ale i za tím účelem, že chtějí zaujmout pozornost a ohromit své okolí. Jak již bylo zmíněno, finanční prostředky, a tím i zabezpečení rodiny, představují mnohdy velké tlaky na psychiku člověka.

Nepříznivě působí bezesporu i nezaměstnanost, a to jak z pohledu ekonomického, tak i sociálního, neboť patří do negativních jevů společnosti. Jak uvádí Keller (2005, s. 146) patří mezi nová sociální rizika i skutečnost, že i když mnozí pracují a dostávají mzdu, jsou stále postiženi chudobou. Bez sociálních dávek by mnozí lidé nebyli, ačkoliv jsou zaměstnání, schopni platit např. ani za bydlení. To je oproti starému riziku, kdy postižení chudobou byli především nemocní, nezaměstnaní či staří výrazný rozdíl. Dalším novým rizikem je i fakt, že chudobou ve stáří jsou ohroženi i lidé, kteří celý život pracovali a odváděli daně i pojistné. Toto vychází ze skutečnosti, že odpracovaná doba již přestává člověka spolehlivě zajišťovat pro období ekonomické neaktivnosti. Toto se týká postindustriální společnosti.

Nezaměstnaností trpí i stát, který musí vynakládat nemalé finanční prostředky v podobě podpory v nezaměstnanosti a velké výdaje za vyplácení nemocenského (toto číslo se rok od roku zvyšuje). Z dotazníkového šetření vyplynulo, že v době nezaměstnanosti se 80 % respondentů cítilo jako nepotřební. Přestože stát svou aktivní politikou zaměstnanosti a působením v rámci hospodářské politiky a svými aktivitami v rámci programů EU podporuje zaměstnanost, tato je regionálně velmi rozdílná. Jedním z prvků aktivní politiky stát je rekvalifikace. Z výzkumu vyplývá, že 62 % respondentů by nabízenou rekvalifikací využilo. Z tohoto je patrné, že buď veřejnost nemá s rekvalifikací dobré zkušenosti, nebo nezaměstnaní využívají jiných způsobů změn ve svém profesním životě.

Nezaměstnanost, především dlouhodobá (půl roku a více), je vnímána jako sociální problém, kdy dochází nejen ke změně sociálního statusu, ale i životního stylu. Nedostatek finančních prostředků narušuje život jedince i jeho rodiny. Výsledkem mohou být narůstající neshody, hádky, domácí násilí, alkoholismus aj. To vše může zapříčinit rozpad rodiny v podobě rozvodu. S rozpadem, taktéž i s nefunkčností rodiny trpí především děti, které si posléze nesou traumata z nefunkční rodiny po zbytek svého života.

Pro zkoumání sociálních a bezpečnostních rizik byly v diplomové práci zvoleny dvě hypotézy. V zásadě jsou jimi zkoumány 2 oblasti, které jsou významnými původci rizik, oblast socializace jedince, tj. rodina a oblast ekonomické aktivity jedince, tj. nezaměstnanost.

Hypotéza 1: Pro snížení rizika deviací je důležitější primární výchova v rodině než výchova sekundární. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že si potřebnost a významnost rodiny uvědomuje 99 % respondentů, kteří vyjádřili názor, že rodinná výchova zásadně ovlivňuje chování dětí. Bez řádné výchovy mohou mít děti a později dospělí, sklony ke kriminálním zločinům, o kterých se 86 % respondentů domnívá, že se jejich brutalita stupňuje a po setmění 99 % ze 185 respondentů cítí strach. Obdobně lze uvést, že trávení volného času je v současné době směřováno především do oblasti neaktivní, jako je internet, TV, kdy nejsou rodinné vazby vytvářeny. Vliv rodiny byl také zkoumán prostřednictvím otázky na znalost aktivit dětí. Přesto, že přes 70 % rodičů je zná a kontroluje, stále více než ¼ z nich toto nepovažuje za závažné. Nezáměr či popřípadě nedostačující zájem, který je zapříčiněn i nedostatkem času rodičů, způsobuje u dětí pocit, že jsou nepotřební a nežádoucí. Počáteční frustrace mohou přerůst v nenávisť a agresivitu. Při zjišťování jaké procento respondentů se již stalo obětí nějakého kriminálního zločinu, odpovědělo 79 % dotázaných, že mělo

zkušenosti především s krádežemi (76 %). I ze statistik vyplývá, že mezi nejčastější zločiny v ČR skutečně patří krádeže a loupeže, které udávali i respondenti v dotazníkovém šetření. Na základě získaných informací z veřejných zdrojů a z výsledků výzkumu lze konstatovat, že vliv primární výchovy je ve snižování deviací zásadní, avšak ani sekundární výchova hraje ve výchově a posléze i v ovlivňování, či eliminaci deviací důležitou roli. V dnešním uspěchaném, materialistickém světě je většina rodičů, která zajišťuje primární výchovu dítěte, „přinucena“ věnovat většinu času ekonomického zajištění rodiny. Toto do jisté míry přispívá tomu, že děti jsou „donuceny“ hledat pozornost jinde. V této fázi nahrazuje primární výchovu výchova sekundární. Vedle rodiny a školy hrají neméně vážnou roli ve výchově člověka takové faktory, jako je vliv prostředí, ve kterém dítě tráví svůj volný čas, a osoby, se kterými se stýká. Často i rodiče škodí dětem i přílišnou péčí. Ačkoliv si to neuvědomují, snaží se ochraňovat své děti před elementárními zátěžemi a zahrnují je vším, o co požádají. Přílišnou péčí však činí z jedince někoho samolibého, snažícího se dosáhnout pohodlného života, postrádajícího jakékoliv pracovní návyky, či snahu čestně žít. Tito jedinci poté mají snahu dosáhnout pohodlného života, a to, i za cenu porušení zákona. Na základě těchto skutečností je tedy možné tuto hypotézu přijmout, primární výchova je nejdůležitějším působením na jedince a jeho následný život.

Doporučením k eliminaci deviací dětí a mládeže je nejen větší kontrolovatelnost aktivit a způsobu trávení volného času dětí a mládeže. Dalším doporučením je zapojení dětí a mládeže do kulturních (sport a zájmové kroužky) akcí, ale i do „polopracovních“ činností, kde by děti například již od 12 let byly seznamovány s prací. Děti by se mohly zúčastňovat táborů např. na zemědělských farmách, kde by kupříkladu týden pomáhaly s chodem farem. Tímto by si osvojily pracovní návyky, cenily jistých hodnot, poznaly faunu a floru vlasti, kterou již většina dětí zná pouze z počítačových aplikací či obrázků. Tímto by se mohla řešit i otázka nerovnováhy na trhu práce, kdy v některých oblastech je nezaměstnanost doprovázena neuspokojenou poptávkou po pracovnících, zejména v některých oborech, kam patří m.j. zemědělství.

Hypotéza 2: Nezaměstnanost zásadně ovlivňuje společnost v negativním slova smyslu, nejvíce však v oblasti psychologicko-sociální. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že 66 % ze 185 respondentů se již v životě setkalo s nezaměstnaností, šlo především o ženy (59 %) a 41 % mužů. Vliv nezaměstnanosti na vznik bezpečnostních a sociálních rizik byl zkoumán prostřednictvím otázek na délku nezaměstnanosti, pocity nepotřebnosti, obtížnost nalézání nového zaměstnání, pohledu okolí s despektem na nezaměstnaného a možnosti využití rekvalifikace nebo odborné pomoci, při vzniku

psychických problémů. Jak vyplývá z podrobného popisu výsledků v části 5.3, nejobvyklejší dobou nezaměstnanosti je doba 3-6 měsíců, přičemž respondenti hodnotí takřka ve všech věkových i vzdělanostních kategoriích hledání zaměstnání jako obtížné. V době nezaměstnanosti také uvádí 80 % dotázaných pocit nepotřebnosti a v 66 % se tito setkali s despektem z okolí. Řešení prostřednictvím rekvalifikace by využilo 62 % dotázaných, což nesvědčí o skutečnosti, že rekvalifikace pomáhá zásadně v nezaměstnanosti. Respondenti se také ne zcela ztotožňují s nutností řešit případné psychické problémy prostřednictvím psychologa. Největší problém nezaměstnanosti je ve věkové kategorii 36 – 55 let. Není tak překvapením, že na druhém místě ve stupnici obav měla nezaměstnanost své druhé místo (15 % respondentů). Tyto obavy vyjádřili většinou muži, kteří se stále cítí a zpravidla jsou živiteli rodiny. V případě nezaměstnanosti by rekvalifikaci využilo 62 % respondentů věkové skupiny 36 – 55 let se středoškolským vzděláním.

Z výsledků vyplývá, že nezaměstnanost velmi významně ovlivňuje vznik a existenci bezpečnostních a sociálních rizik ve společnosti a je odpovědná za nejen ekonomické problémy jedinců, ale také za jejich psychický stav a tím i růst rizika realizace některých patologických jevů. Na základě uvedených výsledků lze uvedenou hypotézu přijmout. Je nutné však dodat, že nezaměstnanost se dotýká, jak ekonomické, tak i sociální oblasti.

Doporučením jak snížit nezaměstnanost je větší spolupráce škol se zaměstnavateli, kteří by nabízeli v rámci studia stáže pro studenty SOŠ a SOU a tím si i vychovávali budoucí zaměstnance. Tak jako to již dlouhá léta činí např. Rakousko. S ohledem na čím dál vyšší vzdělanost a vyšší koncentraci vysokoškolsky vzdělaných se tímto nabízí další doporučení jak eliminovat nezaměstnanost. S vyšším vzděláním současně ubývá vyučených v řemeslech, po kterých je již dnes velká poptávka. Na místě by tak bylo podporovat děti a mládež ve studiu řemesel, jako je např. elektrikář, instalatér apod. V rámci státní politiky zaměstnanosti by měl být změněn systém rekvalifikací na systém stálého vzdělávání, kdy by střední odborné školy a střední odborná učiliště otevřely obory také pro osoby s již ukončeným vzděláním a nabízely večerní a víkendové vzdělávání se zaměřením na řemesla a praktický výkon odborných činností. V tomto případě by došlo současně k multiplikačnímu efektu, kdy by se zvýšila potřeba odborných pracovníků školství, prostor pro vzdělání, vybavení apod. a ve svém důsledku by nebylo nutné některé školy rušit. Jak vyplývá z provedeného průzkumu, není vysokoškolské vzdělání, dnes tak preferované, jistou vstupenkou na trh práce,

naopak lepší výsledky jsou pozorovány u respondentů ve skupině s odborným vzděláním.

Z teoretické části diplomové práce, kde byly uvedené informace z odborné literatury a následného dotazníkového šetření, lze konstatovat, že změny v rodinném chování mohou negativně působit v oblastech sociálních i bezpečnostních rizik. Rodina je determinována především sociálně a společensky. Je primárním prostředím sociálně kulturního utváření osobnosti dítěte. Má především výchovnou, biologickou a ekonomickou funkci. Jedinec si z rodiny odnáší vzorce chování, které posléze považuje za přirozené a normální. V případě, že například otec v rodině se násilnicky choval k matce dítěte, je veliké procento, že se i jeho potomek bude v dospělosti chovat dle vzorce svého otce, což platí i opačně, pokud disfunkce rodiny byla zapříčiněna nějakou deviací matky. Proto disfunkce rodinné výchovy zásadně ovlivňuje pozdější chování jedince ve společnosti a tím i vznik bezpečnostních a sociálních rizik. Důsledkem v současné době jsou narůstající delikvence dětí a mládeže, které se projevují brutalitou zločinů a snižujícím se věkem pachatelů.

Nezaměstnanost, jako jeden z nežádoucích jevů ve společnosti, je vnímána jako veliký sociálně ekonomický problém společnosti, kdy lze příčiny hledat např. v ekonomických potížích podniku, celého odvětví, nebo národní a světové ekonomiky aj. Nezaměstnanost zejména dlouhodobá (půl roku a více) je vnímána jako závažný sociální problém, který u jedince způsobuje pokles sociálního statusu, prestiže, změnu životního stylu, nižší sebeúctu, omezení sociálních kontaktů, deprese, které mohou vést k rozpadu rodin či k sebevraždám. Z nedostatku finančních prostředků může při nezaměstnanosti taktéž stoupat kriminalita, obzvláště v některých lokalitách, ghettech. Důkazem jsou statistiky, kdy např. po revoluci došlo k velkému propouštění z důvodu rušení podniků aj. Dle statistik ČSÚ došlo v lednu 1991 k rapidnímu nárůstu nezaměstnanosti. Oproti prosinci 1990 se počet nezaměstnaných zvýšil o 50 % a počet uchazečů o zaměstnání tak mnohonásobně převýšil nabídku volných pracovních míst na úřadech práce po celé ČR. Taktéž se v té době zvýšila kriminalita, zejména v některých oblastech, kterých se propouštění týkalo nejvíce (Ústí nad Labem, Ostrava). Nezaměstnanost tak ovlivňuje i ekonomiku země, neboť stát musí vynakládat nemalé finanční prostředky na sociální podpory a na nemocenské dávky. Nezaměstnanost tak negativně ovlivňuje nejen jednotlivce a jeho okolí, ale i stát, tudíž ekonomiku země.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

- ARMSTONGOVÁ, K. *Islám*. Praha: Slovart, 2008. ISBN 978-80-7391-155-3.
- BUCHTOVÁ, B. a kol. *Nezaměstnanost psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.
- FUCHS, K. *Základy ekonomie*. 2. vyd. Praha: Ekopress, 2005. ISBN 80-86119-94-7.
- GIDDENS, A. *Sociologie*, Praha: Argo, 2005. ISBN 80-7203-124-4.
- HOLMAN, R. *Dějiny ekonomického myšlení*. 1.vyd. Praha: C.H.Beck, 1997. ISBN 80-7179-238-1.
- HUBINKOVÁ, Z., a kol. *Psychologie a sociologie ekonomického chování*. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1593-3.
- KELLER, J., *Nová sociální rizika*, Praha: Slon, 2011. ISBN 978-80-7419-059-9.
- KELLER, J., *Tři sociální světy*, Praha: Slon, 2010. ISBN 978-80-7419-031-5.
- KLAUS, V. *Modrá, nikoli zelená planety*, Praha: Dokořán, 2007. ISBN 978-80-7363-152-9.
- KONVIČKA, M. *Sex, drogy a Islám*, Praha: Lukáš Lhořan v Pstruží, 2014. ISBN 978-80-904932-5-4.
- KUBÁT, M. *Postkomunismus a demokracie*, Praha: Dokořán. 2003. ISBN 80-86569-47-0.
- MAREŠ, P. *Nezaměstnanost jako sociální problém*. Praha: Slon, 1994. ISBN 80-86429-08-3.
- MATOUŠEK a kol. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80—7367-002-X.
- NORBERG, J. *Globalizace*. Praha: Alfa Publishing, 2006. ISBN 80-86851-32-X.
- PAULÍK, K. *Psychologie lidské odolnosti*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2010. ISBN 978-80-247-2959-6.
- PETRÁŠEK, J. *Sociální politika*. Praha: UJAK, 2007. ISBN 978-80-86723-41-9.
- SMOLÍK, J., *Úvod do studia mezinárodních vztahů*. Praha: Grada Publishing, a.s., 2014. ISBN 978-80-247-5131-3.
- SMOLÍK, J. ŠMÍD, T. *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století*. Brno: Mezinárodní politologický ústav, 2010. ISBN: 978-80-210-5288-8.
- SUŠA, O. *Globalizace v sociálních souvislostech současnosti*. Praha: Filosofia, 2010. ISBN 978-80-7007-320-9.
- TOMEŠ, J., FESTA, D., NOVOTNÝ, J. *Konflikt světů a svět konfliktů*. 1. vyd. Praha: P3K, 2007. ISBN 978-80-903587-6-8.

TOUŠEK, V., KUNC J., VYSTOUPIL, J. *Ekonomická a sociální geografie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, ISBN 978-80-7380-114-4.
VÁGNEROVÁ, M. *Psychologie osobnosti*. Karolinum, 2010. ISBN 978-80-246-1832-6.
VODIČKA, M., *Den kdy došly prachy*. Praha: Práh, 2009. ISBN 978-80-7252-260-6.

Seznam použitých internetových zdrojů

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Kriminalita. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/kriminalita_nehody.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Statistiky. [online]. © 2013 [cit. 2014-03-05]. Dostupné z: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/souhrnna_data_o_ceske_republice.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Rozvodovost. [online]. © 2013 [cit. 2014-02-23]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/rozvodovost>.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Porodnost. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-20]. Dostupné z http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/uhrnna_porodnost_v_letech_1950_2012.

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. Nezaměstnanost [online]. © 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/zamestnanost_nezamestnanost_prace.

EUPORTÁL. *Evropa končí* [online]. © 2015 [cit. 2015-11-30]. Dostupné z: <http://euportal.parlamentnilisty.cz/Articles/5305-evropa-konci-vymre-predpovida-mark-steyn.aspx>.

EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČESKÉ REPOUBLICE. Operační programy [online]. © 2015 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/>.

EVROPSKÝ SOCIÁLNÍ FOND V ČESKÉ REPOUBLICE. EU [online]. © 2015 [cit. 2015-12-28]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/>.

EUROSTAT. Populace. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné <https://www.czso.cz/csu/czso/ceska-republika-od-roku-1989-v-cislech#05>.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. Nezaměstnanost. [online]. © 2016 [cit. 2016-01-01]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz>.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. Rekvalifikace.[online]. ©2015 [cit. 2015-12-12]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/rekvalifikace>.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. Nezaměstnanost.[online]. ©2015 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://portal.mpsv.cz/sz/obcane/nezamestnanost>.

INTEGROVANÝ PORTÁL MPSV. Evropský sociální fond.[online]. ©2015 [cit. 2015-12-22]. Dostupné http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/lbk/evropsky_socialni_fond.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Kriminalita. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-11]. Dostupné z:
<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. Kyberšikana. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-13]. Dostupné z:
<http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>.

POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY. *Statistiky*. [online]. © 2015 [cit. 2015-11-19]. Dostupné z:
<http://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

SEZNAM ZKRATEK

APZ	Aktivní politika státu
ARPA	Advanced research project agency
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ES	Evropské společenství
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
HDP	Hrubý domácí produkt
IAD	Internet addiction disorder
MPSV	Ministerstvo práce a sociálních věcí
NAPS	Národní akční plán sociálního začleňování
OECD	Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj
OP LZZ ESF	Operačního programu Lidské zdroje a zaměstnanost
OSVČ	Osoby samostatně výdělečně činné
PČR	Policie České republiky
ÚP	Úřad práce
ZP	Zákoník práce

SEZNAM OBRÁZKŮ, GRAFŮ A TABULEK

Seznam obrázků

Obrázek 1: Bezpečnostní pyramida	13
Obrázek 2: Schéma průměrného věku ve světě	16
Obrázek 3: Muslimská populace ve světě	31
Obrázek 4: Podíl nezaměstnaných na počtu obyvatel.....	34
Obrázek 5: Socializace individua	35
Obrázek 6: Země podle porodnosti	45

Seznam grafů

Graf 1: Nezaměstnanost po roce 1989 v %	18
Graf 2: Narozené děti vdaným a svobodným ženám	19
Graf 3: Vývoj nezaměstnanosti po roce 1989	20
Graf 4: Vývoj nezaměstnanosti dle krajů v %	33
Graf 5: Odsouzené osoby	33
Graf 6: Poměr sňatkovosti s rozvodovosti v ČR	37
Graf 7: Sebevraždy podle způsobu provedení v ČR.....	39
Graf 8: Zjištěné kriminální činy v ČR od 2005 do 2013.....	40
Graf 9: Přírůstky/úbytky počtu obyvatel ČR, 1981 - 2013.....	45
Graf 10: Počet nezaměstnaných k 30. 11. 2015 oproti nahlášeným volným pracovním místům	47
Graf 11: Průměrné hrubé měsíční mzdy celkem	48
Graf 12: Nezaměstnanost dle věku v roce 2014 v tisících.....	49
Graf 13: Nezaměstnanost dle vzdělání 2013.....	53
Graf 14: Pohlaví respondentů	58
Graf 15: Věk respondentů	59
Graf 16: Vzdělání respondentů	59
Graf 17: Obavy z budoucnosti.....	60
Graf 18: Druhy obav respondentů.....	61

Graf 19: Příčiny klimatických změn	62
Graf 20: Způsoby ekologického chování	63
Graf 21: Pocity ne/bezpečí po setmění	63
Graf 22: Oběti kriminálního zločinu	64
Graf 23: Druhy kriminálního zločinu	64
Graf 24: Stupňování brutality zločinů	65
Graf 25: Globalizace.....	66
Graf 26: Nezaměstnanost	66
Graf 27: Délka nezaměstnanosti	67
Graf 28: Dostupnost zaměstnání	68
Graf 29: Pocity při nezaměstnanosti	68
Graf 30: Pohlížení na nezaměstnané.....	69
Graf 31: Využití rekvalifikace.....	70
Graf 32: Využití odborné pomoci.....	71
Graf 33: Trávení volného času	72
Graf 34: Přehled o aktivitách dětí	73
Graf 35: Přehled o aktivitách dětí na internetu.....	74

Seznam tabulek

Tabulka 1: Typy konfliktů	21
Tabulka 2: Výdaje za politiku zaměstnanosti 2007 – 2011	52

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Bibliografické údaje.....	I
Příloha B – Dotazník.....	II-IV

Dotazník pro hodnocení

Vážený dotazovaný,

cílem tohoto dotazníku je zjistit čeho obyvatelstvo nejvíce obává, v jaké míře a zda má zkušenosti s negativními vlivy současnosti. Dále je cílem zjistit, jak působí současný životní styl v současné době na psychiku člověka. Vaše názory mi v tomto velice pomohou. Dovoluji si Vás tímto požádat o zodpovězení níže uvedených otázek. Zaškrtněte prosím možnost, která nejlépe vystihuje váš názor.

---

1. Jste:

žena

muž

---

2. Váš věk:

15 – 25 let

26 – 35 let

36 – 55 let

56 – 65 let

65 a více

---

3. Vaše vzdělání:

základní

SOU

SOŠ

s vyšším odborným

vysokoškolské

---

4. Máte obavy z budoucnosti?

ano

ne

občas

---

5. V případě, že se budoucností obáváte, čeho nejvíce?

ztráty zaměstnání

nemoci

o svou rodinu

teroristických útoků

přírodních katastrof

Islamismu

uprchlické krize

smrti

jiné

Jiné.....

---

6. Domníváte se, že pozorované klimatické změny jsou spíše způsobeny přírodními výkyvy klimatu, nebo spíše činnostmi člověka?

spíše přírodní výkyvy

spíše činnostmi člověka

7. Snažíte se chovat ekologicky?

ano ne

Pokud ano, jak?

třídím odpad využívám MHD používám bio výrobky šetřím energiemi jiné

---

8. Cítíte se po setmění v bezpečí?

ano ne nevím

---

9. Byl/a jste již někdy obětí kriminálního zločinu?

ano ne

V případě, že ano, jakého?.....

---

10. Domníváte se, že se brutalita zločinů stupňuje?

ano ne nevím

---

11. Domníváte se, že kvalita rodinné výchovy ovlivňuje negativní chování/delikvenci dětí a mládeže?

ano ne nevím

---

12. Myslíte si, že globalizace je spíše přínosem, nebo spíše hrozbou pro společnost?

je přínosem je hrozbou obojí

---

13. Ocitl/a jste se někdy bez zaměstnání

ano ne

---

14. Pokud ano, bylo to více jak:

1 – 3 měsíců 3 – 6 měsíců 6- 12 měsíců více jak rok

---

15. Domníváte se, že je těžké nalézt si zaměstnání?

ano

ne

---

16. V případě, že jste někdy byl/a nezaměstnaný/á, cítil/a jste se nepotřebný/á

ano

ne

nevím

---

17. Domníváte se, že na nezaměstnané se pohlíží s určitým despektem?

ano

ne

nevím

---

18. Využili byste rekvalifikaci při dlouhodobé nezaměstnanosti?

ano

ne

nevím

---

19. Navštívili byste v případě psychických problémů odbornou pomoc?

ano

ne

nevím

V případě, že ano, napište jakou?.....

V případě, že ne, proč? .....

---

20. Jak trávíte většinu svého volného času?

sportem

na internetu

u televize

s rodinou

v zaměstnání

jinak

---

21. Domníváte se, že víte o aktivitách svých dětí zcela vše? (Vyplňte v případě, že máte děti)

ano

ne

nevím

---

22. Kontrolujete aktivity svých dětí na internetu? (Vyplňte v případě, že máte děti)

ano

ne

nevím

Děkuji za vyplnění dotazníku!

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Šárka Hammerová

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: kombinované studium

Název práce: Nová sociální a bezpečnostní rizika 21. století

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh:176

Celkový počet stran příloh:24

Počet titulů českých použitých zdrojů:23

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů:0

Počet internetových zdrojů:16

Počet ostatních zdrojů:0

Vedoucí práce: PhDr. Aleš ZOUBEK, Ph.D.
